

**INFORMACIJE ZA
MIGRANTE
O OBRAZOVANJU U
ŠVAJCARSKOJ**

**ŠTA POSLE
ŠKOLE?**

Sve što je potrebno da znate o ovoj brošuri

PODSETNIK NA INTERNETU

Gore navedena oznaka u brošuri znači da na internetu možete pronaći više informacija o određenoj temi na vašem maternjem jeziku. Na internet-portalu o profesionalnoj orijentaciji u Švajcarskoj, koji kantoni stavljaju na raspolaganje, možete preuzeti podsetnike o važnim obrazovnim temama na **srpskom jeziku**.

Pored toga, dobićete mnogobrojne informacije kao i bazu podataka o zanimanjima, obrazovanjima i usavršavanjima na nemačkom, francuskom i italijanskom jeziku:
Nemački: **www.berufsberatung.ch/sr**
Francuski: **www.orientation.ch/sr**
Italijanski: **www.orientamento.ch/sr**

Na veb-sajtu pronaći ćete podsetnike o sledećim temama:

- Prelazak sa primarnog na sekundarni stepen I
- Dualni sistem obrazovanja i prohodnost
- Od škole do zanimanja
- Šta je osnovno stručno obrazovanje?
3 mesta za učenje
- Probna praksa
- Testovi za ispitivanje znanja
- Traženje radnog mesta za praktičnu obuku
- Intervju za posao
- Kako reagovati na negativne odgovore?
- Ugovor o praktičnoj obuci
- Pripremno stručno obrazovanje
- Profesija ili zaposlenje?
- Školski putevi obrazovanja
- Finansiranje obrazovanja i usavršavanja
- Priznavanje stranih diploma
- Usavršavanje i jezik

Još više važnih ponuda

Brošura «Dobrodošli u Švajcarsku», koju možete preuzeti i na vašem maternjem jeziku, sadrži odgovore na važna pitanja o osnovnim vrednostima, pravima i obavezama, zakonodavstvu kao i praktične informacije o uslovima života i rada u Švajcarskoj:
www.sem.admin.ch › Publikationen › Willkommen in der Schweiz

Mnogobrojne informacije i adrese na raznim jezicima možete da pronađete i na stranici «Migraweb». Radi se o projektu migranata za migrante:
www.migraweb.ch

Dodatne informacije na raznim jezicima stoje na raspolaganju i na internet-stranici Savetovaništa za profesionalnu orijentaciju i Departmana za prosvetu i obrazovanje odnosno Službe za srednje škole stručnog obrazovanja u vašem kantonu.

Sve što je potrebno da znate o ovoj brošuri

Dobar dan!

Stranac ste ili strankinja u Švajcarskoj?

U tom slučaju sigurno vas zanima ova brošura. Ona sadrži informacije o vašem obrazovanju i poslu. Ili o školovanju vaše dece.

Švajcarski obrazovni sistem je kompleksan kao i svi ostali obrazovni sistemi, a verovatno se i mnogo razlikuje od sistema u vašoj zemlji porekla. Pored toga, školstvo i obrazovanje u Švajcarskoj su u velikoj meri vezani za pojedini kanton ili jezički region. U zavisnosti od toga da li živite na nemačkom, francuskom ili italijanskom govornom području Švajcarske, naići ćete na različite uslove. A mogućnosti za školovanje u Cirihiu mogu da budu drugačije od onih u Bernu, u Lozani drugačije od onih u Nešatelu.

Nasuprot tome, stručno obrazovanje je u celoj Švajcarskoj prilično homogeno i funkcioniše po devizi «nema završetka bez novog početka». To znači da nije najbitnije koju ste školu završili, već koje ćete škole dodatno da upišete.

Zbog toga je važno da se upoznate sa situacijom i mogućnostima u vašoj okolini, u čemu će vam pomoći ova brošura.

Vaša deca pohađaju primarnu školu? Želite da saznate kako u Švajcarskoj funkcioniše prelaz sa primarnog na sekundarni stepen I?

U poglavlju 1 od stranice 10 nadalje naći ćete odgovore.

Nalazite se na kraju obaveznog školovanja na sekundarnom stepenu I i time pred prelaskom na osnovno stručno obrazovanje? Ili je možda vaše dete pred tim korakom?

Poglavlje 2 od stranice 20 nadalje ukazuje na puteve i mogućnosti obrazovanja na sekundarnom stepenu II.

Nalazite se na kraju obaveznog školovanja na sekundarnom stepenu I i želite da nastavite sa opšteobrazovnim školovanjem (gimnazija ili srednja stručna škola)?

U poglavlju 3 od stranice 38 nadalje možete da pročitate šta je potrebno za školsko-obrazovnu karijeru u Švajcarskoj i koje alternative postoje.

Nalazite se pred prelaskom na osnovno stručno obrazovanje i želite saznati kako da izaberete odgovarajuće zanimanje i kako da tražite i nađete radno mesto za praktičnu obuku?

U poglavlju 4 od stranice 48 nadalje naći ćete odgovor na pitanja kako da se pripremite za ovaj korak i kako da uz pomoć međurešenja povećate vaše šanse za izbor odgovarajućeg zanimanja i za pronalaženje mesta za praktičnu obuku.

Želite da saznate koje mogućnosti napredovanja postoje nakon završetka osnovnog stručnog obrazovanja (sa ili bez poslovne mature)?

Potrebne informacije o stručnom usavršavanju i o napredovanju u karijeri naći ćete u poglavlju 5 od stranice 72 nadalje.

Pohađate srednju stručnu školu, gimnaziju ili osnovno stručno obrazovanje uz polaganje poslovne mature? Ili ste možda u situaciji da planirate studije na nekoj od viših stručnih škola, visokih škola strukovnih studija ili na nekom univerzitetu?

U poglavlju 6 od stranice 94 nadalje dobićete informacije kako funkcioniše prelazak sa sekundarnog stepena II (opšteobrazovne škole, osnovna stručna obrazovanja) na tercijarni stepen obrazovanja (više stručne škole, visoke škole strukovnih studija, univerziteti). Pored toga, upoznaćete studijske smerove i diplome visokih škola u Švajcarskoj.

Radite u Švajcarskoj, ali nemate završenu srednju školu? Želite da povećate vaše mogućnosti i šanse na tržištu rada, tako što ćete naknadno steći stručnu kvalifikaciju?

Potrebne informacije dobićete u poglavlju 7 od stranice 108 nadalje.

Sva poglavlja ove brošure imaju sličnu strukturu

Na početku svakog poglavlja i potpoglavlja sa leve strane naći ćete sažetak teksta.

Ispod toga ukazuje se na informacije koje ćete naći na internetu.

Pod možete pročitati važne informacije o obrazovanjima i usavršavanjima.

Mnogobrojni portreti osoba iz celog sveta pokazuju moguće obrazovne puteve u Švajcarskoj.

U posebno uokvirenim tekstovima roditelji nalaze savete i informacije kako da pomognu deci u izboru obrazovanja.

U vezi sa svim ostalim pitanjima obratite se savetovalištu za profesionalnu orijentaciju, studente i poslovnu karijeru vašeg kantona ili posetite centar za profesionalnu orijentaciju.

Želimo vam mnogo uspeha na vašem obrazovnom putu i u vašoj poslovnoj karijeri!

Hajnc Štauffer, SDBB

Sadržaj

	Sadržaj	
	6	Švajcarski obrazovni sistem
	6	Ponude obrazovanja
	7	Učesnici u procesu izbora zanimanja
	8	Obrazovni sistem – prohodan i međusobno povezan
	9	Finansiranje obrazovanja i usavršavanja
	9	<i>Tarek Zinedin, Liban, tehničar za hemijsku i farmaceutsku tehnologiju</i> <i>«Put do mog zanimanja iz snova»</i>
Poglavlje 1	10	Prva smernica: Prelazak sa primarnog na sekundarni stepen I
	12	Tri deteta – svako ide svojim putem
	17	Izbor obrazovanja – proces koji traje
	18	Razred u procesu izbora zanimanja
Poglavlje 2	20	Početak prakse: Prelazak sa sekundarnog stepena I na stručno obrazovanje
	22	Osnovnim stručnim obrazovanjem do svedočanstva o stručnoj obuci
	25	Osnovnim stručnim obrazovanjem do diplome o stručnoj osposobljenosti
	31	Osnovno stručno obrazovanje sa poslovnom maturom
	34	Redovnim putem do osnovnog stručnog obrazovanja
Poglavlje 3	38	Produbiti i proširiti opšte znanje: Prelazak sa sekundarnog stepena I u gimnaziju ili u srednju stručnu školu
	40	Srednja stručna škola i stručna matura
	42	Gimnazija
Poglavlje 4	48	Prvi koraci u poslovnoj karijeri: Priprema za izbor zanimanja
Poglavlje 5	72	Oblikovati poslovnu karijeru: Šta posle osnovnog stručnog obrazovanja?
	74	Zaposlenje ili dalje obrazovanje?
	76	Skraćeno osnovno stručno obrazovanje nakon sticanja svedočanstva o stručnoj obuci
	78	Drugo osnovno stručno obrazovanje
	80	Matura posle stručnog obrazovanja
	82	Usavršavanje i studije
	83	Stručni ispit i viši stručni ispit
	86	Viša stručna škola
	89	Visoka škola strukovnih studija, visoka pedagoška škola
	92	Univerzitet i Švajcarski tehnički univerzitet
Poglavlje 6	94	Planiranje i početak studija: Šta posle srednje stručne škole i gimnazije?
	96	Obrazovanja na tercijarnom stepenu
	97	Pregled
	98	Studijska područja
	100	Posle stručne mature
	102	Nakon položene gimnazijske mature
Poglavlje 7	108	Iskoristiti šanse i mogućnosti: Naknadno sticanje stručne kvalifikacije
	114	Glosar

Ponude obrazovanja

	Završava se sa	Trajanje	Troškovi	Mogućnosti daljeg školovanja
Međurešenje	potvrdom (bez diplome ili svedočanstva)	po pravilu 1 godina	u zavisnosti od kantona, mesta boravka i vrste međurešenja: besplatno ili do 14.000 franaka godišnje	<ul style="list-style-type: none"> – osnovno stručno obrazovanje – gimnazija ili srednja stručna škola
Dvogodišnje osnovno stručno obrazovanje	svedočanstvom o stručnoj obuci	2 godine	kao učenik primete platu koja se razlikuje u zavisnosti od struke	<ul style="list-style-type: none"> – zaposlenje – trogodišnje ili četvorogodišnje osnovno stručno obrazovanje
Trogodišnje ili četvorogodišnje osnovno stručno obrazovanje	diplomom o stručnoj osposobljenosti	3 ili 4 godine	kao učenik primete platu koja se razlikuje u zavisnosti od struke	<ul style="list-style-type: none"> – zaposlenje – naknadno sticanje poslovne mature – stručni ispit – viša stručna škola
Trogodišnje ili četvorogodišnje osnovno stručno obrazovanje (školski smer)	diploma o stručnoj osposobljenosti	3 ili 4 godine	obrazovanje u javnim školama je po pravilu besplatno; u privatnim školama godišnji troškovi iznose nekoliko hiljada franaka; primete platu za vreme prakse, ali ne i kao učenik	<ul style="list-style-type: none"> – zaposlenje – naknadno sticanje poslovne mature – stručni ispit – viša stručna škola
Srednja poslovna škola	poslovnom maturom (samo u kombinaciji sa trogodišnjim ili četvorogodišnjim osnovnim stručnim obrazovanjem)	3 ili 4 godine	troškove snosi preduzeće za praktičnu obuku i kanton troškove za školski pribor ili ekskurzije snosite vi ili vaši roditelji.	<ul style="list-style-type: none"> – visoka škola strukovnih studija – «Pasarela» i univerzitet
Srednja stručna škola	certifikatom srednje stručne škole	3 godine	školovanje finansira kanton troškove za školski pribor ili ekskurzije snosite vi ili vaši roditelji	– viša stručna škola
	stručnom maturom	4 godine (sa praksom)		– visoka škola strukovnih studija
Gimnazija	gimnazijskom maturom	3 do 5 godina (u zavisnosti od kantona)	školovanje finansira kanton. troškove za školski pribor ili ekskurzije snosite vi ili vaši roditelji.	<ul style="list-style-type: none"> – univerzitet – Švajcarski tehnički univerzitet – sa praksom u trajanju od najmanje godinu dana: visoka škola strukovnih studija

UČESNICI U PROCESU IZBORA ZANIMANJA

Ukoliko je saradnja između vaših roditelja ili drugih osoba od poverenja, nastavnog osoblja u školi i savetnika za profesionalnu orijentaciju bolja, proces izbora zanimanja će biti uspešniji.

Savetnik za profesionalnu orijentaciju koordinira ceo proces i pomaže vam onda kada sami više ne uspevate. Njegove usluge obuhvataju individualne razgovore, proveru sposobnosti i savetovanje prilikom izbora obrazovanja.

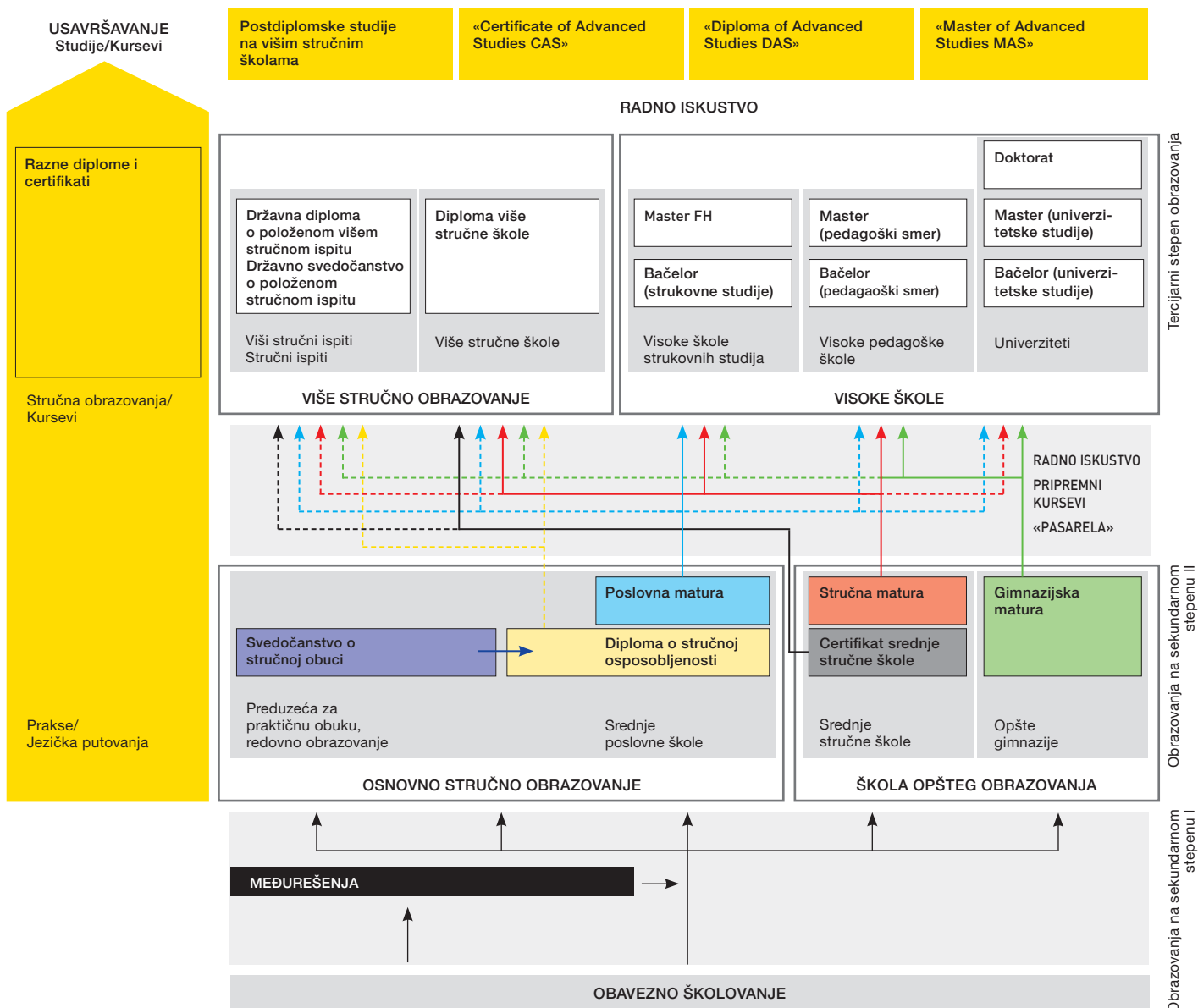
Zajedno sa vama i sa vašim roditeljima, nastavno osoblje donosi prvu odluku: gimnazija, srednja stručna škola ili osnovno stručno obrazovanje? Škola vam pruža podršku u pripremama za prijemne ispite i za testove za ispitivanje znanja ili vam pomaže u sastavljanju savremene dokumentacije za konkurs.

Vaši roditelji su upoznati sa poslovnim svetom, a istovremeno razgovaraju sa vama o vašim potencijalnim željama. Ovi razgovori vam mogu biti od pomoći pri izboru pravog zanimanja.

Na mnogim mestima postoje mentorski programi. Mentori vam besplatno pružaju podršku za vreme traženja radnog mesta za praktičnu obuku. Pitajte nastavno osoblje ili savetnike za profesionalnu orijentaciju gde da se prijavite za mentorstvo.

Vi ste sami odgovorni za vašu poslovnu budućnost. Informišite se, upoređujte puteve obrazovanja sa vašim interesovanjima i sposobnostima, donesite odluku i budite aktivni, nemojte da odustanete čak i onda kada vam postane teško.

Obrazovni sistem – prohoda i međusobno povezan

Nema završetka bez novog početka

Obrazovni sistem u Švajcarskoj je prohoda i međusobno povezan. Nakon završetka obaveznog školovanja možete započeti poslovnu karijeru sa različitim obrazovanjima ili sebi postaviti nove ciljeve koje ćete postići kroz dodatna usavršavanja.

Svaki korak školovanja vodi do nekog završetka, tj. diplome, a svaki završetak garantuje novi početak, tj. mogućnost za dalje školovanje. Prema trenutnom obrazovnom sistemu manje je bitno za koji put obrazovanja ili za koje zanimanje ćete se opredeliti. Mnogo je važnije na koji način ćete iskoristiti šanse i mogućnosti koje vam se nude.

Šema prikazuje samo najvažnije mogućnosti. Postoji mnogo više puteva i specifičnosti. Raspitajte se kod savetnika u savetovalištu za profesionalnu orijentaciju.

FINANSIRANJE OBRAZOVANJA I USAVRŠAVANJA

Poslovni svet u današnje vreme očekuje doživotno učenje koje može da bude skupoceno. U zavisnosti od obrazovne institucije, studenti ili učenici plaćaju školarinu, takse, knjige i školski pribor. Ukoliko niste u dobroj finansijskoj situaciji, postoji mogućnost da u vašem kantonu podnesete zahtev za stipendije.

Kantonalne stipendije

Dodeljivanje stipendija regulišu kantoni. U svakom kantonu postoji zakonodavstvo o stipendijama. Na osnovu ovih propisa odgovorne osobe odlučuju da li imate pravo na finansijsku podršku. Finansijska podrška može da bude stipendija koja se po pravilu dodeljuje bez obaveze vraćanja, ili, u retkim slučajevima, studentski kredit koji se mora vratiti kantonu nakon završetka obrazovanja.

Nedržavne stipendije

Pored toga, postoje mnogobrojne fondacije i fondovi koji pružaju finansijsku podršku prilikom obrazovanja i usavršavanja. Savetovalište za profesionalnu orijentaciju i savetovalište za stipendije vam mogu pomoći da pronađete kao i da konkurišete za privatnu finansijsku pomoć.

Detaljne informacije o državnim stipendijama naći ćete na sajtu

<http://stipendien.educa.ch>.

Možete se raspitati i u odeljenju za stipendije u sklopu savetovališta za profesionalnu orijentaciju.

TAREK ZINEDIN, LIBAN

1. GODINA

OBRAZOVANJA ZA TEHNIČARA ZA HEMIJSKU I FARMACEUTSKU TEHNOLOGIJU

Put do mog zanimanja iz snova: «Moj izbor zanimanja je jako povezan sa mojim zanimanjem iz snova ...»

Više od svega želim da postanem hemičar. Intenzivno sam tražio radno mesto za praktičnu obuku, a na motivacionom pismu sam radio dani, možda čak i nedeljama. U međuvremenu se moj trud isplatio. Obrazovanje za tehničara za hemijsku i farmaceutsku tehnologiju je za mene idealan početak poslovne karijere.

U praksi se mora koristiti mozak, ali se posao takođe mora obavljati pažljivo i odgovorno, jer se radi sa hemikalijama koje u velikim količinama mogu biti opasne. Ja sam veoma ponosan na svoj posao.

Moje radno mesto se nalazi van grada, što

je po mom mišljenju velika prednost. Što se tiče švajcarskog mentaliteta, u početku sam bio skeptičan. O Švajcarcima sam svašta čuo, pa sam zbog toga imao utisak da su svi nepristupačni i tvrdoglavi. Međutim, to sve nije tačno. Moje kolege Švajcarci nisu uskog pogleda na svet, otvoreni su i rado diskutuju. Na radnom mestu je sve sjajno, a u stručnoj školi nemam problema sa stručnim predmetima poput hemije. S druge strane, nemački mi ne ide od ruke. Za pisanje domaćih zadataka potrebno mi je četiri puta više vremena nego mojim kolegama. Na svu sreću, instruktor mi pomaže. Želja mi je da poboljšam znanje jezika, i zbog toga tri puta nedeljno, uveče pohađam dodatni kurs nemačkog jezika. Pored svega toga, moj poslovni cilj ostaje isti: nakon završetka osnovnog stručnog obrazovanja želim da u praksi sakupljam prva iskustva i da vanrednim putem naknadno položim poslovnu maturu. Onda bih preko «pasarele» dobio mogućnost da upišem studije hemije na univerzitetu.»

Prve smernice se postavljaju već kod prelaska sa primarnog na sekundarni stepen I. Međutim, švajcarski obrazovni sistem tokom cele poslovne karijere dozvoljava napretke, promene i preorijentisanja. On povezuje opšteobrazovne i stručnoobrazovne puteve školovanja i dopušta stvaranje brojnih međusobnih veza.

Ovo poglavlje je pre svega namenjeno stranim roditeljima u Švajcarskoj čija deca pohađaju primarnu školu, ali i svim zainteresovanim osobama koje žele da saznaju kako funkcioniše prelazak sa primarnog na sekundarni stepen i koju ulogu za dalju školsku karijeru igra svrstavanje učenika na razne nivoe.

Prva smernica

Prelazak sa primarnog na sekundarni stepen I

Sadržaj

- 12 **Razgovor sa Evelin i Mihaelom Meni**
«Tri deteta – svako ide svojim putem»
- 16 **Mark Moran, Švajcarska, učitelj primarne škole**
«Udovoljiti svakom detetu»
- 17 **Izbor obrazovanja – proces koji traje**
- 18 **Razred u procesu izbora zanimanja**
Izjave učenika razreda S3a iz Feraltorfa

Prelazak sa primarnog na sekundarni stepen je prva smernica u životu svakog deteta koje pohađa školu u Švajcarskoj. U zavisnosti od njihovog učinka u primarnoj školi, učenici i učenice se na sekundarnom nivou I svrstavaju u različite nivoe razredne nastave.

PODSETNIK NA INTERNETU
Vidi na strani 2

Tri deteta – svako ide svojim putem

OBAVEZNO ŠKOLOVANJE

Dok većina učenika obavezno školovanje provede u javnoj školi u mestu boravka, oko 5 procenata dece pohađa neku od privatnih škola. Javna škola igra važnu ulogu kada se radi o integraciji: bez obzira na socijalnu, jezičku ili kulturnu pozadinu, svako dete pohađa istu školu.

Iako odgovornost za obavezno školovanje snose kantoni, dužnost opština je da organizuju rad škola. Pohađanje javne škole je besplatno.

Na početku obaveznog školovanja deca po pravilu imaju 4 godine. Obaveza pohađanja škole traje 11 godina.

Primarni stepen, koji uključuje i 2 godine dečijeg vrtića ili, u nekim kantonima, prve dve godine početnog stepena, traje 8 godina. Sekundarni stepen I obuhvata 3 godine. U kantonu Tičino sekundarni stepen I («Scuola media») traje 4 godine.

PRELAZAK SA PRIMARNOG NA SEKUNDARNI STEPEN I

Kapacitet za učenje se razlikuje od deteta do deteta. Pored toga, svako dete ima drugi talenat, drugo interesovanje ili sposobnosti. Neka deca, na primer, vole umni rad, a druga su možda posebno nadarena za umetnički, socijalni ili ručni rad. Najzad, nekoj deci ne pada uvek lako da ispune zahteve koji im se u školi postavljaju.

Zbog toga je prilikom postavljanja ove prve smernice u školskoj karijeri deteta važno svrstavanje deteta u za njega odgovarajući nivo razredne nastave na sekundarnom stepenu I.

SPREČITI DOSADU I PREEPTEREČENOST

Obično na uzrastu od 12 godina učenici i učenice prelaze na sekundarni stepen I. Kriterijumi za svrstavanje dece u određeni nivo razredne nastave na sekundarnom stepenu I su školski učinak na kraju primarnog stepena i preporuke nastavnika, koje se često donose u razgovoru sa roditeljima. Takođe, u nekim mestima su važni i prijemni ispiti i školski učinak za vreme probnog roka u sekundarnoj školi.

Saveti za roditelje

Kao roditelji imate pravo da priznate vašu slabost i da kažete: «Naše dete ne ispunjava naše predstave dobrog učenika.» Ukoliko to možete da prihvatite, i dete će dobiti novu šansu.

Škola najbolje funkcioniše kao zajednica. Zbog toga, vi kao roditelji, pokušajte da školu i razred sagledate u celini i da

ne dajete prvenstvo vašem detetu.

Vi se kao roditelji angažujete u školi, dajte predloge i učestvujte u razgovorima. Ukoliko je očigledno da vi uzimate u obzir okolnosti i zahteve škole, imate pravo da dajete kritiku koja će biti uvažena.

Kao roditelji odustanite od vršenja pritiska na dete i ne zahtevajte od njega sve bolje ocene.

Dopustite da se interesovanja vašeg deteta razvijaju i iznova menjaju i imajte na umu da se mišljenje deteta stalno menja.

Ne stavljajte dete pod vremenski pritisak. Ono samo može da proceni koliko mu je vremena potrebno kako bi donelo samostalne odluke.

PORODICA MENI, ŠVAJCARSKA

Svako dete je drugačije: «Svako dete ima druge osobine.» Tako je jedan sin imao poteškoće u ostvarivanju kontakta sa drugim ljudima, dok je drugi možda bio previše mlad kada je pošao u školu. ...

Evelin Meni je rukovodilac dečijeg centra u Primarnoj školi Štekborn, po pozivu radi kao pomoćni nastavnik u primarnoj školi i u pojedinim slučajevima pomaže deci prilikom integracije.

Mihael Meni je zamenik rukovodioca Regionalnog centra za posredovanje u zapošljavanju u Vinterturu.

Oni imaju troje dece:

Lars (19) je trgovac prehrambenim proizvodima

Jano (18) je treća godina trgovačke škole, gde se školuje za trgovca autodelovima

Sina (12) pohađa poslednju godinu primarne škole

Da li se sećate trenutka kada je Lars krenuo u školu? Šta vam je bilo važno?

Evelin: Dobro se sećam. Samo sam želela da mu polazak u školu bude uspešan. Bio je najmlađi, ali ujedno i najviši u razredu. Pored toga, imao je mali problem sa govorom i nije mogao pravilno da izgovori slovo č, te je logoped predložio da u isto vreme, sa početkom školovanja, krene i na terapiju. Mi smo se tom predlogu usprotivili, jer smo želeli da pođe u školu bez ikakvih smetnji iako je zbog njegove visine i zbog govorne mane bio hendikepiran. Međutim, možda smo ipak trebali da sačekamo još godinu dana pre nego što smo ga upisali u prvi razred. Kasnije smo često razmišljali o tome.

Mihael: Ja sam ponekad petkom prepodne posećivao dečiji vrtić, i odlazio, na primer, sa decom u šumu. Kada je na tom uzrastu neko dete mlađe od ostalih, to se oseti. Lars se trudio, međutim, još uvek neke stvari nije mogao da uradi kao ostala deca. Bilo je očigledno da je morao da nadomesti nedostatak u razvoju. Zbog toga je i za mene bilo veoma važno da se on prilikom polaska u školu oseća prijatno. ▶

Da li se Lars dobro uklopio u novu sredinu?

Evelin: Do trećeg razreda osnovne škole nije bilo problema. Međutim, oko desete godine su se pojavile poteškoće. Lars se trudio, bio je vredan, ali je njegov školski učinak pao sa «dobrog» na «prosečan». To se desilo, između ostalog, zbog problema sa nastavnikom.

Mihael: Stalno nastojimo da aktivno budemo u kontaktu sa školom, uvek brzo razmatramo moguće probleme sa nastavnicima, a angažujemo se i u veću roditelja i redovno idemo na roditeljske sastanke. Međutim, u ovom slučaju nije mnogo vredelo da se preduzmu bilo kakve mere jer je nastavnik bio pred penzijom. Zato je Lars morao da se prilagodi.

Zar nije bilo nezgodno što se to desilo baš u trenutku, kada se priprema prelazak na viši stepen osnovne škole?

Mihael: Zaista nije. Kao roditelji nismo uopšte vršili pritisak. Nikad nisam želeo da se takmičim sa drugim roditeljima u smislu «moj sin je najbolji» ili «moja ćerka je najveća». Iz mog poslovnog iskustva znam da je važno završiti osnovnu školu sa dobrim ocenama, ali da je isto tako važno da se sa završenim osnovnim stručnim obrazovanjem započne poslovna karijera.

Evelin: Lars je bio svrstan u srednji nivo razredne nastave, a prve dve godine sekundarne škole je završio sa veoma dobrim ocenama koje su mu omogućile da treći razred sekundarne škole pohađa na naprednom nivou. Prema tome, odluka o tome na kom će nivou učenik pohađati pojedine predmete, koja se donosi na početku sekundarnog stepena I, za njega nije bila presudna.

Naime, on je u to vreme veoma želeo da upiše školu za vaspitača u predškolskim ustanovama, ali nažalost nije položio prijemni ispit za srednju stručnu školu koja je za to bila potrebna.

Mihael: Polaganje prijemnih ispita za srednje stručne škole ili za gimnaziju se održavalo u aprilu, kada je već kasno. Sva deca koja ne polože moraju za kratko vreme da pronađu mesto za praktičnu obuku. To se desilo i Larsu.

On je, na svu sreću, našao mesto za praktičnu obuku za prodavca-trgovca. To je struka koja mu se sviđa i u okviru koje je već bio obavio probnu praksu, a mesto je našao u preduzeću koje veoma potpomaže učenike u obrazovanju. Danas, nakon uspešnog završetka osnovnog stručnog obrazovanja i daljeg zaposlenja u istoj firmi, on se nalazi na početku poslovne karijere koja mnogo obećava, pod uslovom da iskoristi šanse koje su mu pružene.

Dok ste pratili Larsa imali ste priliku da naučite dosta toga. Da li vam je to pomoglo u pružanju podrške vašoj drugoj deci?

Evelin: Svako dete je drugačije i poseduje druge osobine. Naš drugi sin Jano nije imao problema sa školskim gradivom, ali je imao poteškoća sa prihvatanjem promena. Bilo mu je teško da se odvoji od porodice i da prihvati druge odrasle osobe kao osobe od poverenja. Trebalo je da prođe oko pola godine kako bi se otvoreno mogao obratiti nastavničkom osoblju.

Prilikom prelaska na sekundarni stepen I Jano je bio svrstan u napredni, tj. najviši nivo razredne nastave. Međutim, da bi mogao zdravo da se razvija bilo mu je potrebno da ima dovoljno slobodnog vremena. Primetili smo kako je pritisak na njega rastao i koliko je morao da se napreže, te su ga na našu inicijativu prebacili u osnovni nivo razredne nastave. Nismo želeli da ga preopteretimo, jer nam je njegovo zadovoljstvo bilo važnije. Mladalačke godine igraju odlučujuću ulogu u njegovom razvoju, a izgublenu mladost nikada ne bi mogao da vrati.

Mihael: Za nas je najvažnije da naša deca mogu da se školuju. Kada je o tome reč, osnovno stručno obrazovanje je isto toliko dobro kao i školska karijera. Ukoliko jednog dana bude imao druge planove i želeo da studira, ostaje mu i ta mogućnost. Naš obrazovni sistem je dovoljno prohodan.

A kako vam je bilo sa Sinom, vašim najmlađim detetom?

Mihael: Sina je slobodnomna, da ne kažem tvrdoglava osoba. Ona ima poteškoće sa učenjem matematike, međutim, i kod drugih predmeta mora se mnogo više truditi da bi postigla postavljene ciljeve učenja. Sina ima drugačiji, sporiji ritam učenja od ostale dece u njenom razredu.

Evelin: Radeći kao pomoćni nastavnik, po potrebi pomažem deci prilikom integracije. Uvek sam se trudila da realizujem ono što je specijalni pedagog postavljao kao ciljeve. Tako sam mnogo naučila o tome kako da postupam sa teškoćama u učenju. Međutim, ja kod kuće Sini mogu da pružim pomoć samo u ograničenoj meri. U njenom životu ja igram drugu ulogu: ja sam joj majka, a ne učiteljica.

U vezi ovog problema smo razgovarali sa odgovornima iz škole. U prvom koraku je uz pomoć specijalnog pedagoga prešla gradivo iz matematike, mada to za nju i dalje predstavlja veoma veliki izazov. Sada, u poslednjem razredu primarne škole, škola je prilagodila ciljeve učenja njenim sposobnostima. Videćemo kako će se situacija razvijati i zajedno sa školom ćemo pronaći najbolje rešenje.

RAZLIČITI ŠKOLSKI MODELI NA SEKUNDARNOM STEPENU I

Svaki kanton za sebe odlučuje o postupku prelaska sa primarnog na sekundarni stepen I i određuje model svrstavanja na sekundarnom stepenu I. Postoje 3 različita modela:

Separacioni model

Svrstavanje učenika i učenica sledi shodno njihovom nivou školskog učinka. Nastava u razredima, tj. u školama se održava prema različitim nastavnim planovima i uz različita nastavna sredstva.

Po pravilu postoje 2 do 3 tipa nastave čiji nazivi variraju od kantona do kantona. Preovlađujuća struktura sa 3 tipa nastave je podeljena na nastavu sa višim, srednjim i osnovnim zahtevima (npr. sekundarna škola A, B i C).

Kooperativni model

Kooperativni model se zasniva na osnovnim razredima sa različitim zahtevima. Učenici i učenice se shodno njihovom nivou znanja svrstavaju u osnovni razred. Međutim, određene predmete učenici pohađaju u grupama koje odgovaraju njihovom nivou znanja. Na taj način, učenik na primer ispunjava osnovne zahteve iz matematike i visoke zahteve iz jezičkih predmeta.

Integracioni model

Integracioni model se zasniva na osnovnim razredima bez selekcije učenika prema njihovom školskom učinku. Učenici i učenice različitog nivoa znanja pohađaju isti osnovni razred. Međutim, izmešanost učenika se održava tako što se u pojedinim predmetima, kao i kod kooperativnog modela, stvaraju grupe zasnovane na nivou znanja.

Udovoljiti svakom detetu: «Ja sam kao nastavnik, između ostalog, odgovoran za prelazak učenika u gimnaziju ili u sekundarnu školu, u kojoj se pojedini predmeti predaju na tri nivoa. ...

MARK MORAN, ŠVAJCARSKA
UČITELJ PRIMARNE ŠKOLE
VINTERTUR

Za mene je to velika odgovornost jer moram da udovoljim svakom detetu. Važno je da se od učenika ne zahteva ni previše, ni premalo.

Po potrebi, moju odluku donosim nakon konsultovanja sa stručnim nastavnicima, a zatim razgovaram sa roditeljima. Ponekad se desi da se procene sposobnosti deteta razlikuju. Na primer, ja mogu da procenim da je za dete bolje, na osnovu njegovog učinka u poslednje tri godine, da pređe na srednji razredni nivo, ali roditelji ne moraju da se slože sa tim. Oni se ponekad plaše da bi svrstavanje u niži nivo moglo da škodi detetu, jer smatraju da bi mu time dodelili etiketu «nesposobnog» i da bi to moglo kasnije da utiče na njega prilikom izbora zanimanja. Zbog toga, ponekad dolazi do drugog razgovora sa roditeljima, a ponekad se i dodatno konsultuje školska uprava i nastavno osoblje sekundarnog stepena I. Uvek moramo da pronađemo rešenje, koje pre svega odgovara učeniku.»

UTICAJ NIVOA ZNANJA NA PRELAZAK NA SEKUNDARNI STEPEN II

Prilikom prelaska na sekundarni stepen II važnu ulogu igra svrstavanje učenika na različite nivoe koje se obavlja na sekundarnom stepenu I (v. strana 15).

Posle obaveznog školovanja, na sekundarnom stepenu II su dostupna dva smera obrazovanja:

1. Smer preko škole opšteg obrazovanja kao što su gimnazija ili srednja stručna škola: učenici ovih škola se ne osposobljavaju direktno za neku struku, već se pripremaju za studije na univerzitetima, višim stručnim školama ili visokim
2. školama strukovnih studija. Smer preko osnovnog stručnog obrazovanja: učenici se školuju i stiču stručnu kvalifikaciju u preduzećima sa dodatnom školskom nastavom u stručnim školama i teorijsko-praktičnom nastavom na strukovnim kursovima. Osnovno stručno obrazovanje može se završiti i redovnim putem.

Učenici sa dobrim ocenama mogu da biraju između ova dva smera obrazovanja: gimnazija / srednja stručna škola ili osnovno stručno obrazovanje. Bez obzira za koji put se opredele, u oba slučaja obrazovanje mogu da završe sa polaganjem mature (gimnazijska, stručna ili poslovna matura) što otvara vrata za studije na nekoj od visokih škola.

Učenici sa lošijim ocenama ili oni koji su manje skloni učenju biraju jedno od mnogobrojnih osnovnih stručnih obrazovanja, ti obrazovanja koje najbolje odgovara njihovim sposobnostima i interesovanjima.

Izbor pravog obrazovanja je proces. Upoznajte sami sebe, realno procenjujete sopstvene sposobnosti i upoređujete ih sa šansama i mogućnostima u svetu obrazovanja. Na kraju, odlučujete se za jedan pravac i poći nžete sa školovanjem.

Izbor obrazovanja – proces koji traje

Posle obaveznog školovanja stoje vam na raspolaganju dva smera obrazovanja iste vrednosti. Možete da se opredelite za školski smer, tj. za gimnaziju ili za srednju stručnu školu, ili da izaberete osnovno stručno obrazovanje. Put obrazovanja koji vam odgovara zavisi od vaših interesovanja i sposobnosti.

Gimnazija i srednja stručna škola – još više zalaganja i domaćih zadataka

Učenici i učenice gimnazije i srednje stručne škole rado idu u školu i uče. Takođe, u poređenju sa obaveznim školovanjem, oni mogu i žele da ulažu dodatni trud i da uče još više. Uopšte im ne pada teško da po dva ili čak tri sata dnevno rade domaće zadatke. Kako bi prešli u gimnaziju ili u srednju stručnu školu, potrebno je da već za vreme obaveznog školovanja budu dobri učenici. Pohađaju viši stepen osnovne škole na naprednom nivou razredne nastave i imaju dobre ocene iz svih predmeta i širok spektar interesovanja.

Na nemačkom govornom području, škola ili savetovalište za profesionalnu orijentaciju nudi poseban test za ispitivanje znanja koji pomaže da se odredi stvarni nivo znanja. Sa postignutih 600 do 700 bodova, gimnazija ili srednja stručna škola mogu da budu odgovarajuće rešenje za vas.

Radoznalo započeti proces izbora zanimanja

Za razliku od opšteobrazovnog školovanja, izbor odgovarajućeg zanimanja i potraga za radnim mestom za praktičnu obuku predstavljaju kompleksan proces, jer postoji oko 200 zanimanja među kojima možete da birate. U ovoj fazi procesa morate biti dovoljno radoznali da biste se upoznali sa različitim zanimanjima u raznim poslovnim oblastima, kao i da biste mogli da ih uporedite sa vašim interesovanjima i sposobnostima.

Možda ćete se samostalno prihvatiti ovog procesa, a moguće je i da ćete u školi da pohađate nastavu za izbor zanimanja.

Ukoliko bude potrebno, potražite pomoć u vidu razgovora sa roditeljima, sa nastavnim osobljem, vašim prijateljima ili sa savetnikom za profesionalnu orijentaciju.

Razred sekundarnog stepena I u procesu izbora zanimanja. Većina učenika ovog ciriškog razreda je izabrala osnovno stručno obrazovanje.

Razred u procesu izbora zanimanja

Većina učenika i učenica razreda S3a (najviši nivo razredne nastave) u Feraltorfu je veoma rano znala u kom smeru će da nastavi školovanje nakon završetka osnovne škole. Skoro svi su se odlučili za osnovno stručno obrazovanje i već su pronašli mesto za praktičnu obuku. Samo dve devojčice žele u gimnaziju.

Jedna od njih ima želju da studira geologiju, ili preciznije, da jednoga dana radi kao vulkanolog, dok druga želi da nastavi sa školovanjem, jer još uvek nema jasnu predstavu o svom budućem poslovnom životu. «Imala sam doduše ponude radnih mesta za stručnu obuku, te sam mogla da počnem sa osnovnim stručnim obrazovanjem za farmaceutskog tehničara, međutim, ta struka mi nije najbolje odgovarala. Kako se ne bih skroz odvikla od učenja, upisala sam gimnaziju. U slučaju da mi se dopadne, ostaću tamo i sledeće godine, u suprotnom ću ponovo tražiti radno mesto za stručnu obuku.»

Veliki broj zanimanja

Šest đaka se opredelilo za zanimanje ekonomskog tehničara, tri za informatičara, dva za asistenta u lekarskoj ordinaciji i dva za polimehaničara. Mnogi od njih kombinuju osnovno stručno obrazovanje sa poslovnom maturom. Jedan učenik je izabrao tesarsku struku zato što ona odgovara njegovim interesovanjima, a kako se sa oduševljenjem bavi penjanjem, jedva čeka da počne sa montažom krovnih konstrukcija na visini. Drugi učenik želi da postane automehaničar; za razliku od rada za računarnom, on voli da radi rukama.

Jedna od učenica želi da postane elektroinstalater. Oduvek je imala želju da izuči neki tehnički posao zbog čega je prvo bila na probnoj praksi za projektanta za elektroinstalacije, međutim, dok joj se na gradilištu dopadalo, u kancelariji joj je bilo previše dosadno. Svesna je toga da će prve godine biti jedina devojka u stručnoj školi, ali misli da je to samo pitanje privikavanja i da će uspeti. U svakom slučaju, ona se raduje osnovnom stručnom obrazovanju.

Saveti za roditelje

Učenici samoinicijativno moraju da započnu ovaj proces, i moraju imati volje da pronađu svoj put obrazovanja. Međutim, u tom procesu im je potrebna vaša podrška:

O izboru zanimanja se mora raspravljati za porodičnim stolom. Razgovarajte sa vašom decom o njihovim interesovanjima, jakim i slabim tačkama ili njihovim karakternim osobinama.

Podsetite ih na stvari koje su ranije voleli da rade.

Interesi vaše dece moraju da budu na prvom mestu. Nemojte preko vaše dece ostvarivati vlastite snove.

Budite radoznali. Pokušajte da zajedno sa vašom decom proširite sopstvene vidike, informišite se i o zanimanjima koja su i vama još nepoznata.

Uključite svakodnevnicu u proces, pričajte o vašim sopstvenim iskustvima u poslovnom svetu.

Motivirajte vašu decu da ne odustaju.

Pokažite da ste zainteresovani za njihovu profesionalnu orijentaciju, raspitajte se o njihovim iskustvima sa probnim praksama i zajedno ih procenjajte.

Sa malo prijava do cilja

Da bi pronašli mesto za stručnu obuku, većini učenika je bilo potrebno manje od deset prijava. Jednoglasno se slažu da su učenici sa najvišeg školskog nivoa u prednosti. «Očigledno je da smo uglavnom dobri đaci. Ukoliko se angažuješ, pokazuješ veliku zainteresovanost i na prijatan način se predstavljaš na intervjuu, veoma je izvesno da će ti firma ponuditi mesto», smatra jedan učenik.

«Ali ta mesta nam nisu poklanjali tek tako», naglašava jedna učenica. «Mi smo zaista ulagali trud. Razmišljali smo o našim jakim i slabim tačkama, na vreme smo slali zanimljive i ispravne prijave za posao, a za intervju smo se intenzivno pripremali. Pri tome smo se detaljno raspitivali o preduzećima kod kojih smo se prijavili, a pored toga smo morali da objasnimo zbog čega smo se odlučili baš za to zanimanje. Sve je to između ostalog, pored dobrih školskih ocena, uticalo na naš uspeh.»

OSNOVNO STRUČNO OBRAZOVANJE ILI ŠKOLA OPŠTEG OBRAZOVANJA?

Udeo učenika koji na nemačkom govornom području posle sekundarnog stepena I pohađa školu opšteg obrazovanja u proseku iznosi 20 do 25 procenata, a daleko veći broj mladih započne osnovno stručno obrazovanje. Na francuskom i italijanskom govornom području Švajcarske je taj udeo znatno veći, međutim, i ovde se većina mladih odlučuje za osnovno stručno obrazovanje. Za razliku od nemačkog govornog područja, osnovno stručno obrazovanje tamo često obuhvata nastavu samo u okviru škole uz nekoliko praksi. Švajcarski obrazovni sistem ima dobru reputaciju. S jedne strane se to može objasniti visokim standardom u srednjim stručnim školama, gimnazijama i visokim školama, s druge strane dobro promišljenim dualnim sistemom obrazovanja koji teorijsko učenje u školi povezuje sa praktičnom obukom u firmi. To je za mnoge mlade ljude adekvatnije i bolje rešenje u odnosu na odabir škole opšteg obrazovanja. Oba ovrazovna puta vode do zanimanja sa potencijalno dobrim mogućnostima za kasnije usavršavanje. Ova prva smernica (osnovno stručno obrazovanje ili škola?) je u životu svakog učenika veoma važan i ozbiljan korak, međutim, budući da je švajcarski obrazovni sistem dovoljno fleksibilan, ona nije konačna odluka što se tiče daljeg razvoja poslovne karijere.

Potražite stručni savet ako primetite da proces ne napreduje.

Razgovarajte sa prosvetnim radnicima, razmotrite zajedno koji bi put obrazovanja najbolje odgovarao vašem detetu.

Posetite zajedno sa vašim detetom centar za profesionalnu orijentaciju, gde ćete se informisati o zanimanjima gledajući filmove, tražeći na internetu ili čitajući.

Posetite zajedno sa vašim detetom sajmove profesionalne orijentacije i informišite se u neposrednom razgovoru sa stručnjacima o njihovim zanimanjima.

Raspitajte se u savetovalištu za profesionalnu orijentaciju da li bi vaše dete moglo da dobije dodatnu mentorsku podršku.

Prilikom prelaska iz osnovne škole, tj. sa sekundarnog stepena I na stručno obrazovanje (sekundarni stepen II) bira se buduća poslovna oblast ili privredna grana: rad u prirodi ili stvaralaštvo, građevinarstvo ili trgovina, informatika ili zdravstvo? Osnovno stručno obrazovanje traje 2, 3 ili 4 godine i postoji za više od 200 zanimanja, te se može kombinovati sa poslovnom maturom.

Ovo poglavlje je namenjeno mladim migrantima (i njihovim roditeljima) koji se nalaze na kraju obaveznog školovanja na sekundarnom stepenu I i time pred prelaskom na osnovno stručno obrazovanje, te žele saznati koje obrazovne mogućnosti postoje na sekundarnom stepenu II.

Početak prakse

Prelazak sa sekundarnog stepena I na stručno obrazovanje

Sadržaj

- 22 **Osnovnim stručnim obrazovanjem do svedočanstva o stručnoj obuci**
- 23 *Rondik Taher Mosa, Irak, trgovac*
«Dovoljno vremena za pravilno učenje»
- 24 *Samuel Fraj, Švajcarska, kuvar*
«Dobrom podrškom do uspeha»
- 25 **Osnovnim stručnim obrazovanjem do diplome u stručnoj osposobljenosti**
- 26 *Norina Boshard, Švajcarska, dimnjačar*
«Posle probne prakse bilo je jasno»
- 27 *Dafina Elmazi, Kosovo, ekonomski tehničar profila B*
«Bezuoslovno sam želela da postanem ekonomski tehničar»
- 28 *Selia Haldiman, Brazil, stručno lice u zdravstvu*
«Odgovarajuće sposobnosti za struku»
- 29 *Kiber Ahmadži, Avganistan, elektroinstalater*
«Obavezno zanat iz oblasti elektrotehnike»
- 30 *Farhan Abdi Omar, Somalija, pekar-poslastičar*
«Zanimanje iz snova odloženo za kasnije»
- 31 **Osnovno stručno obrazovanje sa poslovnom maturom**
- 32 *Priti Vadakadat, Indija, elektrotehničar automatike*
«Teoriju i praksu idealno povezati»
- 33 *Mark Egli, Švajcarska, elektrotehničar elektronike*
«Ne u gimnaziju»
- 34 **Redovnim putem do osnovnog stručnog obrazovanja**
- 35 *Marius King, Švajcarska, informatičar*
«Uvod u informatiku školskim putem»
- 36 *Mihael Roši, Švajcarska, ekonomski tehničar*
«Srednja trgovačka škola kao početak poslovne karijere»
- 37 *Izabel Silva, Portugal, ekonomski tehničar*
«Solidno opšte obrazovanje – lak početak»

Dvogodišnje osnovno stručno obrazovanje je namenjeno učenicima i učenicama kojima je potrebno više vremena za učenje ili čiji školski učinak još uvek ne zadovoljava zahteve trogodišnjeg ili četvorogodišnjeg osnovnog obrazovanja. Praktična obuka u preduzeću i nastava u stručnoj školi kao i na strukovnim kursovima to uzima u obzir.

 PODSETNIK NA INTERNETU
Vidi na strani 2

Osnovnim stručnim obrazovanjem do svedočanstva o stručnoj obuci

ŠTA JE OSNOVNO OBRAZOVANJE SA SVEDOČANSTVOM O STRUČNOJ OBUCI?

Ovo dvogodišnje osnovno obrazovanje vodi do svedočanstva o stručnoj obuci. Nakon završetka, učenici iste struke poseduju slične kompetencije, bez obzira da li su školu završili u Bazelu, Sankt Galenu, Lozani ili Belinconi. To olakšava traženje posla zato što poslodavci imaju uvid u stručne, metodičke i socijalne kompetencije učenika koji su stekli svedočanstvo o stručnoj obuci.

ŠTA VAM JE POTREBNO ZA OSNOVNO OBRAZOVANJE SA SVEDOČANSTVOM O STRUČNOJ OBUCI?

Možda ste praktičar i teško vam pada učenje teorije. Stručna škola će imati razumevanja za to.

Možda učite sporije od drugih. To će se u preduzeću i u stručnoj školi uzeti u obzir. Možda su vam potrebne jasne instrukcije, poznavanje radne okoline i programa rada da biste postigli uspeh u učenju. Više volite da dobro savladate jednu radnu oblast pre nego što pređete na drugu.

Možda od nedavno živite u Švajcarskoj i vaše znanje jezika još uvek nije dovoljno za stručnu školu u toku trogodišnjeg ili četvorogodišnjeg osnovnog obrazovanja. Zbog toga, dvogodišnje osnovno obrazovanje sa svedočanstvom za vas može da bude idealan početak poslovnog života.

Saveti za roditelje

Vodite računa da vaše dete realno proceni svoje sposobnosti. Tokom obrazovanja dete ne sme da se dosađuje niti da se opterećuje.

Budite uz vaše dete kada ga pozovu na razgovor u savetovanište za profesionalnu orijentaciju. Zajedno sa savetnikom možete razjasniti koje osobine i kompetencije poseduje vaše dete.

Pružite podršku vašem detetu i tokom obrazovanja.

PONUDE

U cilju boljeg pregleda, u Švajcarskoj se poslovni svet uglavnom deli na poslovne oblasti (v. na strani 51).

Dvogodišnja osnovna obrazovanja postoje u skoro svim poslovnim oblastima, kao što su na primer rad u prirodi, prehrambena industrija, ekonomika domaćinstva, ugostiteljstvo/hotelijerstvo, tekstilna industrija, lepota/kozmetika, građevinarstvo, građevinske instalacije, drvena industrija i dizajn enterijera, metalska industrija, motorna vozila, ekonomija/administracija, trgovina, saobraćaj/logistika i zdravstvo i socijalni rad.

RONDIK TAHER MOSA, IRAK

1. GODINA

DVOGODIŠNJEG OBRAZOVANJA ZA TRGOVCA
PREHRAMBENIM PROIZVODIMA

Dovoljno vremena za pravilno učenje: «Ja potičem iz porodice u kojoj je učenje veoma važno. ...

Moj otac je oduvek želeo da sva njegova deca uče, steknu dobro obrazovanje, i imaju atraktivno zvanje i naprednu karijeru. Zbog toga sam se u Iraku školovala 12 godina i završila školovanje sa položenom maturom. Ubrzo posle dolaska u Švajcarsku primetila sam da bez završenog obrazovanja nije lako pronaći dobro radno mesto. Ne pada mi na pamet da celog života radim kao čistačica ili pak da sedim kod kuće. Život domaćice bio bi mi dosadan, želim da radim.

Da sam ostala u Iraku, odlučila bih se za zanimanje farmaceuta, ali ta mogućnost u Švajcarskoj za mene nažalost ne postoji. Na integracionom kursu sam imala priliku da se

upoznam sa brojnim zanimanjima, od kojih mi se najviše dopalo zanimanje trgovca prehrambenim proizvodima.

Komunikativnost

Ovaj posao omogućava kontakt s ljudima, a za mene je to bitno jer sam vrlo otvorena i komunikativna osoba. Pored toga, tokom obrazovanja se stiče veliko znanje o prehrambenim proizvodima koje mogu da koristim i u privatnom životu. Dobro je da znamo kako da se zdravo hranimo.

Znam da sledeće dve godine za mene neće biti jednostavne. Moram znatno da poboljšam svoje znanje jezika, a za domaće zadatke mi je potrebno više vremena nego mojim kolegama. Međutim, prati me sreća! Zahvaljujući podršci mog partnera, koji mi pomaže prilikom obavljanja kućnih poslova i kome nije teško ni da kuva za nas dvoje, imam dovoljno vremena za učenje. Zbog toga sam sigurna da ću uspeti.»

SAMUEL FRAJ, ŠVAJCARSKA
2. GODINA
OBRAZOVANJA ZA KUVARA

Dobrom podrškom do uspeha: «Kuhanje mi je oduvek bilo hobi. ...»

Posle 10. razreda upisao sam trogodišnje osnovno stručno obrazovanje za kulinarskog tehničara. Pošto je preduzeće za praktičnu obuku bilo u drugom kantonu, bio sam prinuđen da stanujem kod poslodavca, ali nažalost, nismo se uopšte slagali. Najteže od svega mi je padalo neredovno radno vreme.

Uz podršku mojih roditelja vratio sam se u Cirihi. S obzirom da sam sa drugom godinom obrazovanja nastavio u novom preduzeću, morao sam da upoznam nove kolege i da se uklopim u novi poslovni tim. Pojavilo se, nažalost, nekoliko problema: radio sam suviše sporo i teško mi je padalo da da obavljam više poslova istovremeno.

Poslodavac mi je zbog toga predložio da pređem sa trogodišnjeg obrazovanja za kulinar-

skog tehničara na dvogodišnje za kuvara. U prvom trenutku sam bio razočaran, ali sada u tom koraku vidim i neke prednosti. U razredu stručne škole nas ima samo desetero, što je velika prednost: dobro se znamo, a nastavnik ima dovoljno vremena za svakog od nas. Na radnom mestu za stručnu obuku se dobro osećam, okruženje za učenje je veoma prijatno.

Prvi korak ka cilju

Na leto polažem završni ispit, što znači da će biti napravljen prvi korak ka mom cilju. Ukoliko to bude moguće, želeo bih da upišem drugu godinu trogodišnjeg obrazovanja za kulinarskog tehničara. Što se tiče moje poslovne budućnosti, imam više ideja: mogu sebe da zamislim kao šefa kuhinje ili – nakon polaganja poslovne mature – kao nastavnika u srednjoj stručnoj školi. Takođe, voleo bih da se zaposlim u inostranstvu kako bih se upoznao sa kineskom ili japanskom kuhinjom.»

DODATNA NASTAVA I INDIVIDUALNA PODRŠKA

Za vreme dvogodišnjeg osnovnog stručnog obrazovanja, u preduzeću ili u stručnoj školi se iz različitih razloga mogu pojaviti problemi:

Možda primećujete da teško pratite nastavu. U tom slučaju, o problemu morate što pre da porazgovarate sa nastavnim osobljem. Dodatna nastava bi vam eventualno mogla pomoći da poboljšate školski učinak.

Možda imate poteškoće da se uklopite, uspostavite saradnju u preduzeću ili u odnosu prema starijim kolegama. Pored toga, moguće je da su postavljeni zahtevi u preduzeću za vas previše visoki. Razgovarajte o tome što pre sa odgovornim mentorom. On može da vam obezbedi individualnu podršku za vreme obrazovanja.

NEMA ZAVRŠETKA BEZ NOVOG POČETKA

Posle uspešnog završetka dvogodišnjeg osnovnog stručnog obrazovanja možete da tražite radno mesto, ili da nastavite sa dodatnim osnovnim obrazovanjem kako biste stekli diplomu o stručnoj osposobljenosti. Ovo takozvano skraćeno obrazovanje počinjete obično odmah u drugoj godini.

Za vreme ovog trogodišnjeg ili četvorogodišnjeg obrazovanja učenici stiču veliko stručno znanje za više od 200 zakonom regulisanih zanimanja. Dve trećine mladih u Švajcarskoj svake godine završi ovaj vid osnovnog stručnog obrazovanja. Praktične sposobnosti i kapacitet za učenje koji se od učenika očekuje, razlikuje se od zanimanja do zanimanja.

PODSETNIK NA INTERNETU
Vidi na strani 2

Osnovnim stručnim obrazovanjem do diplome o stručnoj osposobljenosti

ŠTA JE OSNOVNO STRUČNO OBRAZOVANJE?

Osnovno stručno obrazovanje kombinuje praksu (u preduzeću i na strukovnim kursevima) i teoriju (u stručnoj školi). Cilj instruktora u preduzeću, na kursevima i u školi je da vam olakša pristup poslovnom svetu, kako biste se u njemu održali i takođe integrisali u društvo.

Osnovno stručno obrazovanje se ponekad može završiti i nastavom samo u okviru stručne škole uz dodatnu praksu. Ovaj model se često primenjuje na francuskom i italijanskom govornom (v. i na strani 34) području Švajcarske.

Preduzeće

Stručno znanje potrebno za vašu struku stičete tokom obuke na radnom mestu gde provodite 3 do 4 dana nedeljno i gde, pored toga, usavršavate vaše socijalne i metodičke kompetencije.

Strukovni kursevi

Na strukovnim kursevima od po nekoliko dana godišnje učite osnovne tehnike i veštine neophodne za vaše zanimanje.

Stručna škola

U stručnoj školi, koju pohađate 1 do 2 dana nedeljno, dopunjujete svoje praktično znanje specifičnim teorijskim znanjem. Ovaj poslovno orijentisani deo vam prenosi ključne kompetencije koje su vam potrebne za vaše zanimanje. Nastava opšteg obrazovanja produbljuje dve oblasti učenja: uz pomoć «jezika i komunikacije» stičete verbalne i neverbalne veštine kako biste na adekvatan način mogli da komunicirate u ličnim, poslovnim i društvenim situacijama. «Društvo» vam omogućava da se posvetite političkim, ekološkim, pravnim, socijalnim ili kulturnim temama.

Saveti za roditelje

Budite strpljivi. Razjasnite zajedno sa vašim detetom veoma precizno koje su njegove sposobnosti i interesovanja.

Sagledajte najpre celokupnu poslovnu oblast. Na taj način ćete naići na zanimanja koja odgovaraju školskom obrazovanju vašeg deteta.

Raspitajte se blagovremeno kod nastavnog osoblja na koji način se vaše dete može dodatno pripremiti za željeno zanimanje.

ŠTA VAM JE POTREBNO ZA OSNOVNO STRUČNO OBRAZOVANJE?

U svakoj poslovnoj oblasti nalazite zanimanja koja odgovaraju vašim interesovanjima i vašim sposobnostima i koja od vas iziskuju različite nivoe školskog predznanja (visok, srednji ili nizak nivo). Zahtevi se razlikuju kako od poslovne oblasti do poslovne oblasti, tako i od zanimanja do zanimanja.

Tehničke poslovne oblasti:

Volite matematiku i prirodne nauke, možete da razmišljate apstraktno i logično, imate dobro prostorno razumevanje i više ste tehnički orijentisani.

Tehničko-zanatske poslovne oblasti:

Iz matematike i – zavisno od zanimanja – iz geometrije postižete dobre rezultate. Pored toga, imate dobro prostorno razumevanje i volite rad koji zahteva preciznost.

Zanatske poslovne oblasti:

Volite matematiku, međutim, imate pre svega spretne ruke, rado se krećete i u dobroj ste fizičkoj kondiciji.

Poslovne oblasti uslužnih delatnosti:

Zanimaju vas svi školski predmeti, čak i matematika. Ali u prvom planu dobro vladate zvaničnim jezikom vašeg regiona i imate smisla za strane jezike. Izuzev toga, veoma ste komunikativni i elokventni.

Zdravstvene i socijalne poslovne oblasti: Volite da komunicirate sa drugim ljudima i sa lakoćom učite strane jezike. Uz to imate sklonost ka prirodnim naukama i volite matematiku.

Stvaralačke poslovne oblasti: Frizer, grafičar ili cvečar – kod svakog od ovih zanimanja izražen je osećaj za lepo. Volite da stvarate i imate spretne ruke. Vaši omiljeni predmeti u školi su crtanje, ručni rad ili geometrija.

NORINA BOSCHARD, ŠVAJCARSKA
1. GODINA
OBRAZOVANJA ZA DIMNIČARA

Posle probne prakse bilo je jasno: «Na početku sam bila zainteresovana za zanimanje ugostiteljskog tehničara. Međutim, tokom probne prakse sam primetila da mi je teško padalo uspostavljanje kontakta sa gostima. ...

Zbog toga sam se posle probne prakse vratila na početak. Majka mi je, nakon slučajnog razgovora sa mojim sadašnjim instruktorom, predložila zanimanje dimničara. Na njegovu preporuku obavila sam jednonedeljnu probnu praksu, uspešno položila test za ispitivanje znanja i dobila radno mesto za praktičnu obuku.

Hemija i fizika za svakodnevni rad

Sada, u radnoj svakodnevnici, osećam koliko je posao u ovoj struci naporan. Dešava se da me uveče bole leđa ili kolena, pogotovo ako satima skidam nataložene naslage čađi sa zidova dimnjaka. Stručna škola je takođe zahtevnija nego što sam zamišljala. Na prvoj godini se kao glavni predmeti predaju hemija i fizika. Iako to nisu moji omiljeni predmeti, potrebni su mi za svakodnevni posao. S obzirom da sam uveče uglavnom premorena, za školu učim vikendom.

Što se tiče moje poslovne budućnosti, mogu da zamislim razne tokove. Posle osnovnog stručnog obrazovanja prvo bih želela da se zaposlim i da putujem, a možda i da učim engleski jezik. Takođe, ne isključujem ni mogućnost da krenem sasvim drugim putem: drugo osnovno stručno obrazovanje, ili možda čak i sezonski rad u hotelu nekog skijaškog centra?»

Bezuslovno sam želela da postanem ekonomski tehničar: «Još dok sam živela na Kosovu jako sam želela da radim u banci. Potičem iz porodice trgovaca.

Moja majka i moji rođaci, pa čak i moj brat su zainteresovani za ovu struku. Kada sam sa 15 godina došla u Švajcarsku svi su mi govorili isto: «Zaboravi to, sigurno nećeš uspeti, potrebno ti je savršeno znanje nemačkog jezika.» Onda sam odlučila da prvo završim za zanimanje za koje znanje nemačkog nije najvažnije, pa tek kasnije da se doškolujem. Nakon toga sam uradila osmomesječnu praksu u bolnici, međutim, taj posao za mene jednostavno nije bio pravo rešenje.

Nakon prakse sam donela odluku da želim da se školujem za ekonomskog tehničara. Za to školovanje su mi bili potrebni nemački i jedan strani jezik. Pošto mi engleski nije predstavljao nikakav problem, upisala sam intenzivni kurs nemačkog jezika.

Savršena prijava za posao

Imala sam sreće, jer mi je jedan mentor pomogao prilikom konkurisanja za posao. Najpre sam sastavila dokumentaciju na papiru bež boje. Bila je to veoma lepo sređena dokumentacija: za svaku prijavu za posao sam koristila novi omot, a i dokumente sam svaki put iznova štampala.

Nakon otprilike 20 poslatih prijavi pozvana sam na prvi intervju. Dobro se sećam koliko sam se, zajedno sa mojim mentorom, pripremala. Kako da nastupim? Kako da održim kontakt očima? Na koji način da se rukujem? Šta da kažem? Kako da kažem?

Na ovaj intervju je pozvano oko 20 kandidata, što znači da je bila velika konkurencija za četiri mesta. Svi ostali kandidati su pohađali školu u Švajcarskoj, a moje znanje nemačkog jezika još uvek nije bilo savršeno. Na intervjuu sam imala samo svoju motivaciju, volju i veru da intervju mogu uspešno da prođem. Kako bih dobila mesto za praktičnu obuku, morala sam da ubedim odgovorne u svoju sposobnost da uspešno završim obrazovanje za ekonomskog tehničara.

U pravoj struci

Danas se nalazim na trećoj godini obrazovanja u Gradskoj upravi grada Ciriha, i to u pravoj struci. U poslednje dve godine sam upoznala odeljenja za ljudske resurse i za socijalna pitanja. Ove godine radim u Odeljenju za finansijsku kontrolu. Posao je zabavan, sviđa mi se kombinacija samostalnog rada i kontakta sa drugim ljudima.

U stručnoj školi mi takođe sve ide bez ikakvih problema, ali ipak jednom nedeljno, uveče pohađam dodatnu nastavu za učenike koja je besplatna i gde radim jedan deo domaćih zadataka. Ukoliko imam pitanja, tu je uvek neki prosvetni radnik koji može da mi pomogne. Pored svega toga učim i francuski, jer posle osnovnog stručnog obrazovanja želim naknadno da položim poslovnu maturu i da studiram na visokoj školi strukovnih studija.»

DAFINA ELMAZI, KOSOVO

3. GODINA

OBRAZOVANJA ZA EKONOMSKOG
TEHNIČARA PROFILA B

SELIA HALDIMAN, BRAZIL
3. GODINA
OBRAZOVANJA ZA STRUČNO LICE
U ZDRAVSTVU

Odgovarajuće sposobnosti za struku: *«Po prirodi sam komunikativna i volim samostalno da radim. ...»*

Radim kao zdravstveni negovatelj u instituciji «Špiteks» i svojim poslom omogućavam bolesnim ili starijim ljudima da i dalje žive kod svoje kuće. Pružam im negu, pomažem u kućnim poslovima, podržavam i motivišem klijente da i dalje žive što samostalnije.

Za uspeh u ovoj struci imam sve važne predispozicije: lako stupam u kontakt sa ljudima i ozbiljno ih shvatam. Klijenti su često sami i usamljeni, a ja se trudim da im pružam osećaj povezanosti i ljubavi, imam razumevanje za njihove probleme i strpljivo ih slušam. Ovaj deo obrazovanja je za mene bio jednostavan, pogotovo nakon što sam naučila da razdvojim posao i privatni život.

Što se tiče medicinskih izraza, tu sam takođe u prednosti: portugalski je moj maternji jezik, a pošto mnogo izraza ima isto poreklo, lako ih zapamtim. Nasuprot tome, nemački jezik mi predstavlja problem. Doduše, govorni jezik manje, jer je neverbalna komunikacija od velike pomoći, ali sa pismenim se mučim. Mnogo vremena izgubim u pisanju pismenih zadataka, a rezultatom nikad nisam zadovoljna. Zbog toga sam pre godinu dana počela da pohađam privatne časove nemačkog jezika i da sa nastavnikom diskutujem svaki zadatak pre nego što ga predam u stručnoj školi.

Sada se pripremam za završni ispit. Na sreću, moje predocene su dobre. Posle ispita želim da skupljam radno iskustvo, da poboljšam nemački jezik i da onda započnem usavršavanje. Još uvek nisam sigurna kako ću da nastavim: moguće je da upišem višu stručnu školu za zdravstvenu negu, a možda ću naknadno položiti poslovnu maturu kako bih mogla da studiram na visokoj školi strukovnih studija.»

TEŠKOĆE UTOKU OSNOVNOG STRUČNOG OBRAZOVANJA

Prelazak iz osnovne škole na osnovno stručno obrazovanje predstavlja i početak veće samostalnosti. Aktivno učestvovanje se ne očekuje samo u preduzeću; i u stručnoj školi morate da se naviknete na samostalan rad. Možda vam prelazak teško pada, i shvatate da u preduzeću i u stručnoj školi mogu da nastanu problemi. U takvoj situaciji je najbolje brzo potražiti rešenje:

- Razmotrite moguće probleme sa nastavnicima u stručnoj školi i prijavite se, ukoliko zatreba, na dodatnu nastavu ili dodatne kurseve jezika.
- Razgovarajte sa instruktorima i pokušajte zajedno da nađete rešenja za moguće probleme u preduzeću.

Ponekad se problemi ne mogu rešiti. Međutim, pre nego što se odlučite za prekid osnovnog stručnog obrazovanja obavezno stupite u kontakt sa stručnjakom koji je nadležan za vaš kanton; njegov kontakt možete da pronađete na ugovoru o praktičnoj obuci.

Veoma često se nađe odgovarajuće rešenje: na primer prelazak u drugo preduzeće, prelazak sa dvogodišnjeg na trogodišnje ili četvorogodišnje osnovno stručno obrazovanje ili obrnuto.

Ukoliko se ipak desi da prekinete školovanje, svakako se obratite savetovalištu za profesionalnu orijentaciju kako biste razmotrili sledeće korake.

Prelazak sa sekundarnog stepena I na stručno obrazovanje

Obavezno zanat iz oblasti elektrotehnike: «Oduvek mi je bilo jasno da želim da završim školu. ...»

Ako živiš u Švajcarskoj i nemaš završenu školu, ne možeš da napreduješ u poslovnom životu i celog života moraš da se baviš istim poslom. Ja sam, međutim, želeo da imam dobro radno mesto i da snosim odgovornost, da mi poslovna karijera napreduje i da se stalno stručno usavršavam.

U to vreme sam želeo da postanem informatičar. Kada sam za vreme integracionog kursa tražio mesto za praktičnu obuku, živio sam tek nepunih godinu dana u Švajcarskoj. Na testu za ispitivanje stručne sposobnosti, takozvanom multiček-testu, nisam postigao dobar rezultat zato što moje poznavanje jezika

još uvek nije bilo dovoljno dobro. Zbog toga sam odlučio da prvo završim jednogodišnje pripremno stručno obrazovanje za elektroinstalatera u nekom velikom preduzeću, a posle toga da se doškolujem. Međutim, prijemni ispit za pripremno stručno obrazovanje sam položio sa tako dobrim uspehom, da smo zbog toga odlučili da odmah pokušam sa osnovnim stručnim obrazovanjem.

Samoinicijativa i saradnja

Obrazovanje u velikom preduzeću iziskuje veliku samoinicijativu. Ponekad imam priliku da radim sa iskusnim monterom što mi donosi veliku dobit.

Ali postoje i strukovni kursevi i stručna škola. Na strukovnim kursovima učim sve osnovne veštine koje su potrebne za moju struku, a u stručnoj školi usvajam teorijsko znanje, pre svega fiziku, elektrotehniku i matematiku. Meni je stručna nastava laka jer sam u Avganistanu studirao na univerzitetu.

Uprkos tome, ja sam na prvoj godini obrazovanja razmišljao o prekidanju školovanja. Imao sam već 22 godine, a kolege nisu bile ni punoletne. Imao sam osećaj kao da sam se vratio u dečiji vrtić. Međutim, sada je bolje. U dobrim smo odnosima i ja im pomažem pri učenju, sastajemo se subotom i ja im objašnjavam fizičke interakcije koje u školi nisu potpuno savladali.

Potpuno razumeti kako funkcioniše generator

Jezičko sporazumevanje tokom nastave opšteg obrazovanja je za mene bilo teško. Zbog toga sam na prvoj godini jednom nedeljno, i to uveče, dobrovoljno pohađao dodatnu nastavu. I moja partnerka mi je uvek pružala podršku ispravljajući moje tekstove ili tako što sam s njom vežbao moje prezentacije. Volim da učim pa mi ne smeta kada uveče po dva-tri sata pišem domaće zadatke. Na primer, ako u stručnoj školi samo u nekoliko reči objasne električni generator, ja kod kuće detaljno istražujem sve dok potpuno ne razumem kako ta mašina funkcioniše. To me zabavlja.

Imam nameru da na završne ispite izađem sa dobrim predocenama, zato što već sada razmišljam o stručnom usavršavanju. Inženjerstvo elektrotehnike na visokoj školi strukovnih studija: to bih voleo, to obrazovanje je trenutno moj favorit.»

KIBER AHMADŽI, AVGANISTAN

4. GODINA

OBRAZOVANJA ZA ELEKTROINSTALATERA

Zanimanje iz snova odloženo za kasnije: «Živim u Švajcarskoj već skoro tri godine. Od samog početka sam pokušavao da se brzo i dobro integrišem. ...

FARHAN ABDI OMAR, SOMALIJA
1. GODINA
TROGODIŠNJEG OBRAZOVANJA ZA
PEKARA-POSLASTIČARA

Nisam samo učio jezik, već sam igrao i u pozorištu za migrante. Bilo je veoma zabavno! Imali smo ulične predstave, ali smo igrali i u staračkim domovima. Sviđalo mi se da vidim kako su se ljudi smejali, kako su se radovali. Volim kada su ljudi veseli, kada im je dobro.

Rad u smenama

Prošle godine sam pohađao intergracioni kurs. Pripremao sam se za izbor zanimanja, pri čemu sam upoznao različite zanate i uradio probnu praksu za obučara. Bio sam, pre svega, fasciniran ortopedijom. Nažalost, u našem kantonu nije bilo slobodnih mesta za praktičnu obuku.

Potom sam bio na probnoj praksi za pekara-poslastičara u jednoj maloj pekari. Ovo zanimanje se odlično uklapa sa mojim sposobnostima i interesovanjima. Radi se o zanatu koji iziskuje spretne ruke, a ja sam veoma nadaren za praktične poslove. Pored toga, dopada mi se radno vreme, zato što se većinom radi noću i ujutru, tako da sam popodne slobodan. To mi odgovara, zato što želim da se istovremeno školujem za glumca.

Živeti samostalno i sigurno

Voleo bih da radim kao glumac. Učestvovao sam na jednom kastingu i dobio sam ulogu u jednoj komediji. Za vreme snimanja filma smo se mnogo zabavljali, radili smo, jeli i smejali se zajedno. Međutim, znam da kao glumac ne bih imao svakog meseca sigurnu zaradu.

Zbog toga sam se odlučio za osnovno stručno obrazovanje. Kada završim sa školovanjem za pekara-poslastičara imaću stručno znanje koje će mi ulivati sigurnost pri traženju posla. Ono će mi omogućiti zaradu i samostalan život. Biću ponosan na to što sam postigao. Osnovno stručno obrazovanje je temelj za moj život.»

Osnovno stručno obrazovanje sa poslovnom maturom

**Trogodišnje ili četvoro-
go dišnje osnovno
stručno obrazovanje
možete da kombinujete
sa polaganjem poslovne
mature. Srednja poslovna
škola vam nudi
prošireno opšte obrazo-
vanje i omogućuje stu-
dije na nekoj od visokih
škola strukovnih studija,
na koje se, u zavisnosti
od studijskog smera,
možete upisati sa ili bez
polaganja prijemnih
ispita.**

ŠTA JE POSLOVNA MATURA?

U toku osnovnog stručnog obrazovanja učenici srednje poslovne škole borave u školi jedan dan više svake nedelje, tako da im radna nedelja postaje kraća za jedan dan. Nakon uspešnog završetka srednje poslovne škole dobićete svedočanstvo o položenoj poslovnoj maturi. Diploma o stručnoj osposobljenosti i poslovna matura vam omogućavaju pristup daljem školovanju:

Nakon uspešnog polaganja završnog ispita i poslovne mature možete se upisati na visoku školu strukovnih studija koja odgovara vašem osnovnom obrazovanju. U zavisnosti od studijskog smera, upis je moguć sa ili bez polaganja prijemnih ispita.

Sa poslovnom maturom imate i mogućnost studiranja na univerzitetu. Takozvana pasarela vas priprema za dodatni ispit koji vam je potreban za upis studija.

ŠTA VAM JE POTREBNO ZA SREDNJU POSLOVNU ŠKOLU?

Dobar ste učenik, ali neizostavno želite i da zakoračite u poslovni svet. Da biste bili u mogućnosti da kombinujete osnovno stručno obrazovanje sa poslovnom maturom, potrebna vam je volja za učenjem i spremnost da u toku školovanja ulažete mnogo truda i da nedeljno po nekoliko sati radite domaće zadatke. Pored toga, preduzeće za praktičnu obuku se mora složiti.

Izaberite profil koji odgovara vašem zanimanju i razgovarajte sa odgovornim osobama u preduzeću o vašoj zainteresovanosti da pohađate srednju poslovnu školu.

Kada je reč o poslovnoj maturi postoje sledeći smerovi:

- tehnika, arhitektura i prirodne nauke
- priroda, okolina i prehrambeni proizvodi
- ekonomija i uslužne delatnosti
- stvaralaštvo i umetnost
- zdravstvo i socijalni rad

Uslovi za upis u srednju poslovnu školu se razlikuju od kantona do kantona. U pojedinim kantonima je na primer dovoljan određen prosek ocena kao i preporuka nastavnika sekundarnog stepena I. U drugim kantonima je polaganje prijemnih ispita obavezno, a ispituje se znanje najvišeg nivoa razredne nastave iz matematike i jezika.

Saveti za roditelje

Razgovarajte blagovremeno, tj. već u osmom razredu sa nastavnim osobljem da li za vaše dete dolazi u obzir srednja poslovna škola.

Posetite zajedno sa vašim detetom sajmove informisanja koje srednja poslovna škola organizuje u vašem kantonu.

Prilikom konkurisanja za slobodna mesta za praktičnu obuku potrebno je naglasiti interesovanje za srednju poslovnu školu. Odgovorni u preduzećima moraju biti saglasni s tim, da učenici srednje poslovne škole borave u školi jedan dan više svake nedelje.

Na internet stranicama kantonalnih službi za stručno obrazovanje (adrese vidite na www.adressen.sdbb.ch) objavljeni su prijemni ispiti iz poslednjih nekoliko godina.

PRITI VADAKAT, INDIJA
4. GODINA OBRAZOVANJA ZA ELEKTROTEHNIČARA
AUTOMATIKE SA POSLOVNOM MATUROM

POSLOVNA MATURA POSLE OSNOVNOG STRUČNOG OBRAZO- VANJA

Svoju pažnju usmeravate najpre na osnovno stručno obrazovanje, kako biste nakon polaganja završnih ispita naknadno položili poslovnu maturu. Ovu srednju poslovnu školu možete da završite vanrednim (2 godine) ili redovnim putem (1 godina). Za upis u školu potrebno je polaganje prijemnih ispita i dodatni razgovor. Većina škola nudi kurseve koji pripremaju za polaganje prijemnih ispita.

Naravno da nakon završetka osnovnog stručnog obrazovanja možete prvo da se zaposlite i da stičete radno iskustvo, a tek kasnije da se odlučite za srednju poslovnu školu.

Teoriju i praksu idealno povezati: «U Indiji sam položila maturu tehničkog smera, a u Švajcarsku sam došla tek kada sam imala 18 godina. ...

Tu sam izabrala zanimanje za koje je moje predznanje bilo od koristi. Želela sam da povežem teoriju i praksu, a osnovno stručno obrazovanje da kombinujem sa polaganjem poslovne mature. Zbog toga sam intenzivno učila francuski i uspešno položila prijemni ispit. Prvu nedelju obrazovanja smo proveli u kampu za učenike. Bilo je 58 muškaraca i samo 2 žene, što je za mene u prvom trenutku bio mali šok. Pored toga, imala sam već 19 godina. U početku sam se često dosađivala, međutim, sada je situacija drugačija. Moje kolege su sa-

zrele, a naša saradnja je odlična, međusobno se podstičemo. Što se tiče matematike ili tehnike, to mi uopšte ne predstavlja problem, jer mi je predznanje iz gimnazije od velike koristi. Zbog toga imam više vremena da se posvetim drugim predmetima. Dodatni kursevi francuskog i nemačkog jezika su mi mnogo pomogli, mada nemački nije baš jednostavan. I u radionici sam dosta toga naučila, jer nisam baš nadarena za zanatske poslove. Posao elektrotehničara automatike nije samo programiranje, nego i realizacija projekata u praksi.

Nakon polaganja završnog ispita radiću godinu dana kako bih zaradila novac. Radno mesto sam već našla. Posle toga želim da studiram na visokoj školi strukovnih studija, po mogućnosti vanredno. U obzir dolazi više smerova, npr. tehnički dizajn ili vizualizacija. Na taj način bih imala priliku da kombinujem posao i hobi, jer u slobodno vreme volim da crtam i slikam.»

Ne u gimnaziju:

«U devetom razredu sam sebi rado obavljam svoj posao, otvorene sve mogućnosti: iste nedelje sam položio prijemne ispite za gimnaziju i za srednju poslovnu školu. ...»

Bio sam siguran da želim završiti četvorogodišnje školovanje za elektrotehničara elektronike uz polaganje poslovne mature, međutim, pod uslovom da praktičnu obuku dobijem u određenom preduzeću. Dogodilo se, srećom, kao što sam i planirao. Radno mesto za praktičnu obuku sam našao u željenoj firmi, gde sam stekao i veoma dobro osnovno obrazovanje.

Zahvaljujući mom interesovanju za ovu struku, stručna škola mi nije bila teška. U preduzeću ne samo da sam upoznao poslovnu svakodnevicu koja je skroz drugačija od škol-

ske, već mnogo više od toga; bilo je nas nekoliko učenika, instruktori su nam pomagali, a mi smo se međusobno podsticali. Mnogo smo raspravljali, razmenjivali naša iskustva, čak smo i realizovali neke sopstvene projekte i radili duže nego što je bilo potrebno. Bilo je to zanimljivo radno okruženje sa radoznalim kolegama, savršen ulazak u poslovni život.

Nakon završetka osnovnog stručnog obrazovanja sledile su osnovna vojna obuka i strukovne studije elektrotehnike. Studije nisam uspeo da privedem kraju jer mi je nedostajalo nekoliko bodova, možda zato što sam pohađao previše ponovnih vojnih obuka. Ali možda i zato što mi je osnovno stručno obrazovanje isuviše lako polazilo od ruke, tako da sam prekasno shvatio da sam na studijama trebao više učiti. Danas mi više to ne smeta. Istina je da nemam završene strukovne studije, ali imam korisno osnovno znanje.

Put do tehničkog rukovodioca

Moj dobar prijatelj je osnovao malu firmu sa namerom da pruža informatička rešenja, a ja sam počeo da radim za njega. Nismo imali pojma da li će poslovanje uspeti, međutim, imali smo «plan za hitne slučajeve»: ukoliko bi se dogodio neuspeh prilikom osnivanja firme, mogli bismo da se zaposlimo u banci i da na taj način dobro zarađujemo. Tako smo mislili.

Na sreću, nismo imali potrebe da primenjujemo alternativni plan. Naša firma se uselila u poslovnu zgradu gde smo bili odmah pored jedne agencije za izradu veb-sajtova koja je u to vreme tražila informatičare. Onda smo spojili naša dva preduzeća i ja sam postao tehnički rukovodilac nove firme. Već četiri godine sam odgovoran za tehničku funkcionalnost veb-sajtova koje naša firma izrađuje, razvijam nova rešenja, brinem o saradnicima i praktikantima.

Čvrsta povezanost teorije i prakse

Visoku školu strukovnih studija sam pohađao vanredno i diplomirao informatiku. I to su bile zanimljive studije. U toku ovog školovanja sam produbio svoje teorijsko znanje, međutim, možda su mi od veće koristi bile veza sa praksom i razgovori sa ekspertima, jer su kolege dolazile iz raznovrsnih oblasti informatike.

U poslednjih nekoliko godina sam imao sreće da radim sa kolegama koji su pokazivali veliko interesovanje. Uvek sam radio ono što volim. Ukoliko rado obavljam svoj posao, ako imam priliku da razgovaram sa kolegama i da međusobno konstruktivno kritikujemo naš posao, onda u informatici mogu daleko da doguram.»

MARK EGLI, ŠVAJCARSKA
ELEKTROTEHNIČAR ELEKTRONIKE SA POSLOVNU MATUREM
STRUKOVNI INFORMATIČAR

U određenim oblastima je moguće završiti osnovno stručno obrazovanje, i na taj način, redovnim pohađanjem škole, dobiti diplomu o stručnoj osposobljenosti. Na francuskom i italijanskom govornom području Švajcarske ova vrsta osnovnog stručnog obrazovanja se češće sreće nego na nemačkom govornom području.

PODSETNIK NA INTERNETU
Vidi na strani 2

Redovnim putem do osnovnog stručnog obrazovanja

Redovno školovanje može se završiti u javnim ili u privatnim školama, a stručne veštine se uče na praksama koje se organizuju u okviru škole ili u preduzećima.

Ovim putem nije moguće završiti svako obrazovanje, ali mnogobrojna jeste. Često se radi o obrazovanjima ekonomskog smera (srednje trgovačke škole), međutim, ima i ponuda iz oblasti umetnosti, fotografije, zdravstva, tehnike ili ugostiteljstva. U nekim slučajevima školovanje se završava u srednjim stručnim školama, i to sa ili bez polaganja poslovne mature (vidi i na strani 40). Na nemačkom govornom području važnu ulogu igraju srednje informatičke škole.

Veliki broj obrazovanja se organizuje na regionalnom ili kantonalnom nivou i ima posebne uslove za upis učenika (prijemni ispit, dosije kandidata, pripremni kursevi, određeni prosek ocena iz nekih predmeta itd.). Učenici koji se školuju ovim putem imaju često sličan raspored časova i raspust kao i gimnazijalci ili učenici srednjih stručnih škola. Za razliku od učenika koji su se odlučili za «klasično» osnovno stručno obrazovanje, oni po pravilu ne primaju platu.

Saveti za roditelje

Osnovna stručna obrazovanja srednje poslovne škole vode do istog cilja: diploma o stručnoj osposobljenosti (sa ili bez poslovne mature). Razgovarajte sa vašim detetom da li ono želi da nastavi školovanje redovnim

putem ili možda namerava da završi osnovno stručno obrazovanje.

Srednje poslovne škole postoje u javnim, ali i u privatnim školskim ustanovama. Raspitajte se koje vam mogućnosti stoje na raspolaganju u vašem regionu i da li troškove snosite vi kao roditelji.

Imajte na umu da pojedine srednje poslovne škole postavljaju starosne granice za upis učenika.

Uvod u informatiku školskim putem: «Sa 16 godina sam krenuo u gimnaziju, međutim, već u toku prve godine sam primetio da to za mene nije bilo pravo rešenje. ...»

Gradivo je bilo pomalo suvoparno, a nastava prirodnih nauka mi je bila dosadna. Zbog toga sam potražio alternativu, sa težištem na predmetima koji su me zanimali. Na svu sreću, školska uprava mi je skrenula pažnju na Srednju informatičku školu koja se nalazila u sastavu iste školske ustanove. Prelazak iz gimnazije u Srednju informatičku školu je za mene bilo savršeno rešenje, jer me je tada zanimalo nastavno gradivo.

Pohađanjem Srednje informatičke škole sam se pripremao za diplomu o stručnoj osposobljenosti za informatičara, smer razvoj aplikacija. Pored toga, obrazovanje sam mogao da povežem sa polaganjem ekonomsko-poslovne mature. Posle prve tri godine u kojima se nastava

održavala samo u okviru škole – sa izuzetkom jedne tronedeljne prakse – položio sam ispite iz svih predmeta, kako bih u četvrtoj godini na praksi skupljao radno iskustvo. U školi smo dobili spisak preduzeća i ja sam vrlo brzo našao mesto za praksu.

Kreiranje veb-sajtova u slobodno vreme

Međutim, posao u toj firmi mi nije potpuno odgovarao, zbog čega sam nastavio samoinicijativno dalje da tražim. Konkurisao sam za još 10 mesta i našao odgovarajuće radno mesto za praksu u jednoj agenciji za izradu veb-sajtova u Cirihi. Primili su me verovatno i zbog toga što sam, još dok sam išao u Srednju informatičku školu, u slobodno vreme kreirao i programirao veb-sajtove. Svakog dana sam tri sata putovao iz Bazela za Cirihi i nazad! S druge strane, to putovanje je zaista vredelo jer sam u agenciji učio upravo to što me je zanimalo.

U toku godine sam, između ostalog, i bolje upoznao svoje preferencije. To me je motivisalo za sledeći korak u mojoj karijeri: bačelor studije «iCompetence» na visokoj školi strukovnih studija, koje na optimalan način povezuju informatiku, dizajn i menadžment.

Nedostatak znanja iz matematike

Prva godina je bila zanimljiva, ali i naporna. Budući da sam osnovno obrazovanje završio sa ekonomsko-poslovnim maturom, imao sam nedostatak znanja iz matematike. U poređenju sa mojim kolegama i kolegicama, čije je osnovno stručno obrazovanje bilo povezano sa tehničko-poslovnim maturom, ja sam u ovaj predmet morao uložiti duplo više vremena. Međutim, ja sam imao prednost u drugim oblastima, zato što je za Srednju informatičku školu u Bazelu od velikog značaja solidno opšte obrazovanje.

Pre pet godina, kada sam pošao u Srednju informatičku školu, nisam imao predstavu o svojoj budućoj poslovnoj karijeri. Sada se moja interesovanja razvijaju i sazrevaju, te sam siguran da ću za vreme bačelor studija da saznam mnogo toga o svojoj poslovnoj budućnosti.»

MARIUS KING, ŠVAJCARSKA
SREDNJA INFORMATIČKA ŠKOLA U BAZELU
STRUKOVNE STUDIJE «iCOMPETENCE»
(INFORMATIKA, DIZAJN I MENADŽMENT)

*Srednja trgovačka škola kao početak poslovne karijere:
«Za mene se pohađanje srednje trgovačke škole «Ecole de commerce» u Nešatelu ispostavilo kao solidan temelj. ...*

MIHAEL ROŠI, ŠVAJCARSKA
SREDNJA TRGOVAČKA ŠKOLA
DIPLOMIRANI EKONOMISTA ZA TURIZAM

Tu školu sam upisao posle sekundarne škole zato što sam želeo da usavršim francuski jezik. S druge strane, pored pohađanja te škole sam imao dovoljno vremena za svoje sportske i preduzetničke aktivnosti.

Sve je počelo u garaži

Ubrzo nakon sticanja ekonomsko-trgovačke diplome – poslovna matura tada još nije ni postojala – počeo sam sa izgradnjom sopstvenog preduzeća. Kao elitni planinski biciklista i pasionirani snouborder imao sam dobre veze u sportskom svetu. Tako sam dobio priliku da saradujem na razvoju mreže za distribuciju opreme za zimske sportove. Kao što to obično biva kod većine mladih i malih preduzetnika, sve je počelo u garaži roditeljske kuće.

Nakon osam godina samostalnog preduzetništva u oblasti sporta i rekreacije, počeo sam da studiram na višoj stručnoj školi za turizam, kako bih stekao naziv diplomirani ekonomista za turizam. Još uvek me privlači dugoročno plasiranje na tržište veličanstvenog pejzaža Švajcarske kao turističkog brenda. Činjenicu da sam u razredu bio jedini koji je neposredno nakon obrazovanja našao rukovodeće radno mesto, zahvaljujem pre svega poslovnom iskustvu koje sam već tada imao.

Od poljoprivrednika iz brdsko-planinskog područja do predstavnika saveza

Od 2007. do 2011. godine sam vodio turističku agenciju «Emmental Tours AG», kompanija-ćerka transportnog preduzeća «BLS AG», a od 2011. godine sam rukovodilac turističke agencije «Thun-Thunersee Tourismus». U 2013 sam počeo da vodim odeljenje za operacioni menadžment turističkog društva «Interlaken-Tourismus».

Sviđa mi se svestranost moje struke. U toku istog dana sam u kontaktu sa raznim ljudima. Prvo razgovaram sa poljoprivrednikom iz brdsko-planinskog područja, a onda sa predstavnikom nekog saveza u poslovnom odelu. U turizmu mi je veoma važan visok kvalitet ponuda, a podržavam i inovativne ideje.

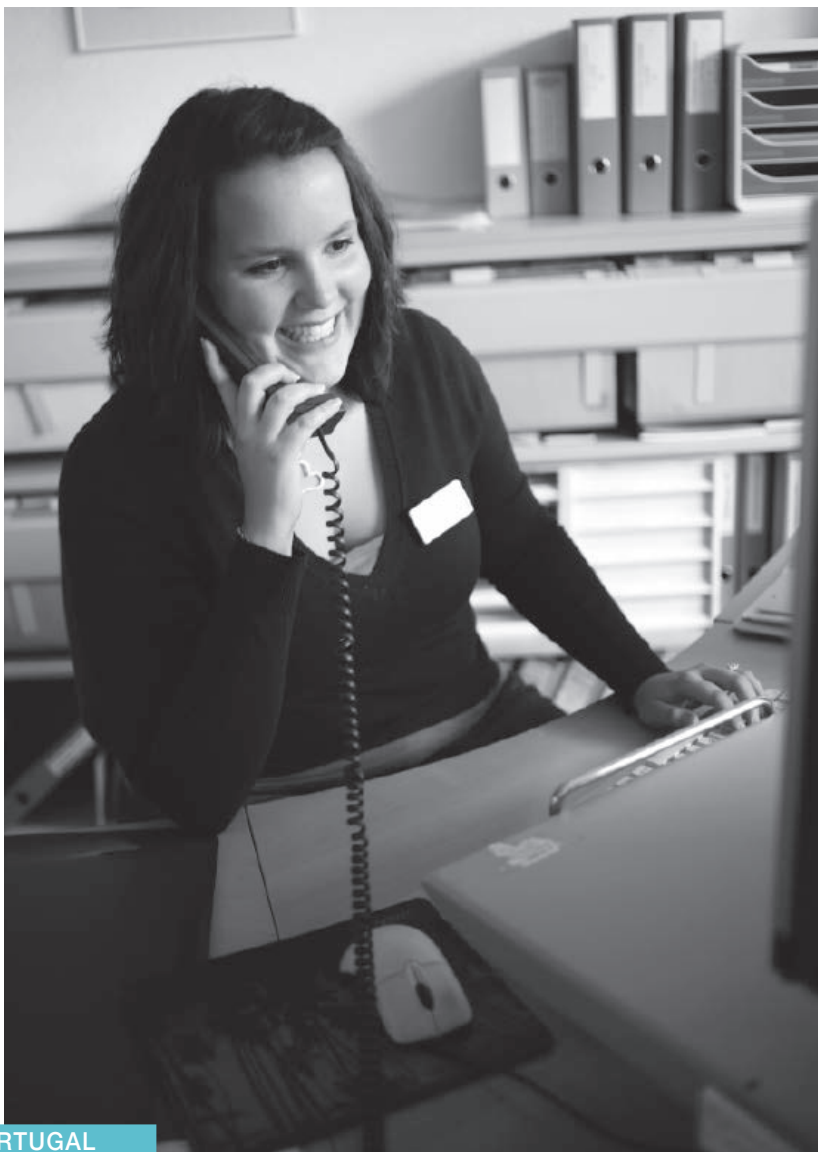
Jedan od vrhunaca je sigurno svetski rekord, kada je švajcarski akrobata Fredi Nok uspeo da pređe više od dva kilometra balansirajući na žici preko Tunskog jezera.»

SREDNJE TRGOVAČKE ŠKOLE

Srednja trgovačka škola traje 3 godine i završava se diplomom o stručnoj osposobljenosti za ekonomskog tehničara. Ukoliko želite da položite dodatno i poslovnu maturu, u tom slučaju škola traje 4 godine.

Za razliku od osnovnog stručnog obrazovanja, u srednjoj trgovačkoj školi opštem obrazovanju se pridaje veća vrednost, ali dodatno se i praktični rad integriše u školsku nastavu. Pored toga, kroz dodatne prakse u preduzećima se produbljuje osnovno praktično znanje.

IZABEL SILVA, PORTUGAL
3. GODINA SREDNJE TRGOVAČKE ŠKOLE

Solidno opšte obrazovanje – lak početak: «U osmom razredu sam se prijavila za prijemni ispit za upis u srednju trgovačku školu, zato što je i moja sestra završila ovo obrazovanje. ...

Pored toga, u to vreme još uvek nisam znala u kom pravcu da nastavim sa školovanjem. Nakon završetka trogodišnje srednje trgovačke škole stičem diplomu o stručnoj osposobljenosti za ekonomskog tehničara, a nakon dodatne prakse u trajanju od godinu dana i pismenog rada polagaću poslovnu maturu.

Srednja stručna škola je veoma solidno obrazovanje, pre svega kada je reč o jeziku. Jedan od primera je obavezno polaganje ispita

za jezičku diplomu DELF («Diplôme d'Etudes en Langue Française»). Pored toga, položila sam i ispit za certifikat «First Certificate in English», a obavila sam i jednomesečnu praksu u Vancouveru gde sam imala priliku da svakog dana govorim engleski. Međutim, traženje mesta za praksu u trajanju od samo mesec dana nije bilo jednostavno. Napisala sam čak 35 prijava, a neka preduzeća mi nisu ni odgovorila. Na svu sreću, uspeła sam i veoma mi je drago da jednogodišnju praksu koja sledi mogu da obavim u istoj firmi u Kanadi.

Za poslovni svet sam se dobro pripremila. Mnogo ljudi misli da je srednja trgovačka škola jednostavnija od gimnazije, međutim, ova dva obrazovna puta je teško uporediti. Gimnazija je škola koja priprema učenike za studiranje na univerzitetu, što ja nisam želela, dok srednja trgovačka škola obučava učenike za jedno zanimanje. Nakon završetka školovanja želim da se zaposlim i da vanredno studiram na visokoj školi strukovnih studija koja na optimalan način povezuje teoriju i praksu.»

Što se tiče buduće profesionalne delatnosti, prelazak sa sekundarnog stepena I u opšteobrazovnu školu je neizvesniji. Široko opšte obrazovanje na raznim profilima u srednjoj stručnoj školi priprema učenike na viša obrazovanja u pojedinim poslovnim oblastima. Gimnazija uglavnom vodi do studija na univerzitetima, Švajcarskom tehničkom univerzitetu, visokim školama strukovnih studija ili visokim pedagoškim školama; poslovni cilj se, međutim, često definiše tek u toku obrazovanja. Srednje stručne škole i gimnazije su namenjene svima onima koji vole da idu u školu.

Ovo poglavlje je namenjeno mladim migrantima sa dobrim školskim ocenama (i njihovim roditeljima) koji se nalaze na kraju obaveznog školovanja na sekundarnom stepenu I i koji žele da pređu na opšteobrazovno školovanje. Ono informiše o zahtevima koje poslovna karijera u Švajcarskoj iziskuje od učenika koji se odluče za dalje školsko obrazovanje, a takođe i o alternativama za studije.

Produbiti i proširiti opšte znanje

Prelazak sa sekundarnog stepena I u gimnaziju ili u srednju stručnu školu

Sadržaj

- 40 **Srednja stručna škola i stručna matura**
- 41 *Laura Fogelsang, Švajcarska, srednja stručna škola,
strukovne studije inženjerstva životne sredine
«Bila sam neodlučna»*
- 42 **Gimnazija**
- 43 *Ouen Ši, Kina
«Roditelji i ja imamo isti cilj»*
- 45 *Selina Valdivija, Švajcarska i Kuba
«Učenje mi ide od ruke»*
- 46 *Priska Krig, Švajcarska, ekonomski tehničar
«Gimnazija nije bila pravo rešenje»*

Srednje stručne škole produbljuju opšte znanje, jačaju lične i socijalne kompetencije i po pravilu pripremaju učenike za obrazovanja u zdravstvu, prosveti ili socijalnom sektoru. Pored toga, stečeno znanje je dobar temelj za razna zanimanja u sledećim oblastima: žurnalistika, komunikacija i mediji, stvaralaštvo i umetnost, muzika i pozorište ili sport.

PODSETNIK NA INTERNETU
Vidi na strani 2

Saveti za roditelje

Raspitajte se u centru za profesionalnu orijentaciju koje srednje stručne škole postoje i koje profile one nude u vašem kantonu.

Posetite sajmove informisanja u tim školama i prikupite sve potrebne informacije o uslovima za upis u školu.

Više informacija o srednjim stručnim školama možete naći na internetu.

Srednja stručna škola i stručna matura

ŠTA JE SREDNJA STRUČNA ŠKOLA?

Srednja stručna škola kombinuje opšte obrazovanje i nastavu iz određene poslovne oblasti. Nakon osnovne godine, a ponekad i na početku obrazovanja, opredeljujete se za jednu poslovnu oblast. Ne nude sve srednje stručne škole sve poslovne oblasti.

Srednja stručna škola je dobar temelj za obrazovanja na višim stručnim školama i visokim školama strukovnih studija, i to u sledećim oblastima:

Zdravstvo

Nega, fizioterapija, radna terapija, biomedicinska analitika, medicinsko-tehnička radiologija, hirurška asistencija, akušerstvo

Socijalni rad

Socijalni rad, socijalna pedagogija, sociokulturna animacija

Pedagogija

Nastava u predškolskim ustanovama i na osnovnom i primarnom stepenu osnovne škole, sport i fizička kultura

Komunikacija i mediji

Zanimanja u oblasti medija, žurnalistika, bibliotekarstvo, turizam i hotelijerstvo, prevođenje i tumačenje

Stvaralaštvo i umetnost, muzika i pozorište

Nastava likovnog stvaralaštva i muzike, muzičar, glumac, plesač

Primenjena psihologija

Terapeutska i savetodavna zanimanja iz oblasti psihologije i treninga životnih veština

SREDNJE STRUČNE ŠKOLE SE ZAVRŠAVAJU U DVE ETAPE

Nakon prve tri školske godine dobijate certifikat srednje stručne škole. Sa ovim certifikatom ste u mogućnosti da upišete studije iz odgovarajućih poslovnih oblasti na nekim višim stručnim školama, pri čemu se veoma često moraju ispuniti dodatni uslovi za upis studenata (npr. testovi za ispitivanje znanja ili prakse).

Nakon još jedne dodatne godine dobijate certifikat o položenoj stručnoj maturi. Da biste to postigli potrebno je da obavite praksu u izabranoj poslovnoj oblasti u trajanju od 3 do 9 meseci i da nakon nje napišete pismeni rad o završenoj praksi. Pismeni rad za polaganje stručne mature se mora odbraniti. Stručna matura vam daje pravo na studije iz odgovarajućih oblasti, pri čemu se i ovde često moraju ispuniti dodatni uslovi za upis studenata.

Raspitajte se u obrazovnim institucijama za koje ste zainteresovani o uslovima za upis studenata.

KANTONI REGULIŠU ORGANIZACIJU I RAD SREDNJE STRUČNE ŠKOLE

Kantoni su nadležni za organizaciju i rad srednjih stručnih škola, a pored toga oni određuju i poslovne oblasti koje učenicima stoje na raspolaganju. Uobičajeno je da ovo obrazovanje sledi posle obaveznog školovanja, ali svakako postoji starosno ograničenje za upis u srednje stručne škole. Uslovi za upis se razlikuju od kantona do kantona: moguće je da za prelazak u srednju stručnu školu nisu predviđeni prijemni ispiti, međutim, isto tako postoji i opcija da je polaganje prijemnog ispita obavezno za sve učenike ili samo za one koji u osnovnoj školi nisu dostigli određeni prosek ocena.

LAURA FOGELSANG, ŠVAJCARSKA
ZAVRŠENA SREDNJA STRUČNA ŠKOLA
STRUKOVNI INŽENJER ŽIVOTNE SREDINE

*Bila sam neodlučna:
«Nisam se mogla odlučiti
za jedno zanimanje, te sam
upisala srednju stručnu
školu. . . .*

Završila sam probnu praksu u oblasti ugostiteljstva i socijalnog rada, međutim, nijedno zanimanje me nije oduševilo. U 10. razredu sam ponovo počela da uživam u učenju, pa sam odlučila da upišem srednju stručnu školu, smer socijalni rad. Kako bih stekla stručnu maturu, posle trogodišnje srednje stručne škole sam obavila praksu u domu za osobe sa posebnim potrebama, napisala sam pismeni rad i odbranila ga. Bila sam sigurna da želim da studiram socijalnu pedagogiju, te sam produžila boravak u Ementalu za godinu dana. Nakon što su mi u istom domu obećali mesto za praktičnu obuku i kada je došlo vreme da se prijavim za prijemne ispite na visokoj školi strukovnih studija, osetila sam da ne bih mogla ostati još

pet godina u tom regionu. Onda sam se odlučila za «odmor». Prijavila sam se u organizaciju «World Wide Opportunities on Organic Farms WWOOF», od koje sam dobila listu domaćina organskih farmi i projekata. Godinu dana sam živela i radila na pet različitih farmi za organsku proizvodnju povrća u Španiji, u zamenu za rad dobijala hranu i smeštaj. Volonterski rad je preusmerio moja interesovanja sa socijalne pedagogije na životnu sredinu. Još u Španiji sam počela da prikupljam informacije o obrazovanjima iz ove oblasti, pa sam se onda odlučila strukovne studije inženjerstva životne sredine.

Srednja stručna škola sa završenim smerom za socijalni rad i nije idealan preduslov. Na početku studija sam morala da nadoknadim znanje iz prirodnih nauka, pre svega iz hemije i biologije. U poređenju sa kolegama koji su se osnovnim stručnim obrazovanjem i poslovnom maturom pripremili za ove studije, ja sam morala ulagati mnogo više vremena i truda kako bih nadoknadila osnovno znanje. Međutim, uspeła sam, pošto sam prvu godinu studija razvukla na dve godine.»

Gimnazija

Gimnazije pružaju široko opšte obrazovanje, ali ne osposobljavaju ni za jedno zanimanje. Gimnazija se završava polaganjem opšte mature (gimnazijska matura). Diploma o položenoj opštoj maturi omogućava studiranje na visokim školama.

PODSETNIK NA INTERNETU
Vidi na strani 2

ŠTA JE GIMNAZIJA?

U gimnaziji pohađate određeni broj obaveznih osnovnih predmeta. Pored toga, birate jedan glavni i jedan dopunski predmet.

Biranjem glavnog predmeta odlučujete se u izvesnoj meri za jedan profil ili, drugim rečima, određujete smer koji će u toku gimnazije, a možda i na budućim studijama biti u fokusu vašeg interesovanja. Pre svega na nemačkom govornom području Švajcarske postoje sledeći profili:

starojezički profil

(uči se latinski i/ili grčki jezik; glavni predmet je izabrani jezik)

novojezički profil (uče se samo savremeni jezici; glavni predmet je izabrani jezik)

prirodno-matematički profil (glavni predmeti su biologija, hemija ili fizika i primena matematike)

ekonomsko-pravni profil (glavni predmeti su ekonomija i pravo)

umetnički profil (glavni predmet je likovno stvaralaštvo ili muzika)

Ponuda profila se razlikuje od gimnazije do gimnazije, a u svakom kantonu, takođe, nailazimo na različite profile. Izborom profila ne zatvarate sebi vrata za druge studijske smerove, zato što vam izbor služi samo za orijentaciju u obrazovnoj karijeri.

POSLE MATURE NA VISOKU ŠKOLU

U zavisnosti od kantona, školovanje u gimnaziji traje 3 do 5 godina i završava se pisanjem samostalnog maturalnog rada i polaganjem usmenog i pismenog ispita. Nakon uspešnog završetka dobijate sveđočanstvo o položenom maturalnom ispitu koje vam omogućava upis na visoke škole i otvara različite mogućnosti za dalje školovanje:

- studije na kantonalnim univerzitetima ili na visokim pedagoškim školama
- studije na Švajcarskim tehničkim univerzitetima u Cirihi i Lozani
- pristup državnim ispitima iz oblasti medicine ukoliko želite da postanete doktor, stomatolog ili veterinar (na pojedine visoke škole sa francuskog govornog područja Švajcarske upis je moguć i bez državnog ispita iz oblasti medicine)
- studije na visokim školama strukovnih studija posle stručne prakse u trajanju od najmanje godinu dana
- pristup osnovnim stručnim obrazovanjima

OUEN ŠI, KINA
GIMNAZIJA
PRIRODNO-MATEMATIČKOG SMERA

«Na sreću, roditelji i ja imamo isti cilj: Tokom mog školovanja bilo je mnogo vanrednih okolnosti: školu sam prvo pohađao u Kini, a onda godinu dana u Nemačkoj. Nakon toga sam bio ponovo u Kini, a poslednjih pet godina sam proveo u Švajcarskoj. ...»

Ovde sam prvo pohađao takozvani mali razred, međutim, već posle šest meseci sam prešao u sekundarnu školu «A», gde se predavalo na naprednom nivou. Iste godine sam položio prijemni ispit za gimnaziju.

U početku sam bio veoma uzdržan, jer nisam govorio nemački. Međutim, što sam više savladao jezik, to je više raslo i moje samopouzdanje. Nije toliko važno da li govorim nemački ili švajcarski dijalekt, mnogo je važnije da budem otvoren i radoznao. Na taj način mi je lako da stupam u kon-

takt sa ljudima. Gimnazija za mene nije teška. Matematički predmeti mi idu od ruke, tako da svoju pažnju mogu da usmerim na nemački, engleski i francuski jezik. Pored toga, zajedno sa majkom redovno učim kineski. Ne želim da zanemarim maternji jezik, pogotovo što kod kuće govorimo šangajski dijalekt.

I ja takođe želim dobro obrazovanje

Moji roditelji, naravno, žele da njihov sin jedinač završi dobru školu i zbog toga očekuju od mene da ulažem veliki trud. Na svu sreću, roditelji i ja imamo isti cilj. Upisaću studije elektrotehnike i informacione tehnologije na Švajcarskom tehničkom univerzitetu. Studiranje na ovom univerzitetu je cenjeno i u Kini, i to će mi olakšati dalju poslovnu karijeru.»

ŠTA VAM JE POTREBNO ZA GIMNAZIJU?

Gimnazija je namenjena učenicima koji imaju veliku volju da uče i kojima ne pada teško da svakoga dana izdvoje po nekoliko sati za domaće zadatke. Takođe, gimnaziju pohađaju mladi ljudi koji kasnije žele da studiraju na visokim školama.

Školovanje traje obično 4 godine, ali se dužina trajanja razlikuje u zavisnosti od kantona. Prelazak u gimnaziju je po pravilu posle 2. ili 3. godine sekundarne škole (osmi ili deveti razred).

Na nemačkom govornom području ima nekoliko kantona sa takozvanim dugoročnim gimnazijama u koje se prelazi nakon završetka primarne škole (šesti razred) i koje traju 6 godina.

POSTUPAK UPISA U GIMNAZIJE REGULIŠU KANTONI

Način i postupak upisa učenika u gimnaziju regulišu kantoni, zbog čega se on u svakom kantonu drugačije sprovodi:

- Moguć je prelazak bez polaganja prijemnih ispita ukoliko učenik postigne određeni prosek ocena.
- U pojedinim kantonima je potrebno priložiti preporuku razrednog starešine.
- U nekim drugim kantonima postoji postupak prelaska koji obuhvata ispite i razgovore.
- Na kraju, neki kantoni propisuju pismeni i/ili usmeni prijemni ispit.

«Učenje mi ide od ruke: Još sam u vrtiću pokazivala sklonost ka matematici, naravno kroz sasvim jednostavne zadatke. Na primer, koliko će nas biti za stolom ako nam se i ujak pridruži? Ili, koliko nas je kada ustanu rođake? ...

SELINA VALDIVIJA, ŠVAJCARSKA I KUBA
4. GODINA GIMNAZIJE PRIRODNO-
MATEMATIČKOG SMERA

Svi su već tada rekli da ću jednoga dana pohađati gimnaziju. Onda sam u poslednjoj godini primarne škole izašla na prijemne ispite i položila ih. Nisam jedina u porodici koju zanima matematika i biohemija, rođaci su takođe izabrali ovaj smer.

Samostalno organizovati vreme za učenje

Za mene je gimnazija pravo mesto. Već kao trinaestogodišnja devojčica sam znala kako da sama sebi organizujem slobodno vreme i vreme za učenje. To je veoma važno. Nastavnik drži predavanja u više razreda, tako da nema vremena da se posveti svakom učeniku pojedinačno. Niko ne kontroliše domaće zadatke i zbog toga svaki učenik mora sam da odluči koliko će i kada da uči.

Međutim, velika škola ima i mnogo prednosti. U mom gradu oko 1500 učenika pohađa gimnaziju, tako da imam veliki krug poznanika, mnogo prijatelja i prijateljica.

A razvila sam i sopstveni sistem učenja. Aktivno učestvujem u nastavi i time već za vreme školskih časova naučim puno gradiva. Naravno, moram da učim i reči engleskog ili francuskog jezika, ali za to nije potreban veliki napor. Imam dobro pamćenje, tako da se sada, posle letnjeg raspusta, još uvek dobro sećam svega što smo radili pre odmora.

«Rado učim»

Prema tome, nije mi potrebno previše vremena za domaće zadatke. Ukoliko se, na primer, radi o nedelji bez ijednog pismenog ispita, moguće je da uopšte ne radim domaće zadatke. S druge strane, ako su zakazana tri ili četiri ispita, učim po nekoliko sati. Ja rado učim, a to je važno za pohađanje gimnazije. Ukoliko nekoga ne zanima gradivo ili ne voli da ide u školu, onda je gimnazija dosta teška.

Još uvek ne znam koje ću studije jednoga dana da upišem. Možda matematiku, a možda istoriju ili germanistiku. Mogu da se vidim čak i na žurnalistici, zato što me zanimaju aktuelna dešavanja i redovno čitam novine.»

PRISKA KRIG, ŠVAJCARSKA
1. GODINA OBRAZOVANJA ZA EKONOMSKOG
TEHNIČARA PROFILA M

*Gimnazija nije
bila pravo rešenje:
«Kada sam položila
prijemni ispit za gimna-
ziju, ostvario mi se
san. Međutim, u gimna-
ziji mi nisu uvek cvetale
ruže. ...*

Morala sam, na primer, prvo da se naviknem na činjenicu da u toku čitavog dana, čak i za vreme ručka, boravim u školi. Ali mnogo teže mi je bilo zato što sam odjednom upala u kategoriju osrednjih ili loših

učenika iako sam u osnovnoj školi bila odlična učenica. Primetila sam da imam nedostatak znanja, pre svega iz matematike i francuskog jezika.

Na početku me je nastava preopterećavala. Vremenom sam nadoknadila znanje, verovatno i zbog toga što sam išla na dopunske časove iz francuskog. Međutim, bilo mi je veoma stresno, jer na ispitima nikad nisam postizala rezultate koje sam želela.

Tajna prijava za posao

Slučajno sam videla da je Švajcarska televizija tražila ekonomskog tehničara, tj. da su raspisali slobodno mesto za praktičnu obuku. Oduvek me je zanimalo to preduzeće i struka. Prijavila sam se, ali nisam nikome rekla. Primili su me.

Ipak, moji roditelji su želeli da završim godinu u gimnaziji, kao pripremu za srednju poslovnu školu. Ja sam se pitala zašto da se još pola godine izlažem stresu. Tako sam uverila roditelje i vratila se u sekundarnu školu. Bila je to prava odluka: vratila sam se u krug svojih prijateljica i imala sam više slobodnog vremena.

Uprkos tome, želela sam da se sistematski pripremam za srednju poslovnu školu, naročito da usavršim francuski jezik. Mnogo sam učila i jako sam se obradovala kada sam uspešno položila prijemne ispite za srednju poslovnu školu.

Povezivanje teorije i prakse

Sada pohađam osnovno stručno obrazovanje i skupljam prva radna iskustva. Volim da sam u preduzeću, a posao mi je zanimljiv. Ipak, rado idem u školu, dva dana u nedelji. Povezivanje teorije i prakse, to je za mene idealna kombinacija.

Nije mi bilo lako da napustim gimnaziju. Međutim, sada znam da, ukoliko želim, kasnije mogu da studiram. Položiću poslovnu maturu, a potom ću, preko takozvane pasarele, da upišem fakultet.»

Saveti za roditelje

Ukoliko vaše dete izrazi želju da pohađa gimnaziju, razgovarajte blagovremeno sa nastavnim osobljem da li njegov školski učinak i njegovo zalaganje u školi odgovaraju zahtevima gimnazije:

- u vezi sa «dugoročnom gimnazijom» već u primarnoj školi na kraju petog razreda
- u vezi sa «kratkoročnom gimnazijom» u sekundarnoj školi na kraju sedmog razreda

Raspitajte se zajedno sa vašim detetom u savetovalištu za profesionalnu orijentaciju:

- kako u vašem kantonu funkcioniše postupak upisa u školu
- koji profili postoje u gimnazijama vašeg regiona (ne nudi svaka škola sve profile)

Odlučili ste se za gimnaziju, međutim, morate da razmišljate i o alternativama:

- Vaše dete mora da se priprema za prijemni ispit. Ako ne položi iz prve, moguće je da još jednom izađe na ispit.
- Raspitajte se koje ponude međurešenja postoje u vašem regionu. Ako neko ne položi prijemni ispit za gimnaziju iz prve, ispit se može ponoviti godinu dana kasnije.
- Potrebne su i alternative. Idealno bi bilo da vaše dete ima dovoljno energije da može kombinovati pripreme za prijemni ispit sa traženjem radnog mesta za praktičnu obuku.

Prilikom prelaska sa sekundarnog stepena I na stručno obrazovanje (sekundarni stepen II) važnu ulogu igra priprema za izbor zanimanja, za koju možemo reći da se odvija individualno.

Svaki učenik, doduše, preuzima iste korake, ali kod jednih priprema traje duže nego kod drugih. Dok ste vi možda već našli radno mesto za praktičnu obuku, vaše kolege još uvek nisu odlučile koju bi školu želeli da upišu. A moguće je da ni vi još niste doneli odluku, zbog čega ste se opredelili za školsko ili praktično međurešenje u trajanju od jedne godine.

Ovo poglavlje ima za cilj da mladim migrantima (i njihovim roditeljima) objasni kako da na najbolji način izaberu struku i kako da se optimalno pripreme da nađu i mesto za obrazovanje. Takođe, poglavlje sadrži informacije o prelaznim rešenjima ako početak stručnog obrazovanja ne uspe odmah.

Prvi koraci u poslovnoj karijeri

Priprema za izbor zanimanja

Sadržaj

- 50 **Plan za izbor zanimanja**
- 51 **Znate šta želite**
- 52 **Upoznati radnu svakodnevicu**
- 54 **Test za ispitivanje stručne sposobnosti je i stvar psihološke spremnosti**
- 55 **Dokumentacija za konkurisanje – veoma mnogo posla**
- 56 **Traženje mesta za praktičnu obuku – prvi kontakt sa poslodavcem**
- 57 *Emanuel Taner, Švajcarska, majstor dimnjačar*
«Šta očekujem od učenika?»
- 58 **Dobrom pripremom do uspešnog intervjua za posao**
- 60 **Ne odustajte zbog negativnih odgovora**
- 62 **Ugovor o praktičnoj obuci**
- 64 **Školska međurešenja**
- 65 *Vini Tajele, Kongo, međurešenje*
«Za odluku mi je bilo potrebno više vremena»
- 67 *Vanesa Lopez, Švajcarska i Kanada*
«Želela sam da se uopšteno poboljšam»
- 68 **Praktična međurešenja:
Pripremno stručno obrazovanje i praksa**
- 69 *Rohulah Rahimi, Avganistan, pripremno stručno obrazovanje za mehaničara za održavanje vozila*
«Učiti korak po korak»
- 70 *Rut Girmaj, Eritreja, praksa kao priprema za osnovno stručno obrazovanje za stručno lice u zdravstvu*
«Nemački jezik i švajcarski dijalekt – moj kamen spoticanja»

Plan za izbor zanimanja

U Švajcarskoj veoma rano počinjete da se bavite odabirom zanimanja, da budemo precizniji, u poslednje dve godine obaveznog školovanja kada imate 15 ili 16 godina.

Koraci u procesu izbora zanimanja su za sve isti, međutim, nekim učenicima je za ovu odluku ipak potrebno više vremena nego drugima. Radi se o procesu koji obuhvata nekoliko koraka: znate šta želite, odlučujete se za jedno zanimanje, konkurišete za posao u izabranim kompanijama, radite test za ispitivanje stručne sposobnosti, obavljate probnu praksu, uspešno prolazite intervju za posao i na kraju potpisujete ugovor o praktičnoj obuci.

Faze tokom izbora zanimanja

	9. razred	10. razred	11. razred
Upoznati samog sebe			
Informisati se (centar za profesionalnu orijentaciju, internet, itd.)			
Upoznati profesije (razmatranje, razgovori, sajmovi profesionalne orijentacije)			
Lično poslovno savetovanje			
Probne prakse radi upoznavanja zanimanja			
Traženje radnog mesta za praktičnu obuku Selekzione prakse			

■ Moguća faza razmatranja

■ Faza intenzivnog razmatranja

SKORO 200 OSNOVNIH ZANIMANJA

Kod pojedinih zanimanja se postavljaju različiti zahtevi kada se radi o školskom i ličnom predznanju:

- Postoji skoro 200 osnovnih zanimanja, a većinu možete da upišete odmah nakon obaveznog školovanja.
- Kada su u pitanju ostala zanimanja, potrebno je prvo završiti školu opšteg obrazovanja (npr. srednju stručnu školu ili gimnaziju).

POSLOVNE OBLASTI I PRIVREDNE GRANE

Poslovni svet je podeljen na poslovne oblasti i privredne grane. To vam daje bolji pregled prilikom izbora zanimanja i omogućava prvi uvid u područje interesovanja i stručnu oblast. Pored toga, to vam pruža i priliku da upoznate zanimanja koja možda još uvek ne poznajete i koja su srodna vašim zanimanjima iz snova.

Znate šta želite

Radna mesta za stručnu obuku postoje za skoro 200 zanimanja. Za svaku poslovnu oblast mogu da se pronađu obrazovanja sa različitim zahtevima u pogledu vaših školskih i ličnih sposobnosti.

Ovaj veliki broj zanimanja i obrazovnih mogućnosti je možda pomalo nepregledan – pre svega na početku procesa izbora zanimanja. U centru za profesionalnu orijentaciju imate mogućnost da se samostalno informišete, a u savetovalištu za profesionalnu orijentaciju možete da dobijete konkretnu podršku. Za učenike su obe ponude besplatne.

Centar za profesionalnu orijentaciju

U centru za profesionalnu orijentaciju možete samostalno da se informišete, a ukoliko zatreba, pomoć vam mogu pružiti i dostupni stručnjaci. U centru nalazite sve informacije koje su vam potrebne za izbor zanimanja. Brošure o izboru zanimanja ili kratki filmovi omogućavaju vam prvi susret sa nekim zanimanjem i pomažu vam da se upoznate sa tim zanimanjem na precizan način, dok u registratorima ili na internet terminalima možete da pronađete dalje informacije.

Savetovalište za profesionalnu orijentaciju

Ukoliko sami ne napredujete ili ukoliko ne uspevate da pronađete zanimanje koje vama odgovara, prijavite se za individualno savetovanje. U razgovorima sa savetnicima i uz pomoć raznih testova bolje upoznajete sami sebe i lakše stižete do rešenja. Posle razgovora možete da se detaljnije bavite pojedinim strukama i da lakše izaberete odgovarajuće zanimanje.

Česti nazivi za poslovne oblasti i privredne grane

– rad u prirodi, poljoprivreda, vrtarstvo, nega i uzgoj životinja, šumarstvo	– štamparstvo, grafička industrija, grafička dorada	– metalska industrija, mašinnogradnja, livenje, kovanje, industrija satova	– informatika, medijamatika, multimedija
– prehrambena industrija, ekonomika domaćinstva/ održavanje građevinskih objekata	– građevinarstvo, visokogradnja, niskogradnja, prerada kamena, drvna industrija, staklarstvo, dizajn enterijera	– hemija, fizika, biologija, laboratorija	– kultura, mediji i komunikacija (radio, televizija, filmska industrija), teatar/scenske umetnosti, muzika, održavanje kulture
– ugostiteljstvo/gastronomija, hotelijerstvo, turizam	– građevinske instalacije (vodoinstalacija, grejanje, ventilacija)	– životna sredina, ekologija	– zdravstvo, medicina, nega, spasilačka služba
– industrije tekstila, obuće i kože, lepota, kozmetika	– motorna vozila, automobilska tehnika i održavanje vozila, karoserija	– planiranje, konstrukcija	– sport i fizička kultura
– stvaralaštvo, dizajn, umetnost, umetnički zanati, proizvodnja muzičkih instrumenata, likovna umetnost	– elektrotehnika, elektroinstalacija, elektronika	– prodaja, kupovina, trgovina na veliko i malo	– obrazovanje, vaspitanje, nastava
		– ekonomija, administracija	– socijalni rad, savetovanje
		– saobraćaj (železnički, avionski, drumski, brodski), logistika, policija, sigurnost, reciklaža	

Za vreme probne prakse bolje upoznajte zanimanje, a u toku selekcionih praksa firma proverava da li ste pogodni za datu struku.

PODSETNIK NA
INTERNETU
Vidi na strani 2

Upoznati radnu svakodnevnicu

Za učenike postoje razni načini kako da upoznaju radnu svakodnevnicu. Pored korišćenja informativnih medija i gledanja filmova, sajmovi informisanja u preduzećima i sajmovi profesionalne orijentacije su odlična prilika da direktno posmatrate rad stručnjaka i da sa njima razgovarate o njihovoj poslovnoj svakodnevnicu.

Probna praksa ili selekciona praksa

Poslovnu svakodnevnicu možete na najbolji način da doživite na probnim ili selekcionim praksama. One obično traju od 2 do 5 dana. To vreme provodite u preduzeću gde imate priliku i da rešavate praktične zadatke. Probne i selekcionne prakse se po pravilu odvijaju skoro isto; razlikuju se samo u krajnjem cilju firme:

- U toku probne prakse u preduzeću bolje upoznajte zanimanje i radnu svakodnevnicu, te saznajete da li to zanimanje i radna svakodnevnicu odgovaraju predstavi koju ste imali o tome.
- Za vreme selekcionne prakse preduzeće dodatno proverava da li ste vi najpogodnija osoba za datu struku i ponuđeno radno mesto. Na ovoj praksi se najčešće nalaze dva ili tri kandidata, međutim, na kraju samo jedna osoba ostaje, tj. dobija radno mesto za praktičnu obuku.

Vaši ciljevi za probnu ili selekcionu praksu

Na probnoj ili selekcionoj praksi pre svega želite da dobijete radno mesto za praktičnu obuku. Međutim, vreme koje provedete u firmi možete da iskoristite i da biste dobili odgovore na razna pitanja:

- Da li struka i preduzeće odgovaraju vašoj predstavi koju ste imali o njima?
- Da li vam se dopada posao?
- Da li ste pogodni za datu struku?
- Da li se dobro osećate u firmi? Da li vam odgovara atmosfera?
- Možete li da zamislite da učite i radite u tom preduzeću naredne tri ili četiri godine?

Saveti za roditelje

Kao roditelji često mislimo da tačno znamo šta je najbolje za naše dete. Zbog toga je, u ovoj fazi izbora zanimanja, veoma važno da budete što objektivniji.

Pokušajte da

- tačno saznate i razumete šta vaše dete želi da kaže.
- ostavite po strani vaše želje u vezi sa vašim detetom i njegovim poslovnim mogućnostima.
- dajete detetu podršku, ali da ne odlučujete umesto njega.

Rezultati probne ili selekcion prakse

Nakon obavljanja probne ili selekcion prakse mogući su različiti ishodi:

- Ne samo vi nego i odgovorni u preduzeću su ubeđeni da su struka i preduzeće za vas pravo rešenje. Pored toga, pokazujete veliko interesovanje za radno mesto za praktičnu obuku.
- Dok odgovorni u preduzeću sumnjaju u vašu pogodnost za datu struku, vi ste drugačijeg mišljenja i okušavate sreću u drugim preduzećima. Ukoliko ne uspete ni u drugim firmama, obratite se savetovalištu za profesionalnu orijentaciju.
- Vaša predstava o struci je bila pogrešna, te je zbog toga potrebno da se ponovo pozabavite temom «Upoznavanje zanimanja».

PRIPREMA

Kada vas prime na probnu ili selekcionu praksu postigli ste veoma važan uspeh.

To znači da vas firma želi upoznati i proveriti kako se uklapate i da li ste pogodni za datu profesiju:

- Kako se uklapate u poslovni tim?
- Da li ste radoznali? Da li postavljate pitanja?
- Koliko ste motivisani? Uživajte li u poslu?
- Da li ste pogodni za zanimanje?

Raspitali ste se gde se nalazi preduzeće kod kojeg ste se prijavili i šta je potrebno da ponese. Takođe, na prvi razgovor stižete na vreme i spremni ste za probnu ili selekcionu praksu:

- Šta znate o tom zanimanju?
- Zbog čega ste se odlučili za to zanimanje?
- Šta znate o preduzeću?
- Zbog čega želite da dobijete stručnu obuku baš u toj firmi?
- Koje su vaše prednosti?
- Koje su vaše mane? Kako postupate sa njima?

«Ukoliko si zainteresovana za radno mesto za praktičnu obuku u nekoj velikoj firmi, prijavi se na vreme za sajam informisanja ili za probnu praksu u trajanju od nekoliko dana. Pravih probnih praksi u trajanju od nedelju dana često nema.» *Sina*

USLOVI ISPITIVANJA

Sadržaj ispitivanja obuhvata po pravilu nastavno gradivo do prethodne školske godine, ali i intelektualne sposobnosti. Na internet stranici «Bezik-čeka» (www.basic-check.ch) i «Multiček-testa» (www.multicheck.org) nalazite informacije o prijavi, trajanju, dozvoljenim pomoćnim sredstvima i mestu održavanja testa. Pored toga, saznajete cenu i mogućnosti plaćanja. Informacije o testovima kompanija ili profesionalnih udruženja možete da pročitate na pismenim potvrđama koje dobijate nakon što se prijavite.

REZULTAT ISPITIVANJA

Rezultat se dobija ili odmah nakon završetka testa ili kasnije putem mejla:

- Ukoliko na testu postignete dobar rezultat, priložite tu potvrdu uz prijavu za posao.
- Ukoliko je rezultat testa nezadovoljavajući ili možda čak i nedovoljan, porazgovarajte sa savetnikom za profesionalnu orijentaciju o alternativama za vaše željeno zanimanje.

PODSETNIK NA INTERNETU
Vidi na strani 2

Test za ispitivanje stručne sposobnosti je i stvar psihološke spremnosti

Većina kompanija zahteva da se uz prijavu za posao prilože rezultati testa za ispitivanje znanja. Informacije o tome koji se test od vas očekuje možete da nađete na spisku slobodnih radnih mesta za praktičnu obuku na internet stranicama pojedinačnih preduzeća.

«Bila sam toliko nervozna na početku testa za ispitivanje znanja, da sam skoro sve zaboravila. Morala sam da sačekam 2-3 minuta, da duboko udahnem nekoliko puta i da se iznova koncentrišem. Posle toga mi je bolje išlo.» Vafa

Osnovna provera znanja («Bezik-ček»)

Kada je reč o osnovnoj proveru znanja postoje dve vrste testova sposobnosti:

- «Bezik-praksis» (za sva dvogodišnja i za nekoliko trogodišnjih ili četvorogodišnjih obrazovanja)
- «Bezik-standard» (za sva zahtevna trogodišnja ili četvorogodišnja obrazovanja)

Osnovna provera znanja obuhvata logičke zadatke sa jezičkim sadržajem (gramatika, razumevanje tekstova, vokabular, značenje reči), sa brojkama (algebra, računanje, geometrija) i sa dva ili tri trodimenzionalna sadržaja (figuralno rasuđivanje, prostorno razumevanje) i proveru stranih jezika (nemački, engleski, francuski).

Obimna provera znanja («Multiček-test»)

Takozvani multiček-test je test za ispitivanje znanja koji je više usmeren ka poslovnim oblastima (ekonomska ili tehnička zanimanja, zanimanja u trgovini, zanati, zdravstvo i socijalni rad, informatika, lepota ili stvaralaštvo) kao i test za ispitivanje znanja za sva dvogodišnja obrazovanja.

Sadržaj testa varira u zavisnosti od poslovne oblasti: za ekonomiste ili trgovce fokus je više na jezicima, za tehnička ili informatička zanimanja na matematici i prostornom razumevanju, a za zanimanja iz oblasti zdravstva važne su komunikacija i prirodne nauke. Dodatno se za sve poslovne oblasti ispituju važne sposobnosti kao što su logika, opažanje, kratkoročno pamćenje, koncentracija ili sposobnost za organizaciju.

Testovi za ispitivanje znanja u ponudi preduzeća i profesionalnih udruženja

Preduzeća za praktičnu obuku ili obrazovna udruženja sa mnogo učenika, ali i pojedinačne privredne grane ili profesionalna udruženja su razvila sopstvene testove. U zavisnosti od struke ili firme, testovi su namenjeni različitim oblastima.

ISTRAJNOST

U toku nastave za izbor zanimanja saznajete od čega se sastoji dokumentacija za konkurisanje. Uobičajeno je da svi učenici šalju više od deset prijava za radno mesto za praktičnu obuku, zbog čega i kod kuće rade na dokumentaciji. I vaši roditelji vam sigurno mogu biti od pomoći prilikom sastavljanja dokumentacije.

Dokumentacija za konkurisanje – veoma mnogo posla

Opredelili ste se za određeno zanimanje, a možda ste već obavili i probnu praksu i uradili test sposobnosti. Došao je i taj trenutak da konkurišete na slobodna radna mesta. Za to će vam biti potrebna dokumentacija koju je neophodno iznova sastaviti prilikom svakog konkurisanja.

Dokumentacija koju je potrebno priložiti uz prijavu za posao se razlikuje od preduzeća do preduzeća. Kako biste bili sigurni šta poslodavac zaista traži, proverite na internet stranici firme u koju konkurišete šta se od vas očekuje da priložite.

Po pravilu važi sledeće:

- Prapatnim ili motivacionim pismom privlačite pažnju odgovornih osoba u preduzeću. U prapatnom pismu je najvažnije da objasnite zbog čega ste se opredelili baš za tu profesiju i odlučili da konkurišete upravo u datu firmu.
- U tabelarnoj biografiji navodite lične podatke, školsko obrazovanje, znanje jezika, hobije i reference.
- Vaše školsko predznanje dokazujete priloženim svedočanstvom, tj. pregledom školskih ocena iz prethodne tri godine.
- Za većinu zanimanja potrebno je polagati specifične testove za ispitivanje znanja. Rezultate prilažete dokumentaciji za konkurisanje.
- Takođe, potrebno je priložiti i izveštaje o već obavljenim probnim ili selekcionim praksama koji govore da ste se već detaljno bavili datom strukom.
- Veća preduzeća često traže ručno popunjen personalni list.
- U nekim slučajevima je potrebno da priložite kopiju boravišne dozvole. Ukoliko priložite kopiju boravišne dozvole B ili dozvole za stalno nastanjenje C, neće biti problema. Ako imate bilo koju drugu dozvolu, obratite se nadležnoj službi za migraciju.

Dokumentacijom za konkurisanje ostavljate prvi pozitivan utisak na poslodavca. Svi dokumenti koje šaljete moraju biti bez grešaka, savršeni i vizuelno privlačni.

Saveti za roditelje

U ovom trenutku je potrebno da budete aktivni i da iskoristite vašu mrežu poznanika. Obavestite svu rodbinu i sve poznanike, poslodavce, kolege s posla i prijatelje iz kluba, pa čak i lekara i zubara, da vaše dete traži radno mesto za praktičnu obuku. Mesto se često nalazi uz pomoć mreže poznanika.

Traženje mesta za praktičnu obuku se odvija po istom principu kao i traženje radnog mesta. U tom procesu vam je potrebno strpljenje i angažovanje.

 PODSETNIK NA INTERNETU
Vidi na strani 2

Traženje mesta za praktičnu obuku – prvi kontakt sa poslodavcem

KAKO DA SE PRIJAVITE ZA MESTO ZA PRAKTIČNU OBUKU?

Slobodna radna mesta za praktičnu obuku se objavljuju u dnevnim novinama ili na internet stranicama preduzeća. Takođe, savetovalište za profesionalnu orijentaciju na stranici www.berufsberatung.ch/lehrstellen, www.orienta-tion.ch/apprentissage, www.orientamento.ch/tirocinio svake godine, počev od septembra, postavlja spisak slobodnih radnih mesta za praktičnu obuku u vašem regionu.

Telefonskim pozivom firme možete da proverite da li je mesto za praktičnu obuku još uvek slobodno i da li možete da konkurišete. Tako ćete moći i da motivaciono pismo i celu dokumentaciju pošaljete poštom ili putem interneta direktno odgovornoj osobi.

KOJE ISHODE MOŽETE OČEKIVATI?

Zbog velikog broja prijava za posao, firme najpre samo potvrđuju da su primile prijavu i zamole kandidate za strpljenje, da bi kasnije mogle da se konkretno obrate pojedinim kandidatima.

Poslodavci organizuju za kandidate testiranje sposobnosti. Ukoliko postignete dobar rezultat, nastavljate dalji proces selekcije, dok u suprotnom dobijate negativan odgovor.

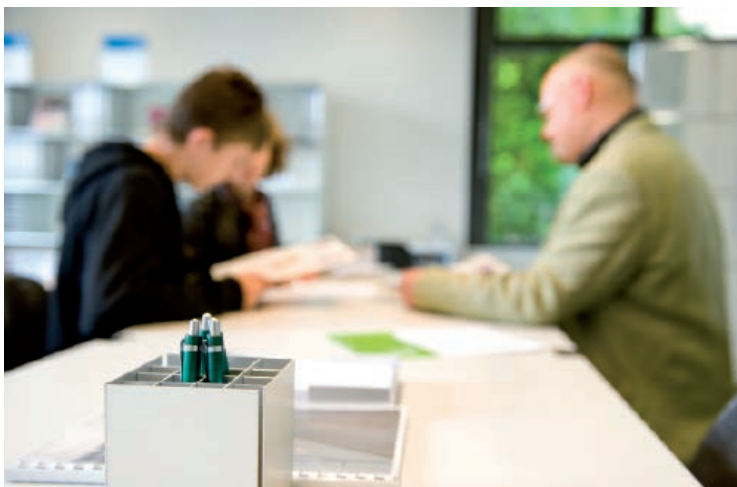
Preduzeća žele bolje da vas upoznaju, te dobijate poziv na probnu ili selekcionu praksu.

Preduzeća žele bolje da vas upoznaju, te vas pozivaju na razgovor.

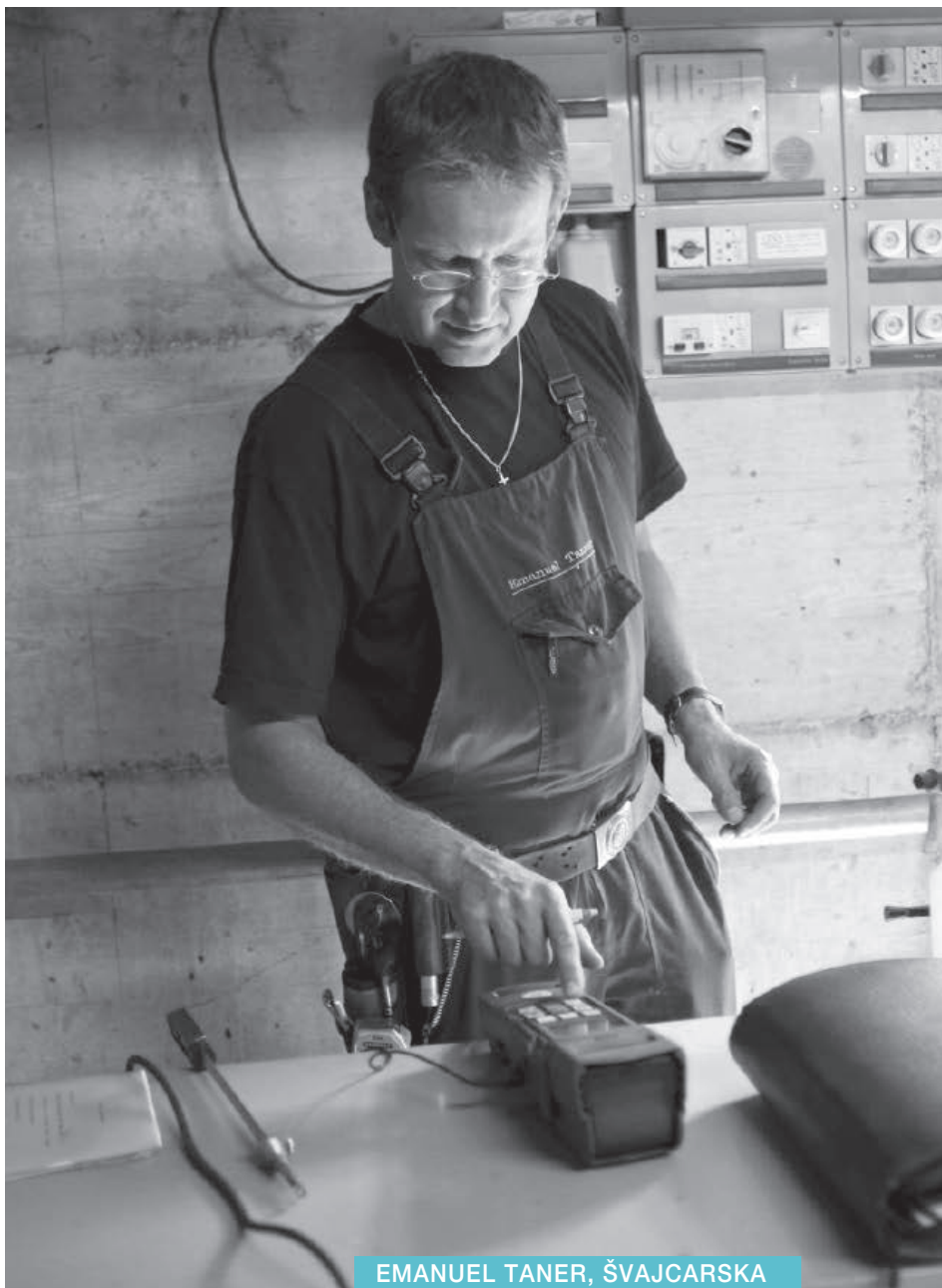
Firme uopšte ne reaguju. Uzimajući u obzir da za neka radna mesta za praktičnu obuku konkuriše jako mnogo učenika, poslodavci više ne odgovaraju na sve prijave.

Poslodavci odmah pošalju negativan odgovor.

«Bilo je dana kada sam se zaista nervirala. Napišem, na primer, uz veliki trud prijavu za posao, a onda ne dobijem ni odbijenicu. Prosto ostanem bez ikakvog odgovora.» Vafa

«Zamalo da uopšte ne pošaljem prvu prijavu. Stalno sam iznova i iznova pregledala dokumentaciju, kako bih bila sigurna da je sve u redu i da sve lepo izgleda.» Maida

EMANUEL TANER, ŠVAJCARSKA
DIMNJAČAR SA POLOŽENIM VIŠIM
STRUČNIM ISPITOM

«Šta očekujem od učenika? Godišnje se prijavi oko 15 kandidata koji žele da dobiju stručnu obuku u mojoj firmi. Na razgovoru proveravam njihovu motivaciju, a za vreme probne prakse njihove praktične sposobnosti. ...»

Znati šta su obaveze

Prednost imaju, naravno, kandidati koji već rade, tj. pomažu i kod kuće, te znaju šta su obaveze i na koji način treba da se prione na posao. Pored stručne sposobnosti, učenici moraju da znaju i kako da se pristojno ponašaju, jer radne dane provode po kućama mušterija. Takođe, potrebno je da budu svesni i svoje odgovornosti, jer posao dimnjačara može da spreči izbijanje požara.

Ukoliko ispunjavaju sve ove uslove, kandidati rade test za ispitivanje stručne sposobnosti koji organizuje Udruženje švajcarskih majstora dimnjačara. Ko uspešno položi i ovaj test, ispunjava sve uslove za osnovno stručno obrazovanje.

Viši stručni ispit me je dobro pripremio za posao instruktora za obuku učenika. Oduvek sam želeo da jednog dana položim ovaj ispit. Dimnjačari, na primer, mogu da se osamostale samo ako imaju radnu dozvolu nadležne opštinske službe, a za dobijanje dozvole potrebna je diploma o položenom višem stručnom ispitu.

Intenzivna priprema

Za ovaj korak u mojoj poslovnoj karijeri ja sam se intenzivno pripremao: nakon završetka osnovnog stručnog obrazovanja sledile su «kalfenske godine». Zaposlio sam se najpre u Ženevi, a onda sam radio po celoj Švajcarskoj. Pećari konstruišu različite vrste peći zbog čega sam i ja želeo da naučim sve načine za izgradnju ovih uređaja.

Prilikom polaganja višeg stručnog ispita proverava se teorijsko i praktično znanje. Praktični deo ispita sam završio u kantonu Cirihi. Ocenjivalo se, između ostalog, sastavljanje vremenskog plana za radnike i, shodno njihovom obrazovnom napretku, za učenike, ali takođe i način na koji sam određivao zadatke za zaposlene.»

Prilikom obavljanja probne ili selekcion prakse imate na raspolaganju nekoliko dana da pokažete šta znate i koliko ste motivisani i angažovani. S druge strane, u toku intervjua za posao, koji traje oko sat vremena, situacija je malo drugačija i obično nema praktičnih zadataka.

PODSETNIK NA
INTERNETU
Vidi na strani 2

Dobrom pripremom do uspešnog intervjua za posao

Kada dobijete poziv na intervju za posao, imate razloga da budete srećni. Međutim, moguće je da se prvi put nalazite u takvoj situaciji i prirodno je da ne znate šta vas očekuje. Zbog toga je važno da se ciljano i veoma dobro pripremite za razgovor.

U tome vam mogu pomoći bliske osobe ili nastavno osoblje u školi. Uzmimo za primer vaše roditelje: oni sigurno iz sopstvenog iskustva znaju kako se odvija intervju za posao. Zašto onda oni ne bi uzeli ulogu instruktora iz preduzeća i na taj način vam pomogli da dobro uvežbate razgovor?

«Ukoliko želiš mesto za praktičnu obuku, potrebno je da te zaista zanima izabrana struka. Kada te pozovu na intervju, tvoj spoljašnji izgled mora da odgovara profesiji i kompaniji.» Debora

Saveti za roditelje

Sigurno posedujete iskustva iz poslovnog sveta. Znae kako se odvija razgovor za posao i šta je pri tome važno. Razgovarajte o tome sa vašim detetom i ispričajte mu o vašim dobrim i lošijim iskustvima.

Budite vašem detetu «sparing-partner», preuzmite ulogu instruktora iz preduzeća i uvežbajte razgovor.

PRIPREMA ZA INTERVJU ZA POSAO

Svako od nas ima sopstvene načine da se opusti: čaj od kamilice, duboko i ravnomerno disanje, vežbe za opuštanje. Sigurno ćete i vi pronaći tehniku koja vam najbolje odgovara. Normalno je da osećate nervozu na razgovoru za posao i možete slobodno u toku razgovora to i da kažete.

Odeća mora da bude čista, udobna i u skladu sa poslovnim kodom oblačenja i situacijom razgovora. Važno je da se osećate dobro i sigurno.

TOK RAZGOVORA

- Prvi utisak je uvek veoma važan: predstavite se sa osmehom na licu.
- Oslovljavajte sagovornika po imenu.
- Sačekajte da vas ponude da sednete.
- Sedite uspravno i pokušajte da se opustite. Najbolje je da noge držite na podu.
- Dišite lagano.
- Uspostavite direktan kontakt očima sa sagovornikom.
- Pažljivo slušajte i otvoreno odgovarajte na postavljena pitanja.
- Ne prekidajte sagovornika dok govori.
- Ne hvališite se, ali ne budite ni previše skromni.
- Beležite važne informacije.
- Postavljajte pitanja.

ZAVRŠETAK RAZGOVORA

I poslednji utisak ostaje u sećanju, zato je najbolje da na kraju razgovora postavite neko od sledećih pitanja:

- «Trenutno nemam pitanja, ali da li bih mogao da vas kontaktiram ukoliko mi zatrebaju dodatne informacije?»
- «Koji su sledeći koraci?»

Obavezno se zahvalite na ukazanoj šansi za razgovor.

«Za mene je bio veliki uspeh, kada su me pozvali na intervju. Razgovor sam najpre vežbala sa učiteljicom, a onda kod kuće sa porodicom. To mi je mnogo pomoglo. Iako sam bila veoma nervozna, dobro sam prošla. Najpre sam dobila mogućnost za probnu praksu, a onda i radno mesto za praktičnu obuku.» Giler

Uprkos uloženom trudu i zalaganju nikako da uspete: pristižu samo negativni odgovori. Ti trenuci su veoma teški. Zajedno sa vašim roditeljima, nastavnim osobljem ili savetovalištem za profesionalnu orijentaciju možete da razjasnite moguće razloge neuspeha, ali istovremeno ne smete da odustajete.

PODSETNIK NA
INTERNETU
Vidi na strani 2

Ne odustajte zbog negativnih odgovora

Sasvim je normalno da budete odbijeni prilikom traženja radnog mesta za praktičnu obuku. Većina kandidata dobije jedan ili više negativnih odgovora, jer je ipak konkurencija za pojedina radna mesta veoma velika. Tužno je kada vas posle selekcionih prakse ili obavljenog razgovora odbiju, međutim, odbijanja takođe ukazuju na moguće razloge zbog kojih niste primljeni. Na pravom ste putu. Pozvani ste na intervju za posao zato što

- ste poslali ubedljivo propratno, tj. motivaciono pismo,
- vaše školske ocene odgovaraju kriterijumima za datu struku,
- rezultat testa za ispitivanje sposobnosti ispunjava tražene uslove.

Niste imali sreće, jer su drugi kandidati bili pogodniji za ponuđeno radno mesto. Ukoliko je svaka vaša prijava za posao odbijena, trebalo bi da još jednom razmislite o izboru zanimanja i da potražite alternative. U tome će vam rado pomoći savetnik za profesionalnu orijentaciju.

Saveti za roditelje

Neuspešno konkurisanje narušava samopouzdanje, te je vašem detetu potrebno bodrenje i podrška.

Obratite pažnju da li je dokumentacija za konkurisanje bez grešaka, čista i potpuna.

Na internet stranici preduzeća možete pronaći informacije o dokumentima koje je potrebno da priložite.

Prilikom sastavljanja dokumentacije vašem detetu je potrebno strpljenje. Svako motivaciono ili propratno pismo pokazuje da li dete poznaje preduzeće i zbog čega želi da baš u toj firmi dobije mesto za stručnu obuku.

Podržavajte vaše dete prilikom pripreme za svaki intervju.

Ukoliko primetite da je većina molbi odbijena, razmotrite zajedno sa vašim detetom:

- da li su školske ocene zadovoljavajuće za željenu struku.
- da li su ispunjeni zahtevi za željeni posao.

- da li je rezultat testa za ispitivanje znanja dovoljan za izabranu struku.
- da li postoje alternative u izboru zanimanja.
- da li bi vredelo obratiti se savetovalištu za profesionalnu orijentaciju.

«Dobila sam veoma mnogo negativnih odgovora, što je za mene bilo veoma stresno. Imala sam osećaj da me niko ne želi. Da me učiteljica nije motivisala, odustala bih. Na svu sreću, nastavila sam da tražim, tako da sada imam mesto za praktičnu obuku.» *Rut*

MOGUĆI RAZLOZI ZA NEGATIVNE ODGOVORE NA PISMENA KONKURISANJA

Na jedno radno mesto za praktičnu obuku konkuriše mnogo kandidata tako da ne mogu svi da uđu u uži izbor.

Dokumentacija za konkurisanje nije potpuna, sadrži greške, nije uredna ili nije brižljivo sastavljena.

U prapratnom ili motivacionom pismu niste naveli ubedljive argumente zbog kojih ste se opredelili baš za to zanimanje ili tu firmu.

Vaše ocene u školi nisu bile naročito dobre i ne odgovaraju postavljenim zahtevima preduzeća.

Rezultat testa za ispitivanje znanja ne zadovoljava kriterijume date profesije.

Zakasnili ste sa konkurisanjem, pa je radno mesto za praktičnu obuku već bilo zauzeto.

MOGUĆI RAZLOZI ZA NEGATIVNE ODGOVORE POSLE INTERVJUA ZA POSAO

U toku razgovora za posao imate malo vremena i po prvi put predstavljate sebe u svetu odraslih. To vas je uznemirilo. Uprkos dobroj pripremi, bilo vam je teško da se predstavite u pravom svetlu.

Konkurencija je velika i kada se radi o intervjuu za posao, a drugi kandidati su taj zadatak možda bolje ispunili. Kada dobijete negativan odgovor, koji se često saopštava telefonskim putem, obavezno pitajte zbog čega niste prošli. Iskustva koje stičete u takvim situacijama mogu da vam budu od koristi na sledećim razgovorima.

Svakim intervjuom za posao stičete važna iskustva koja vam mogu biti od koristi tokom daljeg procesa konkurisanja za posao. Sada vam je potrebna istrajnost.

Preduzeće vam je dalo pismenu ili usmenu potvrdu da ćete dobiti radno mesto za praktičnu obuku. Ugovor potpisuju odgovorni iz preduzeća i vi ili vaši roditelji u slučaju da prilikom sklapanja ugovora još uvek niste punoletni. Nakon potpisivanja, ugovor se mora odobriti od strane kantonalne službe za stručno obrazovanje.

PODSETNIK NA
INTERNETU
Vidi na strani 2

Ugovor o praktičnoj obuci

Ugovor o praktičnoj obuci reguliše sve što je potrebno za osnovno stručno obrazovanje i sadrži:

- vaše lične podatke i lične podatke vaših roditelja kao zakonskih zastupnika,
- tačan naziv zanimanja,
- trajanje osnovnog stručnog obrazovanja i probnog rada,
- podatke o kompaniji za praktičnu obuku, pre svega podatke o odgovornim osobama,
- podatke o stručnoj školi koja se pohađa za vreme obrazovanja,
- podatke o poslovnoj maturi (da ili ne),
- visinu zarade,
- radno vreme,
- informacije o trajanju godišnjeg odmora,
- dogovor ko je zadužen za nabavku poslovne odeće ili alata,
- informacije o osiguranjima,
- druge moguće sporazume.

Saveti za roditelje

Sa početkom osnovnog stručnog obrazovanja počinje i put u svet odraslih. U ovom prelaznom periodu uvek su mogući manji i veći problemi. Vaše dete će isprva pokušati da samo reši probleme.

Ukoliko to ne uspe, često dolazi do promena u ponašanju deteta. Prvi znaci mogu da budu sledeći: dete gubi motivaciju, ujutru ne ustaje iz kreveta, beži iz škole, ne voli da ide na posao, česta glavobolja ili bolovi u želucu.

Kao roditelji morate da reagujete i započnete razgovor, čim primetite ili osetite slične oznake.

«Bila sam presrećna nakon što sam potpisala ugovor o praktičnoj obuci. Međutim, dobro se sećam da me je uplašila pomisao kako ću četiri godine raditi isti posao. To skoro da nisam mogla ni da zamislim. A u međuvremenu sam već prešla polovinu obrazovanja.» *Sisa*

POGREŠNO ZANIMANJE? NEODGOVARAJUĆA FIRMA?

Ne odvija se uvek sve po planu. Zbog toga je za uspeh u osnovnom stručnom obrazovanju neophodno da svi učesnici najpre zajedno analiziraju probleme:

- Kada su u pitanju lični ili poslovni problemi u firmi, potrebno je što pre porazgovarati sa odgovornim osobama i zajedno sa njima potražiti rešenje.
- Kod ličnih ili školskih problema u stručnoj školi trebalo bi se obratiti nastavnom osoblju i po potrebi zatražiti dodatnu nastavu ili dodatne kurseve jezika.

Možda ćete u toku osnovnog stručnog obrazovanja shvatiti da ste izabrali pogrešno zanimanje i da zbog toga želite da prekinete školovanje. A možda je i saradnja u firmi veoma loša da ne možete ili nećete moći da završite uspešno obuku na tom mestu. Ukoliko dođe do takve situacije, porazgovarajte prvo sa odgovornima u preduzeću i u stručnoj školi.

Ukoliko se ne nazire rešenje, obavezno razgovarajte sa odgovornim osobama u službi za stručno obrazovanje. Postoji mogućnost za premeštanje, tj. da nastavite osnovno stručno obrazovanje u nekoj drugoj firmi.

Ukoliko se ipak odlučite za prekid obrazovanja, razmotrite sledeće korake sa savetnikom za profesionalnu orijentaciju.

«Trudila sam se, naravno, da postignem što bolje ocene. Međutim, pored ocena, obraćala sam pažnju i na svoje ponašanje. U mnogim firmama je to veoma važno. Da li sam kasnila u školu? Da li sam imala neopravdanib? Jesam li se uvek pristojno ponašala? Važno je da se pravilno ponašas i u školi. Na taj način, bićeš uspešna u traženju mesta za praktičnu obuku.» *Priska*

Međurešenje gradi most između obaveznog školovanja i osnovnog stručnog obrazovanja, srednje stručne škole ili gimnazije.

Međurešenja posle obaveznog školovanja su dodatna i dobrovoljna školska godina, pripremno stručno obrazovanje ili praksa koja priprema za buduće zanimanje.

Školska međurešenja

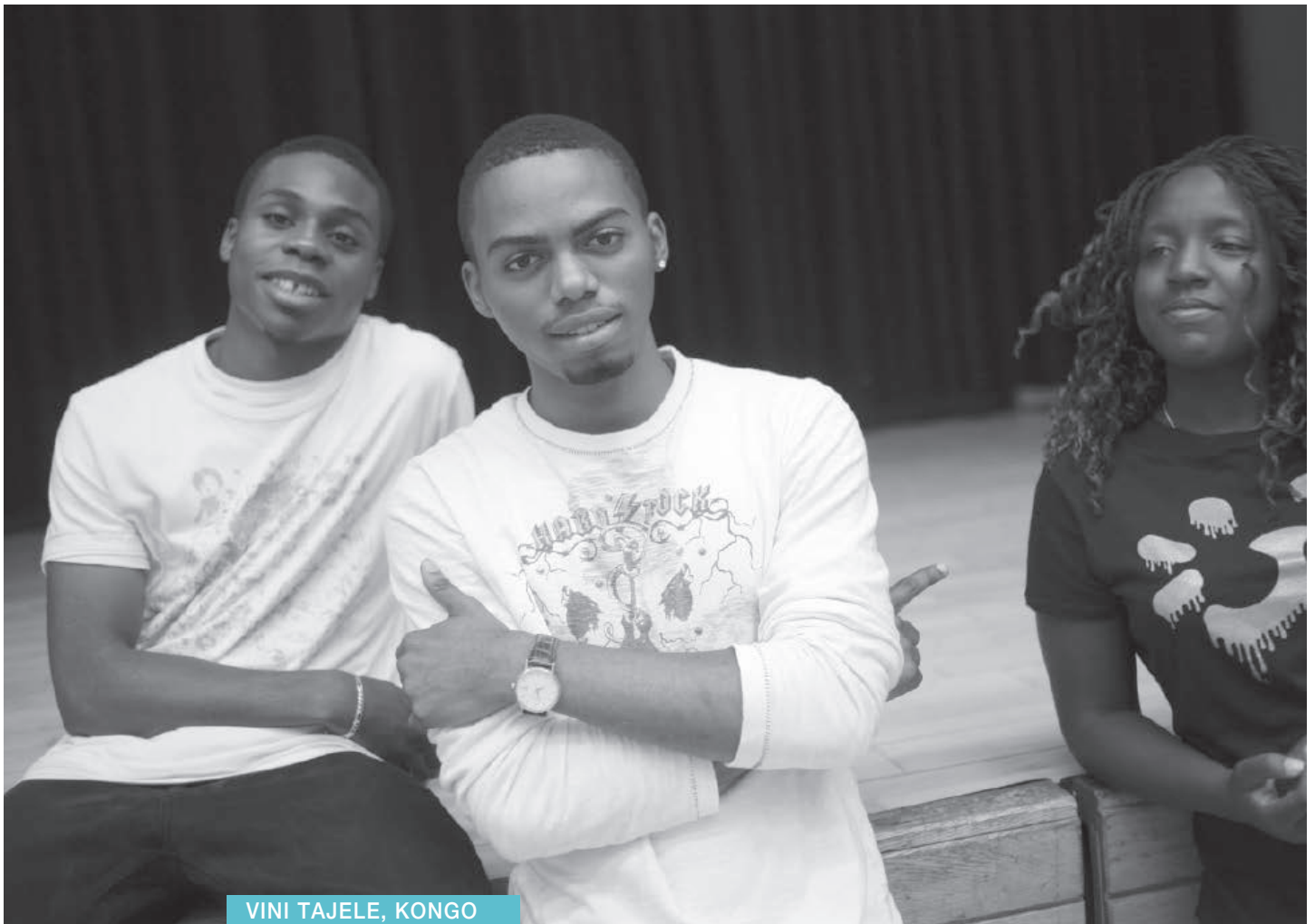
Svaki kanton je razvio sopstvene ponude međurešenja. Zbog toga je moguće da godina za izbor zanimanja u Bernu bude sasvim drugačija od one u Cirihi, Lozani ili Luganu. Pored toga, postoji veliki broj privatnih institucija koje nude međurešenja. U centru za profesionalnu orijentaciju saznacete koje međurešenje u vašem kantonu najbolje odgovara vašim potrebama, a o postojećim mogućnostima možete da razgovarate i sa nastavnim osobljem.

«Tokom godine u kojoj sam se pripremao za izbor zanimanja konačno sam imao dovoljno vremena da bolje upoznam mnoga zanimanja.» Simon

Većina međurešenja dovodi do dodatnih troškova, a visina školarine zavisi od raznih faktora. Koje mogućnosti nudi mesto ili kanton u kome živite? Koje vrste međurešenja postoje? Da li se radi o javnoj ili o privatnoj školi?

U zavisnosti od tih faktora, međurešenje može da košta do 14.000 franaka godišnje. Raspitajte se u centru za profesionalnu orijentaciju o troškovima i pitajte da li postoji mogućnost da se prijavite za stipendije.

VINI TAJELE, KONGO
MEĐUREŠENJE

«Za odluku mi je bilo potrebno više vremena: Još u sekundarnoj školi sam znao da za mene dolaze u obzir dva zanimanja: ekonomski tehničar, posao za koji je potreban umni rad, ili zanimanje iz oblasti socijalnog rada ili zdravstvene nege. ...

Sada, za vreme 10. razreda kojeg pohađam dobrovoljno, mnogo vremena ulažem u traženje radnog mesta za praktičnu obuku, iako se bavim i drugim stvarima. U slobodno vreme organizujem kurseve plesa i priredbe za mlade u jednom centru – na taj način pružam svoj doprinos društvu. Pored toga, za svoju dušu pišem pesme i izvodim rep muziku. Uprkos tome, trudim se da nađem mesto za praktičnu obuku, jer do leta želim da imam rešenje.

Nažalost, do sada je sve bilo pomalo frustrirajuće. U početku sam se prijavljivao za ekonomskog tehničara profila B. Nadao sam se pozitivnom odgovoru, jer je francuski moj maternji jezik. Iako živim u Švajcarskoj već tri godine, moje poznavanje nemačkog jezika još uvek nije savršeno. Možda sam zbog toga dobijao samo odbijenice, niko ne veruje u moje sposobnosti i da mogu brzo da učim.

Odbijanja bole

Negativni odgovori bole, osećam se kao da me niko ne želi. Zbog toga se dešava da izgubim volju za traženje radnog mesta. Za mene to nije uvek lako, jer moji roditelji ne mogu da mi pomognu. Njima je obrazovni sistem u Švajcarskoj nepoznat.

U međuvremenu sam počeo da tražim radno mesto i u oblasti socijalnog rada i zdravstvene nege. Na taj način imam priliku da usavršim nemački jezik, ali istovremeno i da saznam da li sam zaista pogodan za tu struku. Jednog dana želim da postanem socijalni radnik i da radim sa mladima, pre svega sa mladim migrantima, jer njihove probleme poznajem na primeru sopstvenog iskustva.»

KADA JE KORISNO ŠKOLSKO MEĐUREŠENJE?

Međurešenje je naporna školska godina. Proces izbora zanimanja i traženje mesta za praktičnu obuku počinju već u toku prvih nekoliko nedelja. Konsultujte se sa nastavnim osobljem i sa vašim roditeljima da li i koje međurešenje dolazi u obzir za vas.

Na primer:

– Niste sigurni šta da radite posle škole. Međurešenje usmereno ka izboru zanimanja vam nudi mogućnost da se još jednom intenzivno bavite izborom zanimanja kako biste izabrali pravi smer.

– Tačno znate koje zanimanje želite, međutim, niste našli radno mesto za praktičnu obuku. Međurešenje usmereno ka poslovnim oblastima vam omogućava bolje upoznavanje poslovne oblasti željenog zanimanja a time i pronalaženje alternativa.

– Želite da upišete gimnaziju ili srednju stručnu školu, ali vaše školsko znanje još uvek nije dovoljno dobro. Školskim međurešenjem možete da nadoknadite praznine u obrazovanju i da se ciljano pripremate za prijemne ispite. Najbolje je da se istovremeno bavite i izborom zanimanja. Ukoliko ne položite prijemne ispite, možete da konkurišete za slobodna radna mesta za praktičnu obuku.

– Izabrali ste zanimanje iz stvaralačke oblasti. U većini slučajeva se od vas očekuje završen pripremni kurs, bez obzira da li se radi o osnovnim stručnim obrazovanjima ili o školskim obrazovanjima na visokim školama ili na višim umetničkim školama.

– Tačno znate šta želite da radite posle škole, ali vaše poznavanje jezika još uvek nije dovoljno dobro. Školsko međurešenje vam nudi mogućnost da poboljšate vaše jezičke kompetencije i da istovremeno ponovite gradivo i produbite znanje iz drugih predmeta.

Saveti za roditelje

Ukoliko primetite da vaše dete još nije spremno za izbor zanimanja, bez obzira na razlog, raspitajte se kod nastavnog osoblja ili u savetovalištu za profesionalnu orijentaciju koja međurešenja dolaze u obzir.

Prijavite vaše dete blagovremeno za odgovarajuće međurešenje. Ukoliko se ipak pojavi drugo rešenje, imate pravo da ga odjavite.

VANESA LOPEZ, ŠVAJCARSKA I KANADA
1. GODINA
OBRAZOVANJA ZA EKONOMSKOG
TEHNIČARA PROFILA B

«Želela sam da se uopšteno poboljšam: U sekundarnoj školi, koju sam pohađala na srednjem nivou B, bila sam dobra učenica, a u đačkoj knjižici sam imala prosek ocena iznad 5. ...»

Najpre sam tražila mesto za stručnu obuku za radnika u hotelijerstvu, jer sam mislila da ovo zanimanje obuhvata pre svega rad na recepciji. Međutim, prva probna praksa mi je pokazala kako stvarno izgleda radna svakodnevnica. Morala sam, dakle, da se preorijentišem i počela sam – veoma kasno – da tražim mesto za stručnu obuku za ekonomskog tehničara. Shvatila sam da za mene, kao učenicu sekundarne škole srednjeg nivoa B,

skoro da nisu postojale šanse da nađem radno mesto za ekonomskog tehničara sa profilom E.

Dakle, odlučila sam se za deseti razred. Roditelji su me veoma rano upisali u školu, tako da sam sada bila najmlađa učenica u razredu i zbog toga sam imala dovoljno vremena za izbor zanimanja. Nakon što sam u pripremnoj školi uradila test za ispitivanje znanja, bila sam svrstana u razred «Challenge». Radi se o školskoj godini za đake koji još uvek nisu mogli da se odluče za zanimanje. Za mene je ta školska godina bila sjajna iako je bilo teže nego u sekundarnoj školi.

Cilj mi je odgovarao

Cilj pripreme škole je potpuno jasan: svaki učenik i svaka učenica treba da pronađe rešenje za sebe. Prvu nedelju smo proveli na ekskurziji, gde smo naučili kako da ispravno konkurišemo na otvorena mesta za praktičnu obuku. Već od druge nedelje su od nas očekivali da šaljemo najmanje tri prijave za posao sedmično. Međutim, taj cilj je meni odgovarao, a ubrzo, već u septembru, sam dobila u jednoj banci mesto za praktičnu obuku za ekonomskog tehničara profila B.

Nakon što sam potpisala ugovor o praktičnoj obuci, mogla sam da usmerim pažnju na školu i učenje. Ponavljali smo gradivo iz svakog predmeta, a ja sam značajno poboljšala svoje znanje iz matematike. Pored toga, položila sam ispite za certifikat «First Certificate in English», tako da sam sada jedina učenica za ekonomskog tehničara profila B, koja ima prilike da se priprema za polaganje ispita za certifikat «Advanced Certificate in English».

Preuzeti odgovornost

Međutim, nisam profitirala samo po pitanju znanja. Kada sve sagledam mislim da sam danas manje detinjasta. Naučila sam i da budem otvorenija, da samopouzdanost nastupam ili da bolje komuniciram sa ljudima. Takođe, sada umem da samostalno planiram svoje slobodno vreme i vreme za učenje. Isto tako, ne osećam više toliki strah kada se nađem u nepoznatim situacijama. To mi sve pomaže u školovanju.

Strukovni kursevi za učenike u banci se organizuju na malo drugačiji način. Pohađamo kurseve u instituciji «Center for Young Professionals in Banking» u trajanju od ukupno 30 dana. Učenici su sami odgovorni za prijavu na pojedine kurseve. Ukoliko bih, na primer, zakasnila sa prijavom za kurs koji se održava u Cirihi, moguće je da tu ne bi više ostalo slobodnih mesta, što bi značilo da bih morala ići u Ženevu, u Bazel ili u Lucern. Naravno, instruktor za praktičnu obuku mi uvek pomaže kada imam problema. Međutim, raduje me što sada verujem u sebe i što preuzimam odgovornost za svoje osnovno stručno obrazovanje.»

Uz pomoć praktičnog međurešenja (pripremno stručno obrazovanje ili praksa) možete ciljano da se pripremate za osnovno stručno obrazovanje.

PODSETNIK NA
INTERNETU
Vidi na strani 2

Praktična međurešenja

Pripremno stručno obrazovanje

Pripremno stručno obrazovanje kombinuje teoriju i praksu. U preduzeću upoznajete radnu svakodnevnicu, a u srednjoj stručnoj školi usavršavate pre svega jezik ili ponavljate osnovačko gradivo iz matematike. Za vreme pripremnog stručnog obrazovanja tražite radno mesto za praktičnu obuku. Moguće je da sa osnovnim stručnim obrazovanjem nastavite da radite u istom preduzeću, a možda će biti potrebno da tražite drugu firmu.

Praksa

Za vreme prakse se detaljno upoznajete sa radnom svakodnevnicom u struci. Istovremeno usavršavate jezik i u saradnji sa vašim kolegama učite formalnu komunikaciju u kompaniji.

Ukoliko nakon nekoliko meseci na praksi budete sigurni da ste izabrali pravo zanimanje, počnite sa traženjem radnog mesta za praktičnu obuku. Moguće je da ćete ostati u istom preduzeću, a možda će biti potrebno i da tražite drugo radno mesto.

«Za mene je pripremno stručno obrazovanje savršeno rešenje: imam prilike da usavršim nemački jezik, da ponovim matematiku i da istovremeno upoznam poslovni svet.» Robulah

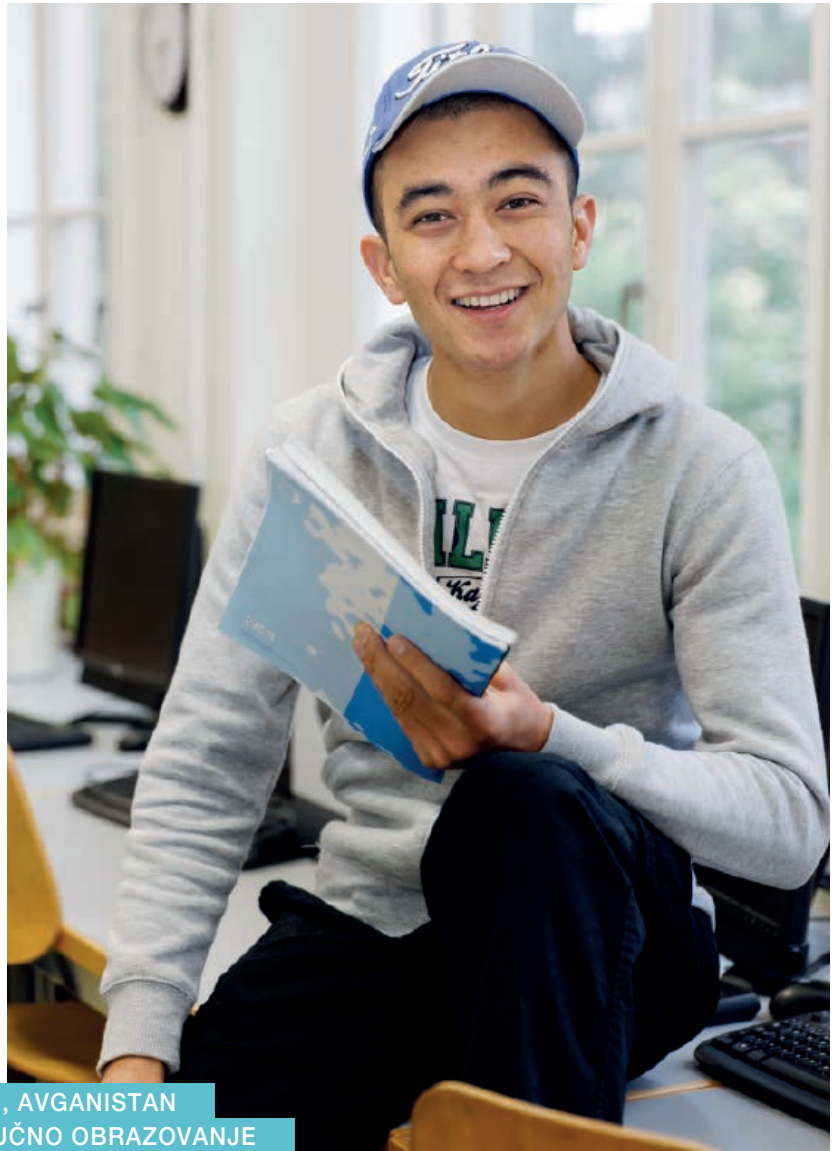
PRIPREMNO STRUČNO OBRAZOVANJE

Pripremno stručno obrazovanje je jednogodišnje međurešenje, koje vas praktično i školski priprema za prelazak na osnovno stručno obrazovanje. Radite u firmi između 3,5 i 4 dana nedeljno, a školu pohađate od 1 do 1,5 dana. Za rad u preduzeću primete platu, a u školi plaćate samo troškove za nastavna sredstva i za moguće ekskurzije. Učenici se ocenjuju na kraju svakog polugodišta.

Traženje radnog mesta za pripremno stručno obrazovanje funkcioniše kao i kod osnovnog stručnog obrazovanja. U savetovalištim za profesionalnu orijentaciju možete da dobijete pomoć prilikom traženja preduzeća za praktičnu obuku. Čim pronađete radno mesto, odgovorni iz preduzeća vas upisuju u školu koja je dužna da proveri da li ispunjavate uslove za pripremno stručno obrazovanje. Ukoliko ispunjavate, sa preduzećem sklapate ugovor o pripreмној praktičној obuci.

Ako vam pripremno stručno obrazovanje ide od ruke, postoji mogućnost da posle završetka nastavite sa osnovnim stručnim obrazovanjem u istom preduzeću ili da tražite drugu firmu.

Korisna informacija: Pripremno stručno obrazovanje se ne odvija u celoj Švajcarskoj na isti način. Na francuskom govornom području i u kantonu Tičinu se većinom radi o redovnoj školi sa dodatnim praksama u preduzećima.

ROHULAH RAHIMI, AVGANISTAN
PRIPREMNO STRUČNO OBRAZOVANJE
ZA MEHANIČARA ZA ODRŽAVANJE VOZILA

*Učiti korak po korak:
«Iako u Švajcarskoj živim
samo malo duže od dve godine,
prati me sreća: upisao sam
zanimanje koje sam želeo. ...*

Meni je zanimanje mehaničara za održavanje vozila veoma zanimljivo, zato što volim automobile. Uradio sam probnu praksu u jednoj automehaničarskoj radionici, gde su prema meni svi bili veoma ljubazni. Nisam, naravno, mnogo radio. Kontrolisao sam pritisak u pneumaticima i menjao kočne ploče i motorno ulje.

Instruktor mi je predložio da prvo završim pripremno stručno obrazovanje. Posle toga bih mogao da upišem osnovno stručno obrazovanje i da položim završne ispite. Tako sam u stručnoj školi išao na ispite iz matematike, logičkog zaključivanja i jezika. Jedan od zadataka mi je bio da napišem pismo. Susretao sam

se i sa gramatikom, a dobio sam i tekst koji sam trebao da pročitam i razumem. Test iz nemačkog jezika sam uradio dobro; test iz matematike sam uradio malo slabije, ali bilo je sasvim dovoljno za prolaz. Sada, za vreme pripremnog stručnog obrazovanja, pohađaću školu jednom nedeljno. Moraću da ulažem mnogo truda, i biće možda teško. Ali na svu sreću, imam mentora iz humanitarne organizacije «Caritas», koji će mi pomagati i sa domaćim zadacima.

Ostvaren životni san

Ovim pripremnim stručnim obrazovanjem mi se ostvario životni san. U Avganistanu nije bilo toliko različitih marki automobila, i zbog toga ih ni ja još uvek ne znam mnogo. Međutim, sviđa mi se Mercedes-Benc, pre svega limuzine. Radujem se, takođe, jer tokom svog obrazovanja mogu da naučim da vozim auto. Ukoliko uspešno završim osnovno stručno obrazovanje i položim završne ispite, želim da radim i zarađujem novac, a možda i da kupim auto ili da imam svoj stan. Trenutno idem korak po korak.»

«Nemački jezik i švajcarski dijalekt – moj kamen spoticanja: Odrasla sam u Eritreji, gde sam jedanaest godina pohađala školu. ...»

U Eritreji postoji poseban sistem školovanja. Svi učenici i učenice u 12. razredu služe vojni rok. U toku ove prve godine u vojsci, učenici mogu da polažu prijemne ispite za univerzitet. Samo najbolji polože i imaju pravo da studiraju. Međutim, ne mogu sami da izaberu smer studija, već se to odredi. Svi ostali moraju da ostanu u vojsci i da celog života rade za male pare, tako da finansijski nemaju uslova za osamostaljivanje.

Ja nisam mogla ni da zamislim takav život. Želela sam da apsolutno sama odlučujem o svom životu. Zbog toga sam pobjegla u Švajcarsku. Moj otac, majka i braća su ostali u Eritreji, što nije bilo ni malo jednostavno. Nedostaju mi još uvek, i osećam se veoma usamljeno. Srećom pa sam brzo pronašla prijatelje i prijate-

ljice; u izbegličkim kampovima, u centru za azilante, na kursevima jezika i na integracionom kursu.

Želja mi je da se što brže integrišem u Švajcarskoj, kako na privatnom tako i na poslovnom planu. Naučila sam ovdašnji jezik, a potom sam pohađala intenzivni integracioni kurs. U toku te školske godine intenzivno sam se bavila izborom zanimanja. Upoznala sam se sa raznim zanimanjima, međutim, na kraju bi mi se svaki put najviše dopao posao stručnog lica u zdravstvu.

Istinu govoreći, veoma sam želela da nađem radno mesto za praktičnu obuku, ali je za to bilo potrebno da uradim test za ispitivanje stručne sposobnosti. Iako sam u poslednje dve godine prilično dobro naučila jezik, po mom mišljenju, još uvek nisam dovoljno spremna da na testu postignem dobar rezultat.

Ciljana priprema

Odlučila sam da se putem prakse ciljno pripremam za školovanje za stručno lice u zdravstvu. Mogu sebe da zamislim kako ću ove godine na poslu da naučim, pre svega, govorni jezik. Istovremeno bih želela da pohađam još jedan kurs jezika i možda da steknem i jezičku diplomu.

Ovo je za mene dobar put, ali ne samo zbog jezika. U toku prakse imam priliku da upoznam način na koji u Švajcarskoj funkcioniše poslovni svet, da saznam šta je važno za uspešnu saradnju sa drugim ljudima, a takođe i kako da se po pitanju zanimanja najbolje integrišem. Sigurna sam da ću upoznati mnogo ljudi i imati priliku da često razgovaram sa kolegama. Sve će to da mi pomogne u uspešnom završavanju osnovnog stručnog obrazovanja za stručno lice u zdravstvu. Premda duže traje, na kraju ću ipak raditi u svojoj željenoj struci.»

RUT GIRMAJ, ERITREJA

PRAKSA KAO PRIPREMA ZA OSNOVNO STRUČNO OBRAZOVANJE
ZA STRUČNO LICE U ZDRAVSTVU

PRAKSA KAO PRIPREMA ZA OSNOVNO STRUČNO OBRAZOVANJE

Ukoliko ispunjavate uslove za željeno zanimanje, osnovno stručno obrazovanje po pravilu možete da započnete odmah posle obaveznog školovanja, dakle bez međurešenja ili prakse. Međutim, u izuzetnim slučajevima praksa može da bude od koristi:

- Želite da upišete zanimanje iz medicinske ili socijalne oblasti ali niste sigurni da li ste pogodni za tu profesiju. Osim toga, probna praksa je suviše kratka za donošenje odluke. Za vreme jednogodišnje prakse imate mogućnost da se ciljano pripremite za ove poslovne oblasti.
- Živate u Švajcarskoj veoma kratko zbog čega vaše poznavanje jezika još nije savršeno. Putem prakse ili pripremnog stručnog obrazovanja možete da usavršite jezik.

**PODSETNIK NA
INTERNETU**
Vidi na strani 2

Uspešan završetak osnovnog stručnog obrazovanja je prvi važan korak u vašoj poslovnoj karijeri i obeležava prelazak sa stručnog obrazovanja u poslovni život. Sada ste u stanju da radite i u praksi proširite vaše stručne kompetencije. Pored toga, posao možete da kombinujete sa obrazovanjem koje ćete dodatno završiti uz rad, možete da povećate vaše kompetencije školskim usavršavanjem ili čak da se pripremate za diplomu višeg stručnog obrazovanja. Ako ste položili poslovnu maturu, u obzir dolaze i studije na nekoj od visokih škola strukovnih studija.

Ovo poglavlje je namenjeno migrantima koji se školuju i koji žele da saznaju koja usavršavanja im stoje na raspolaganju posle završetka osnovnog stručnog obrazovanja. Takođe, ono informiše i učenike sa sekundarnog stepena I i njihove roditelje o raznovrsnim mogućnostima napredovanja posle stručnog obrazovanja.

Oblikovati poslovnu karijeru

Šta posle osnovnog stručnog obrazovanja?

Sadržaj

- 74 **Zaposlenje ili dalje obrazovanje?**
- 75 *Rozvita Buri, Švajcarska, službenik u odeljenju za dodatne socijalne prihode*
«Učiti? Da. Ići u školu? Ne»
- 76 **Skraćeno osnovno stručno obrazovanje nakon sticanja svedočanstva o stručnoj obuci**
- 78 **Drugo osnovno stručno obrazovanje**
- 79 *Nikol Fankhauzer, Švajcarska, majstor limar sa državnom diplomom*
«Prvo zanimanje nije uvek pravo zanimanje»
- 80 **Poslovna matura posle stručnog obrazovanja**
- 81 *Kim Lang, Švajcarska, srednja poslovna škola tipa 2*
«Nastaviti učenje sa zadovoljstvom»
- 82 **Usavršavanje i studije**
- 83 **Stručni ispit i viši stručni ispit**
- 84 *Marius Pinzini, Italija, glavni vrtlar sa položenim stručnim ispitom, samostalno vrtlarsko preduzeće*
«Voditi sopstveno preduzeće»
- 85 *Ćendrim Elmazi, Kosovo, ekonomski tehničar*
«Studiranje sa intenzivnom praksom»
- 86 **Viša stručna škola**
- 87 *Jevgenija Šnidrig, Rusija, pripremna praksa za stručnu školu za hotelijerstvo*
«Želim da preuzmem odgovornost na poslu»
- 88 *Frank Vega Bon, Kuba, viša stručna škola za zdravstvenu negu*
«Dug put do cilja»
- 89 **Visoka škola strukovnih studija, visoka pedagoška škola**
- 90 *Kauter Mraih, Tunis, praksa kao priprema za strukovne studije*
«Vanredno studiranje»
- 91 *Alisija Ledergerber, Švajcarska/Španija, strukovne studije restauracije*
«Obavezno povezati teoriju i praksu»
- 92 **Univerzitet ili Švajcarski tehnički univerzitet**
- 93 *Rože Herigel, Švajcarska, geodetski tehničar, diplomirani informatičar, master fizičar*
«Studiranje na Švajcarskom tehničkom univerzitetu kao logična posledica»

Nakon završetka osnovnog stručnog obrazovanja imate više mogućnosti: zaposlenje, još jedno osnovno stručno obrazovanje, naknadno polaganje poslovne mature, priprema za stručni ispit, studije na nekoj od viših stručnih škola ili visokih škola strukovnih studija.

PODSETNIK NA INTERNETU
Vidi na strani 2

Zaposlenje ili dalje obrazovanje?

STICATI RADNO ISKUSTVO

Uzimajući u obzir današnji obrazovni sistem, nije toliko bitno za koji obrazovni put, pa čak ni za koje zanimanje ste se odlučili. Mnogo je važnije kako ćete da iskoristite ponuđene šanse i mogućnosti. Uspješnije obrazovanje vam omogućava veću finansijsku nezavisnost i lakše uspostavljanje optimalne ravnoteže između poslovnog i privatnog života. Takođe, bolje ćete reagovati na teške životne situacije kao što su bolest, nezaposlenost ili razvod braka.

Možda nakon završetka prvog osnovnog stručnog obrazovanja želite da se zaposlite. Cilj vam je da zaradite dovoljno novca, kako biste mogli da živite samostalno i da budete finansijski nezavisni. U ovom trenutku nemate volje da dalje idete u školu i mnogo radije biste želeli da stičete radno iskustvo i da se na taj način pripremate za dalju poslovnu karijeru.

KONKURISANJE ZA POSAO

Što se tiče načina kako da konkurišete za posao, ne postoje opštevažeća pravila. Razgovarajte sa prijateljima i poznanicima i ispričajte im koje i kakvo radno mesto tražite i kakve planove imate. Iskoristite vaše kontakte jer na ovaj način biva popunjeno veoma mnogo slobodnih radnih mesta. Dobri odnosi su od koristi i kod ovog koraka. Na internetu možete pronaći mnogo korisnih informacija o traženju posla, o tržištu rada i o konkurisanju za posao.

USAVRŠAVANJE U PREDUZEĆU

Nakon završetka osnovnog stručnog obrazovanja našli ste se u radnom odnosu. U preduzeću se osećate veoma dobro, volite da radite sa vašim kolegama i koleginicama, a takođe i zadaci su veoma zanimljivi. Želeli biste da preuzmete veću odgovornost, međutim, trenutno niste motivisani za školsko usavršavanje.

Veće firme omogućavaju svojim zaposlenima interno usavršavanje, tj. školovanje u okviru firme. Raspitajte se kod poslodavca da li u vašem preduzeću ima takvih ponuda odnosno da li postoje opcije treninga na radnom mestu.

POMOĆ POSLODAVCA ZA USAVRŠAVANJE VAN PREDUZEĆA

Svako dalje usavršavanje i sticanje novog znanja iz vaše poslovne oblasti je od velike koristi i za poslodavca. Proverite sa odgovornima u preduzeću da li firma finansijski učestvuje u obrazovanju ili usavršavanju radnika odnosno da li postoji mogućnost pohađanja škole u toku radnog vremena.

*Učiti? Da.
Ići u školu? Ne:
«Iako nisam imala
realnu predstavu šta
me očekuje, odlučila
sam da upišem školu
za ekonomskog
tehničara profila E. ...*

Praktičnu obuku sam dobila u jednom socijalnom preduzeću koje se bavilo reintegracijom osoba iz nižih društvenih slojeva. Osnovno stručno obrazovanje mi se jako dopadalo, gradivo je bilo mnogostrano i zanimljivo, a istovremeno sam osećala da moj poslodavac nudi dobre stvari. Posle završetka osnovnog stručnog obrazovanja sam dugo vremena tražila radno mesto. Morala sam da budem mnogo strpljiva, dok nisam naišla na preduzeće koje je želelo da zaposli mladu osobu sa tek završenim obrazovanjem i bez radnog iskustva.

Radila sam puno radno vreme, a uz to sam i svake subote, po osam sati, pohađala diplomski kurs za nutricioniste.

Kurs sam uspešno i završila. Tokom šestomesečnog putovanja kroz Aziju razmišljala sam o mojoj poslovnoj budućnosti. Tada sam shvatila da bih najviše volela da radim kao nutricionista u preventivi ili kao mentor za mlade. Shvatila sam da bi moja budućnost mogla da izgleda tako. U Aziji sam razmišljala kako bih, po povratku sa putovanja, mogla da tražim zaposlenje sa nepunim radnim vremenom, zato što nekako moram da zarađujem za život, a istovremeno bih mogla da radim kao samostalni nutricionista.

Kada sam se vratila, počela sam da radim 90% vremena kao službenik u odeljenju za dodatne socijalne prihode. Radi se o zanimljivoj radnoj oblasti, međutim, morala sam se intenzivno pripremiti kako bih upoznala zakonske propise iz ove oblasti i uslove za primanje dodatnih socijalnih prihoda. Bio je to veliki izazov. Za druge stvari nisam imala ni vremena ni energije.

Ja i dalje verujem da ću ostvariti svoj san! Želim da ulažem u budućnost ljudi, bilo da je u oblasti ishrane, ili u pratnji adolescenata do njihove zrelosti. Najbrži put do ovog cilja bi vodio preko visoke škole strukovnih studija, međutim, ne volim da idem u školu. Bolujem od ADHD. To znači da se teško koncentrišem u školi, tako da bi ovaj put za mene bio preveliki napor sa malo radosti.

Dobrovoljnim radom doći do cilja

Možda postoji mogućnost da stignem do cilja na drugi način: praktičnim radom. Zbog toga dobrovoljno radim u raznim organizacijama: kao mentor savetujem osobe do 25 godina starosti u vezi sa obrazovanjem; radim za crkveni kontakt servis u odboru za budžetska pitanja; kao samostalni pomoćnik staram se o adolescentima i pomažem im na putu ka njihovoj samostalnosti. Moje slobodno vreme ulažem u učenje stručnih kompetencija, kako bih preko prakse usavršila svoje znanje. Istovremeno radim to što volim, što mi pruža veliku životnu radost.

Sigurna sam da će radno tržište nagraditi i ovaj način usavršavanja, i da će jednog dana moje praktično iskustvo vredeti koliko i školske diplome. U radnom svetu se, ipak, prvenstveno traže ljudi koji dobro i rado rade, a ja to umem.»

ROZVITA BURI, ŠVAJCARSKA
EKONOMSKI TEHNIČAR PROFILA E
SLUŽBENIK U ODELJENJU ZA DODATNE SOCIJALNE PRIHODE

Poslovnu karijeru možete da unapređujete korak po korak, a kao osnova za unapređenje može da vam posluži i dvogodišnje osnovno stručno obrazovanje. Nakon sticanja svedočanstva o stručnoj obuci želite da nastavite sa školovanjem i odlučujete se za dodatno osnovno stručno obrazovanje sa diplomom o stručnoj osposobljenosti.

Skraćeno osnovno stručno obrazovanje nakon sticanja svedočanstva o stručnoj obuci

«Oduvek sam znala da ću nakon završetka dvogodišnjeg osnovnog obrazovanja nastaviti sa skraćenim osnovnim stručnim obrazovanjem. Uprkos tome, lagan početak poslovnog života putem dvogodišnjeg obrazovanja je za mene bio savršeno rešenje.»
Sonja

SKRAĆENO OSNOVNO STRUČNO OBRAZOVANJE

Ukoliko ste prirodni talenat za željenu struku, nakon dvogodišnjeg osnovnog stručnog obrazovanja i sticanja svedočanstva o stručnoj obuci (npr. kuvar) imate mogućnost da završite takozvano skraćeno osnovno stručno obrazovanje (npr. kulinarski tehničar) upisivanjem direktno u drugu godinu školovanja. Za skraćeno osnovno stručno obrazovanje ne postoje specifični zahtevi ni regulative. Ovo školovanje je pre svega namenjeno učenicima koji sa dobrim ocenama završe dvogodišnje obrazovanje. U pojedinim strukama ova opcija ne postoji.

Razgovor na ovu temu sa odgovornima u firmi i nastavnim osobljem u srednjoj stručnoj školi se po pravilu obavlja u toku četvrtog polugodišta. Ukoliko se i oni slože s time da za vas dolazi u obzir dodatno osnovno obrazovanje, morate već pre završetka prvog odnosno dvogodišnjeg obrazovanja da se potrudite da dobijete novi ugovor o praktičnoj obuci.

Služba za stručno obrazovanje će odobriti novi ugovor o praktičnoj obuci pod uslovom da uspešno završite prvo obrazovanje, tj. da položite završne ispite i da steknete svedočanstvo o stručnoj obuci.

Aleksandra Nikić, ekonomski tehničar

Produbila sam stručno znanje: «Nakon sticanja svedočanstva o stručnoj obuci završila sam i skraćeno osnovno stručno obrazovanje za ekonomskog tehničara. Trenutno radim za jedno zdravstveno osiguranje ...»

Zahvaljujući dodatnom školovanju produbila sam svoje stručno znanje iz ekonomije, knjigovodstva, engleskog i francuskog jezika. Sada imam veće šanse na tržištu rada i pristup brojnim ponudama za usavršavanje. U svakom slučaju, želim se dalje usavršavati.»

Luka Galo, ekonomski tehničar

Mnogo kontakta sa klijentima: «Nakon dvogodišnjeg obrazovanja za ekonomskog tehničara, dodatnog školovanja u toj struci i sticanja diplome o stručnoj osposobljenosti trenutno radim kao carinski deklarant u preduzeću za špediciju i carinjenje ...»

Vršim carinjenje robe za uvoz i izvoz, a ukoliko nedostaju dokumenti, i privremeno carinjenje. Pored toga, odgovaram na pitanja mušterija i obrađujem pošiljke pouzecom. Volim svoj posao jer je raznovrstan, a i često sam u kontaktu sa klijentima.»

Štefani Hes, trgovac

Promenila sam odeljenje: «Ranije sam uglavnom imala poteškoće sa učenjem. Međutim, dvogodišnje obrazovanje za trgovca mi je išlo mnogo bolje nego što sam mislila ...»

Zato sam se odlučila za dodatno školovanje u toj struci. U to vreme sam radila u cvečari jednog trgovačkog lanca. Posle dodatnog školovanja sam promenila odeljenje: sada prodajem sve moguće proizvode, od kozmetike i odeće do igračaka. To mi se sviđa.»

Natali Laub, trgovac

Dve diplome: «Nakon završetka dvogodišnjeg obrazovanja upisala sam i dodatno obrazovanje za trgovca ...»

Drugim rečima, sada imam dve diplome, a to se poslodavcima dopada. Prvo sam radila u jednoj papirnici. U odeljenju za amaterski rad sam imala prilike da kreativno savetujem mušterije, što mi se dopadalo. A onda sam poževela nešto sasvim drugačije, pa sam počela raditi u jednoj mesari.»

Možda ste tokom osnovnog stručnog obrazovanja shvatili da ste odabrali pogrešno zanimanje, a moguće je i da ste kao šesnaestogodišnjaci sumnjali u vaše sposobnosti za željeno zanimanje. Može biti i da su se u poslednjih nekoliko godina vaša interesovanja toliko razvila i promenila, da sada želite potpuno da promenite oblast. Svi ovi razlozi mogu dovesti do toga da se opredelite za drugo osnovno stručno obrazovanje.

Drugo osnovno stručno obrazovanje

DRUGO OSNOVNO STRUČNO OBRAZOVANJE

Preduslov za upis na drugo osnovno stručno obrazovanje je uspešno položen završni ispit na kraju prvog osnovnog obrazovanja. Sa ispunjenim preduslovima možete da odaberete bilo koje zanimanje. Neke mogućnosti su, na primer, da kao frizer započnete školovanje za stručno lice u zdravstvu, ili da kao svršeni gimnazijalac upišete srednju stručnu školu za informatičara. Potrebno je samo da pronađete preduzeće za praktičnu obuku.

Kada pronađete preduzeće za praktičnu obuku, razmotrite sa svim odgovornim osobama u preduzeću i u službi za stručno obrazovanje da li postoji mogućnost da skratite drugo obrazovanje za najviše jednu godinu. Iako ste oslobođeni nastave opšteg obrazovanja, pohađaćete stručnu školu jedan dan u nedelji. U slučaju da smanjite školovanje sa šest na četiri polugodišta, pohađaćete u isto vreme stručnu nastavu za dva polugodišta. Međutim, postoji

mogućnost da uopšte ne idete u stručnu školu i da samostalno učite stručno gradivo. Kada je reč o zaradi, druga varijanta je veoma lukrativna jer kao radnik zarađujete više nego kao učenik.

Ukoliko se odlučite za drugo osnovno stručno obrazovanje, svaka stručna škola će vam pružiti informacije o potrebnim udžbenicima i dokumentima.

«Već tokom prvog osnovnog stručnog obrazovanja primetio sam da sam izabrao pogrešno zanimanje. Međutim, nisam odustao. Tako sam već u toku poslednje godine tražio i našao mesto za praktičnu obuku u mojoj željenoj struci.» Vili

Prvo zanimanje nije uvek pravo zanimanje:

«U osmom razredu sam želela da zaradim novac za novi bicikl, te sam, za vreme raspusta, našla posao u jednoj limarskoj radionici, koju je vodio otac mog najboljeg školskog druga. ...

Tokom te dve nedelje nisam samo zaradila novac, već sam i upoznala zanat koji je odgovarao meni, mojim sposobnostima i mojim interesovanjima. Međutim, tada kao jedina žena, nisam verovala da bih bila sposobna da završim osnovno stručno obrazovanje za limara, tako da sam prvo završila trgovačku školu. Ali čim sam položila završne ispite, promenila sam struku i upisala školu za limara.

Bila sam prva žena koja je ikada pohađala stručnu školu za limare. Kako sam bila malo starija, a i zahvaljujući mojim prvim iskustvima u trgovini, prihvatila sam to sa lakoćom. Čak mi nisu ni smetale pomalo grube reči na gradilištu. Bilo mi je veliko zadovoljstvo što sam konačno mogla obavljati to što sam volela, da radim sa metalom, i da svakog dana vidim rezultat svog rada.

«Pravo zanimanje za mene»

Izabrala sam pravo zanimanje i postala limar. Bila sam spremna da preuzmem odgovornost, te sam ubrzo nakon završnih ispita mogla da vodim mala gradilišta, a onda, sa malo više iskustva, da obučavam učenike i da vodim montažni tim. Sa mojim limarskim iskustvom rasla je i moja radoznalost.

Iz tog razloga sam, nakon nekoliko godina poslovnog iskustva, počela sa dvogodišnjim pripremama za viši stručni ispit. I dalje sam radila puno radno vreme, a uz to sam i pohađala kurseve u trajanju od jedne do tri nedelje. Stečeno znanje sam produbila intenzivnim samostalnim učenjem, za šta mi je trebalo duplo više vremena nego za same pripreme kurseve.

Upravljanje vremenom nije lako

Savladala sam komplikovane norme koje se primenjuju u ovoj struci, naučila sam osnove kalkulacije i knjigovodstva, a i crtala sam kvalitetne palirske planove pomoću kompjuterskih programa za crtanje. Ukratko, naučila sam sve što je potrebno za vođenje preduzeća. Naravno, upravljanje vremenom nije uvek bilo lako. Uprkos dodatnim poslovima koje sam preuzela u preduzeću, morala sam da odvojim vreme za učenje.

Danas sam svestrana osoba. Odgovorna sam za administraciju, pišem pismene ponude i spremam dokumentacije za nadmetanja sa detaljnim palirskim planovima. Takođe, nadležna sam za knjigovodstvo, za obračun zarada, za vođenje knjiga dužnika i poverilaca, i za reklame. Pored toga, poverenik sam za sigurnost na radu i brinem se o učenicima kako bi budući limari dobili solidno znanje u našem preduzeću. U slobodno vreme se angažujem za zanatsko udruženje.»

NIKOL FANKHAUZER, ŠVAJCARSKA
MAJSTOR LIMAR SA DRŽAVNOM DIPLOMOM

U prvom koraku ste se fokusirali samo na stručno obrazovanje, međutim, nakon uspešno položenih završnih ispita želite da nastavite sa učenjem. Zbog toga planirate da položite poslovnu maturu kako biste mogli da studirate nanekoj od visokih školastrukovnih studija. A možda želite da položite gimnazijsku maturu koja vam otvara vrata za studije na univerzitetima.

Matura posle stručnog obrazovanja

POSLOVNA MATURA ZA ODRASLE

Prvo stavljate osnovno stručno obrazovanje u središte interesovanja, a poslovnu maturu polažete tek nakon završnih ispita.

Srednju poslovnu školu možete da završite vanrednim (4 do 6 polugodišta) ili redovnim putem (1 godina). Uslovi za upis nisu svuda isti. U nekim kantonima je dovoljno da imate određeni prosek ocena, a u drugima je obavezno polaganje prijemnih ispita (pre svega iz jezičkih predmeta i iz matematike) i dodatni razgovor. Većina srednjih poslovnih škola nudi kurseve u kojima se učenici pripremaju za prijemne ispite.

GIMNAZIJSKA MATURA ZA ODRASLE

Gimnazijsku maturu takođe možete da položite kao odrasla osoba, pri tome važe slični uslovi kao i kod poslovne mature (vidi gore).

VISINA ŠKOLARINE U SREDNJOJ POSLOVNOJ ŠKOLI I U GIMNAZIJI

Ukoliko želite da kao odrasla osoba polažete poslovnu ili gimnazijsku maturu, možete to da učinite vanrednim ili redovnim putem. Oba načina su zahtevna i iziskuju veliku istrajnost.

Do mature se može doći pohađanjem javne ili privatne škole. Kako biste se upisali u javnu školu, potrebno je da položite prijemne ispite, ali je zato školovanje besplatno za osobe koje žive u kantonu, i to najmanje dve godine. Za kandidate iz drugih kantona ili za učenike koji žele da pohađaju neku od privatnih škola, ukupni godišnji troškovi školovanja iznose između 10.000 i 20.000 franaka.

U svakom slučaju se isplati da detaljno razmotrite postojeće mogućnosti. U centru za profesionalnu orijentaciju u vašem regionu dobićete informacije o naknadnom polaganju državne mature, o srednjim poslovnim školama i o školama koje pripremaju za polaganje mature. Adrese centara naći ćete na stranici www.adressen.sdbb.ch.

Nastaviti učenje sa zadovoljstvom: «Početak moje poslovne karijere je usko vezan sa sportom, jer sam pohađala <United School of Sports> u Cirihi. ...

U prve dve godine mog školovanja za ekonomskog tehničara imala sam priliku da povežem školu i sport na optimalan način, a u poslednje dve godine školu i stručnu praksu koja je trajala tri dana nedeljno. Bio je to intenzivan period: ne samo što sam ulagala vreme u stručno obrazovanje, već sam i prešla iz treće lige u Nacionalnu ligu B, te sam veoma intenzivirala trening. Sa 18 godina sam napustila svoju porodicu koja me je jako podržavala i preselila se u zajednički stan sa drugim odbojkašicama, tako da sam dalje morala sama da se snalazim.

**KIM LANG, ŠVAJCARSKA
SREDNJA POSLOVNA ŠKOLA TIPA 2
EKONOMSKI TEHNIČAR**

Stručnu praksu, koja sledi posle dve školske godine, sam veoma želela obaviti na televiziji, u dnevnim novinama «Tages Anzeiger» ili časopisu «Annabelle». Nažalost, sve molbe su bile odbijene. Onda su mi odgovorni iz škole predložili da konkuriram za stručnu praksu u nekoj banci. Za mene je to bio veliki izazov, zato što me privreda u to vreme nije mnogo zanimala. Danas mogu da kažem da sam dobro odlučila. Mnogo sam naučila i dobila sam savršenu pomoć.

Radila sam u banci 60% radnog vremena, a bila sam i član prvog tima kluba Volero iz Ciriha. Trenirala sam deset puta nedeljno i, zahvaljujući zajedničkom životu sa koleginicama iz odbojkaškog kluba, saznala sam kako funkcioniše profesionalni sport. Bila sam sama odgovorna za upravljanje vremenom, za neprestano balansiranje poslovnog, sportskog i privatnog života. Razume se da tu nije preostajalo mnogo vremena za porodicu ili za prijatelje.

Nakon završnih ispita sam analizirala situaciju. Kroz sport sam mnogo naučila, socijalno sam kompetentna, mogu da organizujem i sama upravljam sobom i svojim vremenom, mogu da se opustim kada postane stresno, a naučila sam i mnogo toga o ishrani i o mom telu. Sa ekipom sam naučila da formulišem ciljeve i da ih zajedno sa timom postignem, da imam uspeha, da igram pred publikom punom oduševljenja i podrške. To je nešto najlepše od svega što sam do sada doživela.

Ipak, svakodnevica profesionalnog sportiste, stalne promene između intenzivnog treninga i faza regeneracije mi nisu odgovarale. Bila sam svesna da bih bilo kad mogla da se povredim, pa je i to uticalo na moju odluku.

Otvorena za nova iskustva

Odlučila sam se za poslovnu karijeru i želela sam da naknadno položim poslovnu maturu. Pošto sam osnovno stručno obrazovanje završila sa dobrim ocenama, nisam morala da polažem prijemne ispite. U isto vreme mi je banka ponudila stalno radno mesto.

Međutim, već u prva dva meseca sam primetila da se nalazim na pogrešnom mestu, te sam ponovo tražila posao u žurnalistici i ovoga puta sam imala sreće. Radila sam 60% radnog vremena i pohađala školu dva dana u nedelji. Još jednom su se moja interesovanja razvila i promenila. Možda sam zahvaljujući sportu uvek otvorena za nova iskustva, umem kreativno da razmišljam i ne moram stalno da idem utabanim stazama, ali sam ipak orijentisana ka cilju i mogu ambiciozno da se angažujem za moje planove.

Rado bih studirala arhitekturu, dizajn ili međunarodne komunikacije i dizajn, ali sa poslovnom maturom ekonomskog smera to nije moguće. Zbog toga sam polagala prijemni ispit za srednju poslovnu školu umetničkog smera, a sa nastavom počinjem na leto.»

Nakon osnovnog stručnog obrazovanja sa ili bez poslovne mature stoje vam na raspolaganju različite mogućnosti usavršavanja ili studiranja. Ukoliko ispunjavate uslove, nakon nekoliko godina radnog staža možete da započnete sa nekim stručnim usavršavanjem.

Usavršavanje i studije

Ponuda je na tercijarnom stepenu obrazovanja raznolika:

Stručni ispit sa državnim svedočanstvom

Produbljuje stručno znanje i priprema za rukovodeće pozicije.

Viši stručni ispit sa državnom diplomom

Kvalifikacija za rukovodeće pozicije ili za upravljanje sopstvenim preduzećem.

Više stručne škole

Teorijsko i praktično znanje za niže rukovodeće mesto.

Visoke škole strukovnih studija i visoke pedagoške škole

Bačelor (nakon 3 godine), master (nakon dodatne 2 godine)

Univerziteti, Švajcarski tehnički univerzitet

Bačelor (nakon 3 godine), master (nakon dodatne 2 godine)

KAKO SE ODLUČITI?

Kako biste se odlučili za pravu obrazovnu instituciju, potrebno je da sebi ostavite dovoljno vremena i da se dobro pripremite:

- Pažljivo pročitajte propekte obrazovnih institucija, dokumentaciju i internet stranice.
- Posećujte sajmove informisanja.
- Pohađajte probne časove kako biste se upoznali sa nastavnim osobljem i njihovim kvalifikacijama, razgovarajte sa učenicima da li knjige i infrastruktura u školi odgovaraju potrebama.
- Pitajte prijatelje i poznanike šta znaju o toj školskoj ustanovi i šta o njoj misle.
- Zatražite od obrazovne institucije preporuke. Kontaktirajte bivše učeničke kako biste saznali da li im je obrazovanje i usavršavanje pomoglo, kako poslovno tako i privatno. I da li bi ponovo izabrali iste studije ili isti kurs?
- Raspitajte se da li postoji mogućnost za stipendije.

Stručni ispit i viši stručni ispit

U ponudi postoji više od 400 različitih stručnih ili viših stručnih ispita. Polaganjem stručnog i-spita stiče se državno svedočanstvo, a polaganjem višeg stručnog ispita državna diploma.

ČEMU SLUŽI STRUČNI ISPIT ILI VIŠI STRUČNI ISPIT?

Stručni ispit obuhvata dobro praktično iskustvo kao i teorijsko znanje i u privredi uživa izvanrednu reputaciju. Podrazumeva se da je položen stručni ispit i finansijski dobitak: uspešni kandidati imaju pravo na veću platu jer se pripremanjem za ovaj ispit ujedno osposobljavaju i za zahtevne i odgovorne poslove kao što su:

- rukovodeće pozicije, koje podrazumevaju i vođenje zaposlenih,
- obučavanje učenika u privredi,
- zadaci vezani za upravljanje firmom.

Napravićete korak dalje ukoliko položite viši stručni ispit za koji je takođe potrebno da imate nekoliko godina poslovnog iskustva. Viši stručni ispit je s pravom, pre svega u zanatskom okruženju, poznat i kao «majstorski ispit». Pored toga, ovaj ispit je naravno i finansijski isplativ. Polaganjem višeg stručnog ispita stiču se kvalifikacije za:

- samostalno upravljanje sopstvenim preduzećem,
- samostalno obučavanje učenika u preduzeću,
- srednje rukovodeće pozicije u većim kompanijama.

ŠTA VAM JE POTREBNO ZA STRUČNI ISPIT ILI ZA VIŠI STRUČNI ISPIT?

Pripremne kurseve organizuju institucije iz poslovnog sveta, stručne škole ili druge obrazovne ustanove. Oni se po pravilu pohađaju vanredno i nisu obavezni, međutim, kako biste uspešno položili državne ispite, pohađanje je uglavnom neophodno.

Po pravilu, ispite mogu da polažu osobe koje imaju stečeno osnovno stručno obrazovanje, tj. diplomu o stručnoj osposobljenosti, završeno opšteobrazovno školovanje ili sličnu kvalifikaciju i nekoliko godina poslovnog iskustva.

Stručni ispiti i viši stručni ispiti su veoma popularni putevi usavršavanja: godišnje se izda skoro 14.000 svedočanstva odnosno 3.000 diploma.

«Voditi sopstveno preduzeće: Mene je otac motivisao da učim. Početkom 60-tih godina je došao u Švajcarsku i radio je kao pomoćni radnik. ...»

MARIUS PINZINI, ITALIJA
GLAVNI VRTLAR SA POLOŽENIM STRUČNIM ISPITOM,
SAMOSTALNO VRTLARSKO PREDUZEĆE
SA 8 ZAPOSLENIH I 2 UČENIKA

Međutim, nije bio zadovoljan poslovnom situacijom, te mi je uvek iznova ponavljao da ne napravim istu grešku i da budem sam svoj gazda. To je veoma uticalo na mene.

Uz radno iskustvo raslo je i zadovoljstvo u poslu. Što sam više učio, sve sam više želeo da saznam o vrtlarstvu. Posle završetka osnovnog stručnog obrazovanja sam radio 4 godine kao vrtlar, a onda sam i vanredno pohađao školu i usavršio se za glavnog vrtlara. Radio sam 80% radnog vremena, a petkom i subotom sam išao u školu. Nedeljom sam zajedno sa kolegama u rasadnikau učio i upoznao 3.000 vrsta biljaka koje je bilo potrebno poznavati na ispitu. Učio sam sa zadovoljstvom.

Postignut cilj samostalnosti

Priprema za stručni ispit je koštala oko 12.000 franaka. U isto vreme sam i manje zarađivao, jer sam bio prinuđen da radim nepuno radno vreme. Postoje preduzeća koja svojim radnicima plaćaju deo troškova za usavršavanje, ali se zaposleni zbog toga obavezuju da posle stručnog ispita ostanu u preduzeću. Nisam to želeo. Kada se uzme u obzir da je te godine 59% kandidata na ispitu palo, pritisak na mene je utoliko bio još veći. Osim toga, želeo sam da sam odlučim o svojoj poslovnoj budućnosti.

Dodatno stručno znanje je uticalo na zadovoljstvo u poslu. Pored toga, postigao sam i cilj da budem nezavisan. Osnovao sam samostalno preduzeće. Podrazumeva se da sada radim više, 50-60 sati nedeljno je sasvim normalno. Međutim, moj posao je kreativan. Razvijam i realizujem ideje, uvek iznova uređujem nove bašte.»

ĆENDRIM ELMAZI, KOSOVO
EKONOMSKI TEHNIČAR
U KNJIGOVODSTVU

*Studiranje sa intenzivnom praksom:
«Oduvek sam želeo da se bavim poslovnom ekonomijom. Još kao adolescenta su me oduševljavale finansije i knjigovodstvo. Nakon što sam položio maturu na Kosovu, došao sam kod moje porodice u Švajcarsku. ...*

Bio je to težak prelazak koji sam uspeo da savladam samo zahvaljujući podršci moje porodice. Na Kosovu sam bio dobar učenik, dok u Švajcarskoj nisam poznao ni jezik. Učio sam jezik, prvo na kursovima, onda na intenzivnom integracionom kursu, koji sam završio sa certifikatom C1. Još tokom školske godine sam se raspitivao kako bih mogao da ostvarim svoj san da studiram poslovnu ekonomiju.

Teški uslovi

Uslovi za studiranje na Visokoj školi strukovnih studija u Vinterturu su bili visoki: gimnazijska matura i upis na jedan od univerziteta na Kosovu, certifikati nivoa C1 za zvanični jezik i B2 za engleski jezik, jednogodišnja stručna praksa u ekonomskom sektoru, kao i osnovno znanje iz knjigovodstva.

Zajedno sa mojim mentorom sam napravio vremenski plan. Mnogo toga sam brzo ispunio. Preveo sam sve svoje dokumente sa Kosova i dobio jezički certifikat nivoa C1. Što se tiče knjigovodstva, pohađao sam kurs u stručnoj školi.

Stručna praksa je bila velika prepreka, puno molbi je odbijeno, sve dok mi mentor nije pomogao da nađem radno mesto. Dobijanje certifikata B2 za engleski jezik je bilo još teže, zato što su se intenzivni kursevi zbog nedostatka prijave stalno odlagali. Ovaj problem sam rešio boravkom u Londonu, tako što sam pohađao kurs za učenje jezika u inostranstvu.

Viši stručni ispit umesto visoke škole strukovnih studija

Sada radim već skoro tri godine u preduzeću gde sam išao na praksu. Pošto sam se u međuvremenu doškolovala za referenta u knjigovodstvu, danas sam kao ekonomski tehničar u knjigovodstvu odgovoran za ugovore i za vođenje knjiga dužnika i poverilaca. Zbog toga na jesen mogu da počnem sa pripremanjem za stručni ispit iz finansija i knjigovodstva.

Iako bih sada mogao da upišem visoku školu strukovnih studija, nisam više toliko siguran da li bi to za mene bio pravi put. Ali ne isključujem mogućnost da se prijavim za polaganje višeg stručnog ispita iz knjigovodstva i kontrolinga.»

Studije na višim stručnim školama su uglavnom zasnovane na gradivu iz osnovnog stručnog obrazovanja. Na višim stručnim školama studenti proširuju opšte znanje, obnavljaju svoje stručne veštine i osposobljavaju se za organizacione i rukovodeće poslove. Više stručne škole su namenjene stručnjacima i zaposlenima na srednjim rukovodećim pozicijama.

Viša stručna škola

ŠTA VAM JE POTREBNO ZA VIŠU STRUČNU ŠKOLU?

Po pravilu, školu mogu da upišu osobe koje imaju stečeno osnovno stručno obrazovanje, tj. diplomu o stručnoj osposobljenosti iz odgovarajuće struke ili sličnu kvalifikaciju kao što su gimnazijska ili stručna matura. Za brojne studije, pre svega iz zdravstva, potrebno je prethodno polaganje prijemnih ispita i/ili proveravanje sposobnosti.

Uključujući i praksu, redovne studije na višoj stručnoj školi traju najmanje 2 do 3 godine, a vanredne studije 3 do 4 godine. Za vanredno studiranje studenti moraju biti u radnom odnosu sa nepunim radnim vremenom u datoj struci.

Studije postoje za sledeće oblasti:

- tehnika (građevinarstvo, električna, drvna industrija, prehrambena industrija, mašingradnja, mediji, mikrotehnika, tekstilna industrija)
- ugostiteljstvo, turizam i ekonomika domaćinstva
- transport i saobraćaj
- ekonomija
- poljoprivreda i šumarstvo
- zdravstvo
- socijalni rad i obrazovanje odraslih
- umetnost i stvaralaštvo

ČEMU SLUŽI VIŠA STRUČNA ŠKOLA?

Fokus obrazovanja je usmeren ka konkretnim zadacima iz datih poslovnih oblasti. Studenti viših stručnih škola uče kako da razmišljaju u širem kontekstu, rade pod vremenskim pritiskom, postupe ukoliko dođe do sukoba ciljeva i donose odluke od velikog značaja za preduzetništvo. Više stručne škole prenose široko poslovno znanje i pripremaju studente na stručne i rukovodeće poslove. Kao kvalifikovan i pragmatičan stručnjak u stanju ste da u preduzeću preuzmete odgovornu funkciju i da zahtevate odgovarajuću zaradu.

JEVGENIJA ŠNIDRIG, RUSIJA
PRIPREMNA PRAKSA ZA STRUČNU ŠKOLU
ZA HOTELIJERSTVO U CIRIHU

«Želim da preuzmem odgovornost na poslu: U mojoj struci sam uvek u kontaktu sa ljudima. Zbog toga su me najviše zanimali turizam ili hotelijerstvo. ...»

Pre nego što sam upisala Stručnu školu za hotelijerstvo u Cirihu, detaljno sam se raspitivala o raznim obrazovnim institucijama, posećivala sam sajmove informisanja i razgovarala sa odgovornim osobama. Za odluku sam odvojila mnogo vremena, jer troškovi obrazovanja za mene kao stranog državljanina iznose skoro 32.000 franaka.

Međusobna saradnja različitih ljudi

Premda imam položenu maturu, nemam završeno osnovno stručno obrazovanje iz oblasti ugostiteljstva. Zato trenutno u jednom hotelu sa 5 zvezdica obavljam desetmesečnu pripremnu praksu koja je potrebna za upis u stručnu školu. Do sada sam mnogo toga naučila. Saznala sam, na primer, kako funkcionišu hotel i saradnja između različitih ljudi, ali i da rad u hotelu može da bude užurban i stresan. Osim toga, sada sam definitivno sigurna da je to posao koji želim da radim.

Osim pripremne prakse, potrebno je bilo i polaganje prijemnog ispita iz nemačkog jezika. Ispit je bio veoma težak. Morala sam, između ostalog, da protumačim i objasnim frazeologizam <kad na vrbi rodi grožđe>. Uskoro počinje nastava, prvi korak moje poslovne karijere. Nakon završetka školovanja želela bih da radim kao radnik u hotelijerstvu, najradije u nekom velnes hotelu, jer tu gosti dolaze radi odmaranja.»

*Dug put do cilja:
«Na Kubi sam studirao
plesnu pedagogiju,
a predavao sam i ples u
osnovnim školama. Kada
sam došao u Švajcarsku
morao sam da počnem
skoro iz početka. ...*

U prvom planu je stajalo učenje jezika. Dve godine sam pohađao kurseve jezika i integracione kurseve, a istovremeno sam razmišljao o tome u kom smeru će ići moj poslovni život. Kada sam bolje upoznao švajcarski obrazovni sistem i različite mogućnosti obrazovanja, primetio sam zanimanje strukovnog radnog terapeuta. Iako sam na osnovu svojih osobina i mog prvog obrazovanja ispunjavao uslove za ovo zanimanje, nisam uspešno obavio intervju za posao. Jedan od razloga je svakako bio taj što sam na ispitima uvek veoma nervozan. S druge strane, tada još uvek nisam dovoljno znao jezik.

Dakle, vratio sam se nazad na kurs jezika. Ovaj predah sam iskoristio tako što sam radio u ugostiteljstvu i ponovo razmiš-

ljao o tome kako bi mogao da izgleda moj poslovni život, koja zanimanja i koja obrazovanja bi mi odgovarala. Pitao sam se, takođe, da li bih trebao iskoristiti drugu šansu za intervju. Raspitivao sam se, a naročito diskutovao sa mojom partnerkom i radio sa mojim mentorom na tome, kako da savladam strah od ispita, kako da sporije govorim i kako da dovedem u red ideje koje imam u glavi.

Spajanje interesovanja sa sposobnostima

U ovom periodu sam se vratio i mojim korenima. Oduvek me je zanimala psihologija, a ujedno sam želeo da i u praksi radim sa ljudima i da budem u pokretu. Tako sam naišao na zanimanje strukovni zdravstveni negovatelj u psihijatriji. Ova škola, tj. ovaj posao na adekvatan način spaja moja interesovanja sa mojim sposobnostima.

Dobro se sećam koliko sam se pripremao za intervju i kako sam zbog toga na najbolji način pokazao koliko sam motivisan za ovo zanimanje. Isto tako se sećam koliko sam se radovao kada su me primili u školu.

Prihvatanje podrške

Teorijski deo mog školovanja provodim u Centru za zdravstveno obrazovanje, a praktičnu obuku dobijam u Psihijatrijskoj klinici Univerziteta u Cirihi. Razume se da je jezik na ovom obrazovnom nivou težak i to mi još uvek predstavlja problem.

Međutim, uz podršku nastavnika, kolega i moje partnerke do sada sam uspeo da prevaziđem ovu prepreku. U poslednjih nekoliko godina sam shvatio da imam veliku podršku ukoliko je prihvatim. Tu šansu sada želim da iskoristim, da se angažujem i da aktivno učim. Ukoliko ne uspem, mogu da kažem: nisam uspeo, ali sam pokušao.»

FRANK VEGA BON, KUBA
VIŠA STRUČNA ŠKOLA ZA ZDRAVSTVENU NEGU
STUDIJE IZ OBLASTI PSIHIJATRIJE

Šta posle osnovnog stručnog obrazovanja?

«Isto ali drugačije» – pod ovom devizom visoke škole strukovnih studija i visoke pedagoške škole nude praktična obrazovanja na visokoškolskom nivou. Za redovne osnovne studije (bačelor) potrebno je 3 godine, a vanredno studiranje traje 4 ili 5 godina. Nakon završetka bačelor studija moguć je nastavak na master studijama koje traju još 2 godine.

Visoka škola strukovnih studija, visoka pedagoška škola

STUDIRANJE USMERE-NO KA PRAKSI

Visoke škole strukovnih studija i visoke pedagoške škole nude studije i kurseve usavršavanja na visokoškolskom nivou koji su usmereni ka praksi. Završetkom jednog od preko 200 studijskih programa obično se stiče bačelor diploma. Osobe sa završenim osnovnim studijama stižu odličnu kvalifikaciju i zbog toga postaju veoma traženi stručnjaci koji rade na svim rukovodećim mestima. Na visokim školama strukovnih studija u međuvremenu je takođe u ponudi i oko 80 programa za master studije. Od nastavnog osoblja na sekundarnom stepenu I se, na primer, traže završene master studije.

Na javnim visokim školama strukovnih studija školarina za semestar iznosi 500 do 1.000 franaka, a na privatnim školama 3.500 do 5.000 franaka.

USLOVI ZA UPIS STRUKOVNIH STUDIJA

Kako biste upisali pojedine programe potrebno je da imate završeno obrazovanje određenog smera, a pored toga neophodno je i dodatno proveravanje sposobnosti i prijemni ispiti ili razgovori.

Osnovno stručno obrazovanje i poslovna matura:

Ukoliko ste osnovno stručno obrazovanje kombinovali sa polaganjem poslovne mature, imate u principu slobodan pristup osnovnim studijama. Međutim, ako ispunjavate ovaj uslov, ali želite da promenite

smer (npr. sa ekonomije na socijalni rad), za prijem je potrebno da imate radno iskustvo u odabranoj oblasti.

Srednja stručna škola sa

stručnom maturom: U zavisnosti od završenog smera u srednjoj stručnoj školi, sa svedočanstvom o položenoj stručnoj maturi po pravilu možete da upišete strukovne studije iz sledećih oblasti: zdravstvo, pedagogija, socijalni rad, komunikacija, umetnost i dizajn. Za sve ostale smerove morate najpre da obavite pripremnu praksu. Visoke škole strukovnih studija nude kurseve koji vas pripremaju za studije sa prirodno-matematičkim smerovima.

Gimnazijska matura: Ako ste položili opštu, tj. gimnazijsku maturu, imate slobodan pristup visokim školama strukovnih studija. Jedini uslov je jednogodišnje radno iskustvo, po mogućnosti u oblasti izabranog studijskog smera.

Druge kvalifikacije: U visokim školama strukovnih studija i visokim pedagoškim školama moguć je upis na studije i kada kandidati imaju drugo školsko predznanje. U tim slučajevima, obe školske ustanove proveravaju prijave za upis i zahtevaju specifične testove sposobnosti ili polaganje prijemnih ispita.

*Vanredno studiranje:
«Oduvek sam želela da radim
posao iz oblasti medicine. Zbog
toga sam u Tunisu položila pri-
rodno-naučnu maturu i upisala
studije medicinske tehnologije. ...*

KAUTER MRAIHI, TUNIS
PRAKSA KAO PRIPREMA ZA
STRUKOVNE STUDIJE

Pre dve godine sam se udala, došla u Švajcarsku i postala majka jedne devojčice. To iskustvo je bilo veoma važno za mene i u pogledu mog poslovnog cilja, naime želim da postanem babica. Sigurna sam da bih kao babica mogla da na veoma pozitivan način utičem na stanje porodilja iz mog kulturnog okruženja.

Porodaj je sasvim prirodan događaj, međutim, uvek naiđu trenuci kada se žena uznemiri. Iz sopstvenog iskustva znam koliko je u tim trenucima važna komunikacija na maternjem jeziku. To nam uliva sigurnost i smirenost.

Negovanje maternjeg jezika

Za mene je negovanje maternjeg jezika generalno veoma važno, te zbog toga u slobodno vreme podučavam decu i mlade na arapskom jeziku. Prvi korak u mojoj poslovnoj karijeri bio je priznavanje mature i strukovnih studija koje sam započela u Tunisu. Sada se pripremam za prijemne ispite za upis na visoku školu strukovnih studija, tako što radim praksu iz akušerstva, a istovremeno pohađam dodatnu nastavu iz nemačkog jezika.»

ALISIJA LEDERGERBER, ŠVAJCARSKA/ŠPANIJA
STRUKOVNE STUDIJE RESTAURACIJE

Obavezno povezati teoriju i praksu: «Posle položene umetničke mature počela sam sa studiranjem vizuelne komunikacije na jednoj-visokoj školi strukovnih studija u Španiji. Međutim, brzo sam primetila da to za mene nije bilo pravo rešenje. ...

Nisam mnogo kreativna osoba, ali ne želim ni da se bavim samo teorijom. Bio mi je potreban rad sa rukama. To sam shvatila u toku jednog projekta na kom sam radila scenografiju. Dakle, morala sam da se preorijentišem.

Moja majka, a pre svega moja sestra, koja već duže godina živi ovde, predložila je da i ja dođem u Švajcarsku. Oduvek sam znala da neću ceo život da provedem u Španiji, jer suviše volim da učim nove jezike i da upoznajem nove zemlje, zbog čega sam iskoristila priliku. Došla sam u Švajcarsku i brzo naučila nemački jezik. Možda je to zbog toga što sam stalno bila u radnom odnosu. Dok sam radila u jednom restoranu upoznala sam puno

ljudi i ujedno naučila nemački jezik i švajcarski dijalekt.

«Nešto je nedostajalo»

Istovremeno sam se na integracionom kursu upoznala sa mnogo zanimanja, a imala sam i priliku da idem na probnu praksu iz oblasti stolarstva i vrtlarstva. Praksu za scenografa u pozorištu, nažalost, nisam dobila. Međutim, na neki način mi je nešto uvek nedostajalo. Sebe sam mogla da zamislim kao pejzažnog arhitektu, ali nažalost visoka škola strukovnih studija nije priznala moju maturu.

Naravno, bila sam razočarana.

Razgovarala sam sa mnogo ljudi o mom izboru zanimanja, sa rođacima i prijateljstvom, sakupljala sam ideje, upoređivala i odbacivala ih, sve dok na kraju nije preostalo jedno jedino: restaurator. Ovoga puta sam imala sreće. Visoka umetnička škola strukovnih studija u Bernu je priznala moju maturu, i primljena sam na prijemne ispite, koje će pružiti odgovor na pitanje da li sam sposobna za ovu struku.

«Moja interesovanja se stalno menjaju i razvijaju»

Ali ne žuri mi se. Planiram da uradim praksu od godinu dana i upoznam što više radnih oblasti restauratora. Trenutno jedino znam da ne želim da obnavljam umetničke slike. Za ovu struku je, po mom mišljenju, potrebno previše fine motorike. Obnavljanje nameštaja dolazi u obzir, ali i rad sa kamenom ili održavanje spomenika, možda čak i restauracija knjiga, dokumentacija i fotografija.

Smatram da je veoma teško opredeliti se za neko obrazovanje, pogotovo jer se moja interesovanja stalno menjaju i razvijaju. Međutim, znam da je studiranje na visokoj školi strukovnih studija dobro obrazovanje i dobar početak moje karijere, bez obzira u kom pravcu me ona bude vodila.»

Nakon uspešnog završetka osnovnog stručnog obrazovanja sa položenom poslovnom maturom svoju pažnju možete usmeriti i na studije na univerzitetima ili na Švajcarskom tehničkom univerzitetu. Upis na univerzitetske studije vam omogućava na primer takozvana pasarela, dvosemestarski kurs koji priprema za dodatni ispit. S druge strane, posle uspešnih strukovnih studija imate slobodan pristup visokoškolskom obrazovanju.

Univerzitet ili Švajcarski tehnički univerzitet

«PASARELA»

Ako ste osnovno stručno obrazovanje povezali sa polaganjem poslovne mature, imate priliku da se pomoću takozvane pasarele pripremate za dodatni ispit koji se sprovodi prema propisima Švajcarske komisije za polaganje matorskih ispita. Ovaj kurs obuhvata samostalno učenje i školsku nastavu i traje 30 nedelja (2 semestra). Nastava uključuje nemački i engleski jezik, matematiku, prirodne nauke (biologiju, hemiju, fiziku), humanističke i društvene nauke, geografiju i istoriju. Uspešnim polaganjem dodatnog ispita stičete pravo na upis na Švajcarki tehnički univerzitet, kantonalne univerzitete i visoke pedagoške škole, te mogućnost polaganja državnih ispita iz oblasti medicine.

studenti mogu da nastave sa studijama u istoj ili srodnoj oblasti na kantonalnim univerzitetima ili na Švajcarskom tehničkom univerzitetu. Informacije o prohodnosti na više škole možete da nađete na zvaničnom spisku («Konkordanzliste»), međutim, konačno rešenje o prijemu studenata donose same visoke škole (vidi na stranici www.swissuniversities.ch > Publikationen > Regelungen und Empfehlungen).

STRUKOVNE STUDIJE

Ukoliko ste osnovno stručno obrazovanje kombinovali sa polaganjem poslovne mature, možete da konkurišete za upis na bačelor studije na visokim školama strukovnih studija. Da li je potrebno polagati prijemne ispite, zavisi od željenog studijskog smera. Nakon uspešnog završetka trogodišnjih osnovnih studija,

Studiranje na Švajcarskom tehničkom univerzitetu kao logična posljedica: «Sa oko 16 godina nisam baš bio najvredniji učenik. Zbog toga sam se odlučio za osnovno stručno obrazovanje za geometra, a školovanje sam kombinovao sa poslovnom maturom. ...

Bila je to dobra odluka, jer školovanje za mene nije bilo teško, a završne ispite sam položio bez velikog napora.

Nakon završnih ispita sam odslužio vojsku i zatim počeo da studiram informatiku na visokoj školi strukovnih studija. Ove redovne studije sam sebi mogao da priuštim, zato što sam za vreme srednjoškolskog obrazovanja uštedeo malo novca. Bio sam u prilici da i dalje živim kod roditelja, a oni od mene nisu tražili novčani doprinos u budžet domaćinstva. Osim toga, oduvek sam bio štedljiv i nisam nikada živeo na visokoj nozi, a tada niti sam imao auto, niti sam u slobodno vreme trošio mnogo novca.

Za vreme studija sam počeo da se zanimam za fiziku, verovatno i zbog odličnog docenta koji nam je predavao taj predmet. Tako sam se odmah, posle završetka visoke škole strukovnih studija, odlučio za studije fizike na Švajcarskom tehničkom univerzitetu u Cirihi iako sam morao da počnem od prvog semestra. Zahtevi su bili veoma visoki, naročito iz matematike, i bilo bi besmisleno da sam očekivao da odmah pređem u drugu godinu.

Poznavanje poslovnog sveta

Naravno da je put do mog poslovnog cilja mogao biti jednostavniji i kraći da sam pre studija prvo završio gimnaziju. Međutim, moja karijera ima i prednosti. Zahvaljujući školovanju za geometra poznajem poslovni svet, znam šta se zahteva na radnom mestu, a studiranje na visokoj školi strukovnih studija mi je dalo solidno znanje iz informatike koje mogu da koristim privatno i poslovno.

Sačuvati zadovoljstvo u učenju

Uprkos dugom putu, nisam izgubio volju za učenjem, a to zadovoljstvo sada želim da prenesem na učenike, te danas predajem fiziku u jednoj gimnaziji u Vinterturu. Pedagoško obrazovanje sam stekao vanredno. Još za vreme osnovnog stručnog obrazovanja sam voleo da delim znanje sa mlađim učenicima, pa me predavanje i dan danas zabavlja.

Fizika nije lak predmet, naročito zbog mnogobrojnih formula. Ipak, učenici bi pomoću zanimljivih primera iz prirode i tehnike trebali da razviju radoznalost za fiziku.»

ROŽE HERIGEL, ŠVAJCARSKA
GEODETSKI TEHNIČAR SA POLOŽENOM POSLOVNOM MATUROM
DIPLOMIрани INFORMATIČAR, MASTER FIZIČAR

Sticanje certifikata srednje stručne škole i polaganje stručne ili gimnazijske mature je prva važna etapa u vašoj obrazovnoj karijeri. Nalazite se na prelazu sa opšteobrazovne škole na studije. Došao je trenutak da proširite stečeno znanje na nekoj od viših stručnih škola, visokih škola stručnih studija, visokih pedagoških škola ili na nekom univerzitetu, a time i da razvijete perspektivu za dalju poslovnu karijeru. Ovaj korak se mora dobro pripremiti.

Ovo poglavlje je namenjeno migrantima u srednjoj školi, njihovim roditeljima i svima onima koji razmišljaju o ovakvom obrazovanju u Švajcarskoj, bez obzira da li je to za same sebe ili za svoju decu. Ono sadrži informacije o prelasku sa gimnazije na visoku školu i o studijskim smerovima i diplomama visokih škola u Švajcarskoj.

Planiranje i početak studija

Šta posle srednje stručne škole ili gimnazije?

Sadržaj

- 96 **Obrazovanja na tercijarnom stepenu**
- 97 Pregled
- 98 Studijska područja
- 100 **Posle stručne mature**
- 101 *Robin Štaufer, Švajcarska, bačelor iz oblasti primenjene psihologije*
«Priprema za rad u socijalnoj struci»
- 102 **Nakon položene gimnazijske mature**
- 103 *Mark Moran, Švajcarska, učitelj primarne škole*
«Skoro klasična kombinacija – matura i studije»
- 104 *Gul Afroz Hajdari, Avganistan, specijalista medicinsko-tehničke radiologije*
«Na dan otvorenih vrata postalo mi je jasno šta želim»
- 105 *Nikola Egli, Švajcarska, referent u reviziji i konsaltingu*
«Postmatursko ekonomsko obrazovanje kao savršeno rešenje»

Visokoškolski sistem je podeljen na 11 studijskih područja sa više od 120 studijskih smerova (v. tabelu na stranicama 98/99). Visokoškolske studije se nude na 10 kantonalnih univerziteta, 2 švajcarska tehnička univerziteta, 9 visokih škola strukovnih studija i 16 visokih pedagoških škola.

Pored toga, postoje jedan dopisni univerzitet i jedna dopisna visoka škola strukovnih studija kao i druge institucije iz pedagoške oblasti.

Obrazovanja na tercijarnom stepenu

Dok su studijski programi univerzitetskih visokih škola i Švajcarskog tehničkog univerziteta prvenstveno usmereni ka osnovnim akademskim istraživanjima, studijski programi visokih škola strukovnih studija teže ka praktičnoj upotrebi znanja, tj. ka praksi. Redovne studije na univerzitetskim visokim školama i na Švajcarskom tehničkom univerzitetu traju po pravilu 4,5 do 5 godina, a na visokim školama strukovnih studija 3 godine.

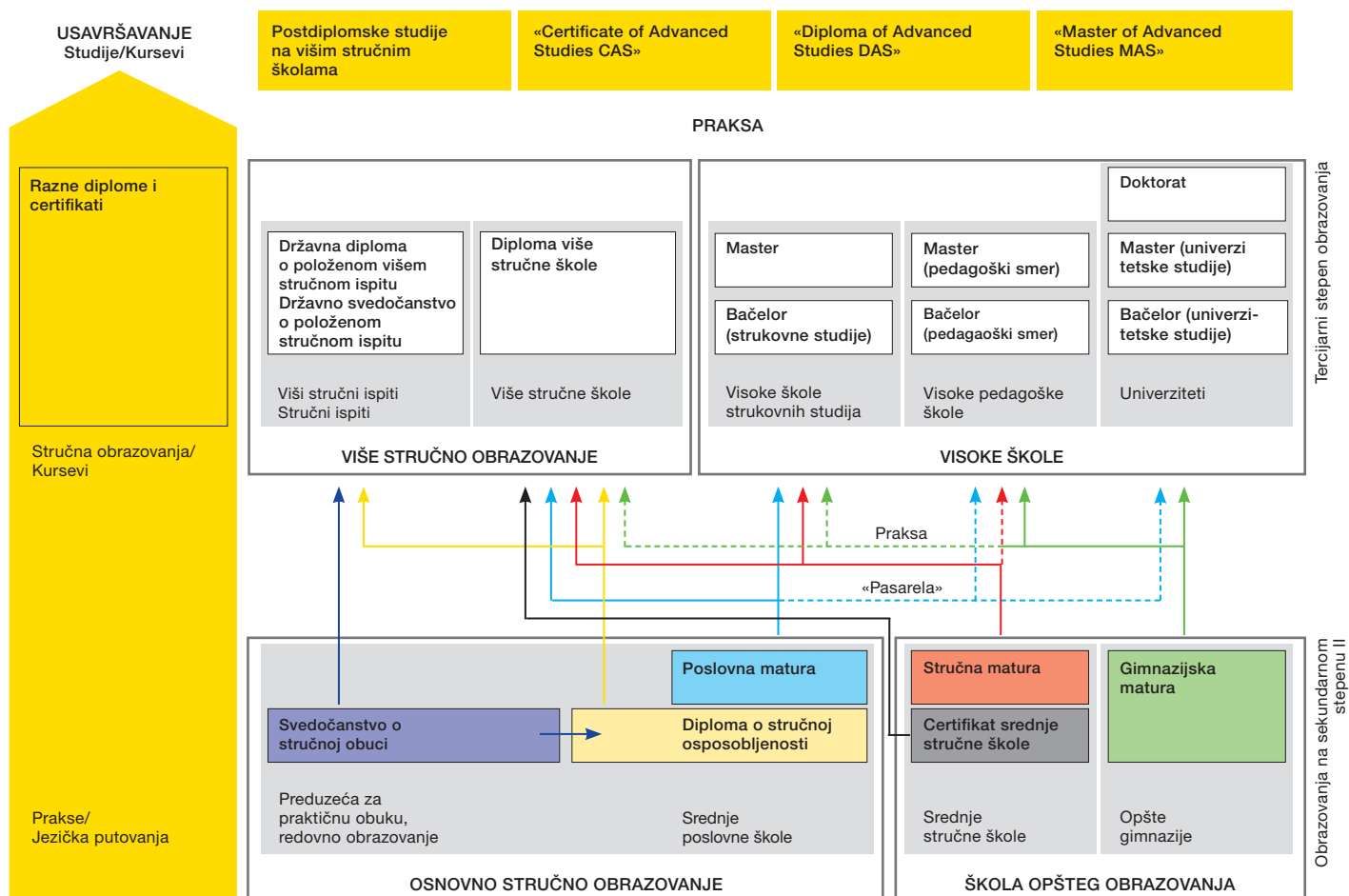
Strukovne studije po pravilu vode do bačelor diplome (nakon 3 godine). Međutim, u nekim profesionalnim oblastima su moguće i master studije, a time i sticanje master diplome (nakon dodatne 2 godine).

U zavisnosti od stepena na kojem kasnije želite da predajete, visoke pedagoške škole završavate nakon 3 godine sa bačelor diplomom ili nakon dodatne 2 godine sa masterom.

Uspešan završetak studija na univerzitetima i švajcarskim tehničkim univerzitetima takođe vodi do bačelor diplome (nakon 3 godine). Ove studije se, međutim, obično završavaju sticanjem mastera (nakon dodatne 2 godine). Pored toga, moguće je da se nastavi sa doktorskim studijama koje traju 3 godine, a posle urađenog doktorata svoju pažnju možete da usmerite ka sticanju kvalifikacije za profesora nastave na univerzitetu (tzv. habilitacija).

Pregled

Prohodnost

Sva obrazovanja na sekundarnom stepenu II dovoljavaju studije na tercijarnom stepenu.

Studijska područja

Studijski smerovi	Studijska područja Univerzitetske visoke škole	Studijska područja Visoke škole strukovnih studija
Teologija i religijske nauke	<ul style="list-style-type: none"> - Teologija - Religijske nauke 	
Pravne i ekonomske nauke	<ul style="list-style-type: none"> - Ekonomske nauke - Pravne nauke - Kriminalističke nauke 	<ul style="list-style-type: none"> - Poslovna ekonomija - Turizam, hotelijerstvo - Održavanje građevinskih objekata
Medicina, zdravstvo, sport	<ul style="list-style-type: none"> - Humana medicina / hiropraktika - Nauka zdravstvene nege - Stomatologija - Veterinarska medicina - Kineziologija i sport 	<ul style="list-style-type: none"> - Zdravstvena nega - Medicinsko-terapeutska zanimanja - Medicinska terapija - Medicinsko-tehnička zanimanja - Medicinska tehnika - Kineziologija i sport
Društvene nauke	<ul style="list-style-type: none"> - Sociologija - Političke nauke, međunarodni odnosi - Psihologija - Pedagogija - Socijalni rad 	<ul style="list-style-type: none"> - Psihologija - Pedagogija - Socijalni rad
Lingvistika i nauke o književnosti / komunikacija	<ul style="list-style-type: none"> - Klasična filologija - Germanistika / anglistika / romanistika - Drugi jezici - Opšta i komparativna lingvistika i nauke o književnosti - Primenjena lingvistika / prevođenje / tumačenje - Mediji i komunikacije (žurnalistika) 	<ul style="list-style-type: none"> - Prevođenje / tumačenje - Mediji i komunikacije (žurnalistika) - Nauka o informacijama / dokumentalistika
Istorijske nauke i kulturologija	<ul style="list-style-type: none"> - Filozofija - Istorija - Klasična istorija - Etnologija / kulturna antropologija - Studije istočne Evrope - Islamistika 	
Umetnost, muzika, dizajn	<ul style="list-style-type: none"> - Muzikologija - Teatologija, nauka o plesu - Filmologija - Istorija umetnosti 	<ul style="list-style-type: none"> - Muzika - Pozorište, ples - Filmologija, film - Vizuelna komunikacija - Dizajn proizvoda i industrijski dizajn - Dizajn enterijera - Konzervacija / restauracija - Likovna umetnost - Literarno pisanje

Studijski smerovi	Studijska područja Univerzitetske visoke škole	Studijska područja Visoke škole strukovnih studija
Matematika, informatika	<ul style="list-style-type: none"> - Matematika - Informatika - Istraživanja uz pomoć računara 	<ul style="list-style-type: none"> - Informatika
Prirodne nauke i nauke o životnoj sredini	<ul style="list-style-type: none"> - Fizika - Hemija / hemijsko inženjerstvo - Biohemija - Biologija, biotehnologija - Nauke o životu / interdisciplinarne prirodne nauke - Farmaceutske nauke - Nauke o životnoj sredini / inženjerstvo životne sredine - Nauke o Zemlji / geologija - Geografija 	<ul style="list-style-type: none"> - Hemija / hemijsko inženjerstvo - Nauke o životu / interdisciplinarne prirodne nauke - Inženjerstvo životne sredine
Tehničke nauke	<ul style="list-style-type: none"> - Arhitektura - Građevinsko inženjerstvo, geomatika i prostorno planiranje - Mašinstvo i interdisciplinarno tehničko inženjerstvo - Mikrotehnika i nanotehnologija - Elektrotehnika i informaciona tehnologija - Nauka o materijalima - Nauka o poljoprivredi, nauka o prehrambenim proizvodima, šumarstvo 	<ul style="list-style-type: none"> - Arhitektura, pejzažna arhitektura - Građevinsko inženjerstvo, geomatika i prostorno planiranje - Mašinstvo i interdisciplinarno tehničko inženjerstvo - Mikrotehnika i nanotehnologija - Elektrotehnika i informaciona tehnologija - Nauka o poljoprivredi, nauka o prehrambenim proizvodima, šumarstvo

Studijski smerovi	Studijska područja Univerzitetske visoke škole	Studijska područja Visoke škole strukovnih studija
Pedagoška zanimanja, nastava	<ul style="list-style-type: none"> - Predškolske ustanove i primarni stepen - Sekundarni stepen I i II - Specijalna pedagogija - Logopedija 	<ul style="list-style-type: none"> - Predškolske ustanove i primarni stepen - Sekundarni stepen I i II - Likovno stvaralaštvo - Muzika i fizička kultura, muzička pedagogija / muzika u školi - Specijalna pedagogija - Logopedija - Psihomotorna terapija

**Certifikat srednje
stručne škole ili stručna
matura vam omogućava
različita obrazovanja
i usavršavanja na višim
stručnim školama, na
visokim školama
strukovnih studija ili na
visokim pedagoškim
školama.**

Posle stručne mature

VIŠE STRUČNE ŠKOLE

Pod uslovom da raspolazete odgovarajućim poslovnim iskustvom, sa certifikatom srednje stručne škole, po pravilu, možete da upišete više stručne škole iz oblasti zdravstva, pedagogije i socijalnog rada. Pojedine više stručne škole zahtevaju dodatno ispitivanje sposobnosti ili test znanja.

VISOKE ŠKOLE STRUKOVNIH STUDIJA

Sa stručnom maturom iz oblasti zdravstva, socijalnog rada, umetnosti, komunikacije i informacije stičete mogućnost da učestvujete u postupku za upis na odgovarajuće studijske programe ukoliko u nekoj od navedenih oblasti imate radno iskustvo od godinu dana. Za strukovne studije iz oblasti koja se ne poklapa sa oblašću iz koje ste položili stručnu maturu, morate posebno da se pripremite.

VISOKE PEDAGOŠKE ŠKOLE

Sa stručnom maturom iz oblasti pedagogije možete, po pravilu, da bez prijemnih ispita upišete studijske programe «predškolska ustanova-prvi stepen osnovne škole» i «primarni stepen».

Za studijski program «predškolska ustanova» u većini slučajeva je na nemačkom govornom području dovoljna diploma trogodišnje srednje stručne škole.

Postupak prijema podrazumeva proveru da li raspolazete opštim znanjem potrebnim za željeno obrazovanje. U nekim školama je obavezno polaganje prijemnih ispita, dok se u drugim školama organizuju kursevi s ciljem da se nauči traženo gradivo.

ROBIN ŠTAUFER, ŠVAJCARSKA
STRUČNA MATURA
BAČELOR IZ OBLASTI PRIMENJENE PSIHOLOGIJE

Priprema za rad u socijalnoj struci:

*«Kada sam u devetom razre-
du otišao u savetovalište
za profesionalnu orijentaciju,
nisam imao pojma šta ću
da radim posle škole. ...»*

Rešavao sam razne testove, a kao rezultat sam svaki put dobio zanimanje za koje je bilo potrebno dalje školovanje. Međutim, meni je škola dosadila i nisam hteo da pohađam gimnaziju četiri godine. Kada mi je savetnik predložio srednju stručnu školu, koja ipak traje godinu dana kraće od gimnazije, položio sam prijemni ispit. Ispit je bio sličan prijemnom ispitu za gimnaziju, jedino su zahtevi iz matematike, nemačkog i francuskog bili malo niži.

Srednja stručna škola je bila okej, osećao sam se lagodno. Puno stvari je ličilo na kantonalnu školu, tj. gimnaziju u komšiluku. Iz nekih predmeta smo čak imali iste nastavnike. Međutim, izbornih predmeta nije bilo, a nažalost ni jezičkih putovanja. Sviđala su mi se sva tri obrazovna profila; socijalni smer koji sam ja izabrao je bio u velikoj meri zasnovan na ekonomiji. U svakom slučaju, naučio sam nešto u srednjoj stručnoj školi, barem to što me je zanimalo.

Prva iskustva u praksi

Završna godina pre polaganja stručne mature mi se mnogo dopadala: konačno se nije više išlo u školu, ali zato sam imao priliku da u praksi sakupljam prva iskustva. Dok mi se svakodnevni rad sa decom u školi za decu sa posebnim potrebama mnogo sviđao, višednevne ekskurzije nisu. Rad za stručnu maturu mi je išao od ruke.

Ove godine je u meni sazrela odluka da studiram psihologiju, a to je ideja koja me prati još od osnovne škole. Još tada, mogao sam sebe da zamislim kao terapeuta. Visoka škola strukovnih studija je, za prijem studenata, sprovela selekciju kandidata za studije. 45 kandidata je učestvovalo, ja sam bio jedan od najmlađih. Bilo je mesta za 25 studenata, tako da sam pomislio da mi je prošao voz jer sam se našao na 30. mestu. Međutim, pet dana pre početka studija sam iznenada dobio telefonski poziv da za mene ipak ima jedno slobodno mesto. Trebalo mi je vremena da poverujem u to, ali sam istovremeno bio veoma srećan jer nisam imao plan B.

Posle svega, uspešno sam završio studije sa dobrim ocenama. Međutim, vremenom sam shvatio da sa bačelorum primenjene psihologije ne može da se radi mnogo toga. Da bih radio kao terapeut, potrebne su mi master studije i obrazovanje za terapeuta, a to znači dodatnih četiri do šest godina školovanja, uz posao sa nepunim radnim vremenom i malom platom. To sebi ovog trenutka ne mogu da priuštim, a ni da zamislim.

Novi početak

Počeo sam da razmišljam da li da se orijentujem prema turizmu i hotelijerstvu, tim više jer sam već od završetka školovanja usput zarađivao novac u ugostiteljstvu, a samim tim, u međuvremenu, i stekao nekoliko kompetencija iz ove oblasti. Onda sam slučajno opazio oglas za posao za socijalnog savetnika za mlade. Konkurisao sam i, na moje iznenađenje, ponuđeno mi je radno mesto. Pa dobro, treba mi novi početak, zašto da ne pokušam?»

Gimnazijska matura vam otvara širom vrata za dalje školovanje: studije na kantonalnim univerzitetima i na švajcarskim tehničkim univerzitetima, studije na visokim školama strukovnih studija posle obavljanja prakse u trajanju od najmanje godinu dana ili post-matursko ekonomsko obrazovanje.

Nakon položene gimnazijske mature

STUDIJE NA UNIVERZITETIMA I NA ŠVAJCARSKOM TEHNIČKOM UNIVERZITETU

Sa opštepriznatim svedočenstvom o položenom maturskom ispitu imate slobodan pristup studijama. Ako ste gimnazijsku maturu položili u inostranstvu, raspitajte se na internet stranici www.swissuniversities.ch da li je priznata od strane švajcarskih univerziteta i Švajcarskog tehničkog univerziteta ili da li je možda potrebno da polazete dodatne prijemne ispite.

U Švajcarskoj uglavnom nema ograničenja broja kandidata za upis na univerzitate. Jedini izuzetak predstavljaju medicinski predmeti i u nekim slučajevima sportske nauke: u zavisnosti od broja prijava, švajcarski kandidati moraju da polažu prijemne ispite. Pod uslovom da njihovi roditelji poseduju dozvolu za stalno nastanjenje, polaganje prijemnih ispita je dostupno i zainteresovanim migrantima.

Univerzitetske studije su dvostepene: za prvu diplomu akademskih studija (bačelor) potrebno vam je 180 ESPB bodova, tj. 3 godine redovnog studiranja. Da biste stekli drugu diplomu akademskih studija (master) potrebno je još 90 do 120 ESPB bodova ili 2 godine studiranja. Master studije su moguće samo ako ste najpre završili osnovne studije.

Kada je reč o godišnjim školarinama za studije na švajcarskim univerzitetima ili na Švajcarskom tehničkom

univerzitetu, postoje velike razlike; u zavisnosti od visokoškolske ustanove, troškovi iznose između 1.000 i 4.000 franaka za jednu godinu. Na nekim visokim školama, školarine za strane državljane su znatno veće.

Nakon master studija imate razne mogućnosti daljeg usavršavanja: istraživački rad na univerzitetima i na Švajcarskom tehničkom univerzitetu (doktorat, habilitacija) ili vrsta praktičnih postdiplomskih programa različitog trajanja («Certificate of Advanced Studies CAS», «Diploma of Advanced Studies DAS», «Master of Advanced Studies MAS»). Moguće je i pedagoško, didaktičko i nastavno obrazovanje (npr. diploma za predavanje u srednjim školama).

STUDIJE NA VISOKIM ŠKOLAMA STRUKOVNIH STUDIJA

Sa gimnazijskom maturom možete da studirate i na visokim školama strukovnih studija, pod uslovom da imate radni staž od godinu dana, a time i potrebno radno iskustvo.

Za studente sa inostranim svedočenstvom o položenom maturskom ispitu važe ista pravila za upis kao i za upis na univerzitate i švajcarske tehničke univerzitate.

Školarina za jednu godinu studija na visokim školama strukovnih studija iznosi, zavisno od studijskog programa, oko 1.000 do 2.000 franaka. Za strane studente troškovi mogu da budu veći.

Skoro klasična kombinacija – matura i studije: «U gimnaziji mi nije uvek sve polazilo za rukom.

Upisao sam takozvanu dugoročnu gimnaziju «starojezičkog profila», u kojem je jedan od glavnih predmeta latinski ili grčki. ...

Drugu godinu nisam završio sa prelaznim ocenama, tako da sam u sledeći razred prešao samo uslovno. Nastavnica mi je predložila da 3. školsku godinu provedem u Ženevi, kako ne bih rizikovao da u Cirihi ponovim godinu.

To uopšte nije bilo lako, jer su predavanja bila na francuskom jeziku, a i ja sam po prvi put živeo bez svoje porodice. Međutim, imao sam prilike da u Ženevi stanujem kod tetke što mi je dosta olakšalo

MARK MORAN, ŠVAJCARSKA
UČITELJ PRIMARNE ŠKOLE

situaciju. Kada sam se vratio u Cirihi, položio sam prijemni ispit za kratkoročnu gimnaziju, ali ovoga puta u «novojezičkom profilu» koji sadrži nemački, engleski, francuski i španski jezik. Meni i mojim sposobnostima je ovaj profil mnogo više odgovarao, jer su moji roditelji poreklom iz Španije i Italije, a kod kuće govorimo katalonski.

Nedostatak socijalnih kontakata

Kada sam imao 12-13 godina bio sam siguran da ću jednog dana da radim kao učitelj. Posle mature sam, iz raznih razloga, odlučio da studiram nauke o materijalima na Švajcarskom tehničkom univerzitetu u Cirihi. Na našem smeru je bilo malo studenata, oko 60, a polovina gradiva se vrtela oko matematike. Ubrzo se pokazalo da su drugi studenti bili mnogo bolji i da ja više nisam bio u stanju da pratim nastavu. Doduše, tema je bila zanimljiva. Jedan profesor je, na primer, već deset godina istraživao kako bi se mogao usavršiti materijal bušilice za geotermalno bušenje. Međutim, nedostajali su mi socijalni kontakti pri radu u istraživanju i u laboratoriji, zbog čega sam prekinuo studije.

U «međugodini» sam radio kao konobar, najpre u zimsko-turističkom regionu «Flumserberg», zatim u Cirihi. Nisam samo unapredio računanje iz glave, nego sam i naučio kako da se ponašam prema različitim ljudima.

Nakon toga sam se ipak vratio na stari plan – studiranju na visokoj pedagoškoj školi. Za vreme probne prakse sam shvatio da za učenike od 1. do 3. razreda možda nemam dovoljno strpljenja, ali da mi zato odgovaraju učenici od 4. do 6. razreda. Naša generacija je imala sreće, jer je zbog nedostatka nastavnika već u trećoj godini studija mogla da počne sa predavanjem. Bilo je to veoma poučno iskustvo, mogao sam odmah da primenim naučenu teoriju u praksi. Pored toga, zahvaljujući ovom poslu sam zaradio novac za duže putovanje koje sam imao u planu.

Fascinantan razvoj

Nakon završetka studija i putovanja sam se zaposlio kao učitelj. Razvoj učenika u ovom životnom dobu je fascinantan: u četvrtom razredu oni su i dalje pomalo neozbiljni, ali onda pronalaze svoj put, uče da analiziraju probleme ili rešenja i počinju da razvijaju sopstveno mišljenje.

Kao učitelj želim kod njih sačuvati zadovoljstvo u školovanju i učenju. Stoga im, na primer, pokazujem kako da podele učenje na etape, kako bi izbegli da za jedan dan ili u zadnjem trenutku moraju nešto da završe. Učenje na taj način može da bude zabavno.»

GUL AFROZ HAJDARI, AVGANISTAN
PLANIRA STUDIJE NA VIŠOJ STRUČNOJ ŠKOLI
ZA SPECIJALISTU MEDICINSKO-TEHNIČKE RADIOLOGIJE

Na dan otvorenih vrata postalo mi je jasno šta želim: «Poreklom sam iz Avganistana, međutim, oduvek sam sa svojom porodicom živela u Iranu gde sam, kako bih postala inženjer elektrotehnike, pohađala gimnaziju sa matematikom i fizikom kao glavnim predmetima. ...

Moj otac bi više voleo da sam se odlučila za biologiju i hemiju, a onda za studije medicine. Studiranje mi nije pošlo za rukom jer sam se pre nepune tri godine udala i sada živim sa mužem u Švajcarskoj.

Početak nije bio baš jednostavan, ali sam ubrzo intenzivno počela da učim jezik i razmišljam o svojoj poslovnoj budućnosti. Za mene kao muslimanku je veoma važno da pokažem da mogu biti zaposlena i da mogu sama da zarađujem novac. Ne bih želela da samo sedim kod kuće i radim kućne poslove. Moguća rešenja bila su univerzitet ili Švajcarski tehnički univerzitet u Cirihi, međutim, studiranje mi se zaista nije sviđalo kao opcija jer volim da teorijsko znanje pretvaram u praksu.

Kombinacija škole i praktičnog rada

Zbog toga mi se dopada takozvani dualni sistem obrazovanja u Švajcarskoj, po kome se učenje u školi kombinuje sa praktičnim delom u preduzeću. Najpre sam tražila mesto za praktičnu obuku za polimehaničara – zanimanje koje idealno povezuje praktični rad, teoriju i tehničku imaginaciju.

Ta probna praksa mi se veoma dopala. Nažalost, prema mišljenju odgovornih bila sam previše nežna, i moja fizička snaga nije bila dovoljna za ovaj zanat. Nakon toga sam bila veoma razočarana, a ponekad sam se i pitala da li su možda mislili da se zbog marame koju nosim ne bih mogla uklopiti u njihovo preduzeće. Maramu sam počela nositi kao devojčica jer je to deo naše tradicionalne kulture. Međutim, za mene nošenje marame ima dublje značenje – to je deo moje religije. Kada bih se kretala bez marame osećala bih se kao da činim greh, a u to ne mogu da se upustim bez razloga.

Odgovarajuće zanimanje

Ponovo sam razmišljala o izboru zanimanja, puno sam čitala i gledala filmove o zanimanjima. Na dan otvorenih vrata u jednoj instituciji potvrdilo se da meni, mojim sposobnostima i mojim interesovanjima odgovara zanimanje specijaliste medicinsko-tehničke radiologije.

Praksa u jednoj rehabilitacionoj klinici mi sada pruža mogućnost da se priprelim za studije na višoj stručnoj školi. Radim na odeljenju za poluintenzivnu negu, na koje se pacijenti upućuju kada prelaze iz bolnice na rehabilitaciju. Razume se da i u ovom odeljenju važe strogi propisi u vezi sa higijenom i sterilnošću, jer zarazne klice mogu da budu opasne za bolesne ili teško povređene ljude. Dakle, ukoliko bih nosila istu maramu kao i na ulici, pacijenti bi bili nezaštićeni od mogućih klica. Da bih mogla da radim u ovom delu bolnice, za vreme radnog vremena skidam maramu, ali je i dalje nosim u privatnom životu.»

Šta posle srednje stručne škole ili gimnazije?

Postmatursko ekonomsko obrazovanje kao savršeno rešenje: «Sport, tenis, skvoš i moj posao odbojkaškog trenera su oduvek bili važan deo mog života. ...»

Iz tog razloga sam posle umetničke gimnazije želeo da upišem fakultet za sport, te sam se opredelio za smer kineziologija na Švajcarskom tehničkom univerzitetu u Cirihi. Studije, koje su kao glavne predmete imale matematiku, fiziku i hemiju, nisu baš imale mnogo veze sa sportom. Nakon sedam semestara sam po drugi put pao na ispitu iz istog predmeta. Naravno, bio sam tužan, ali i razuman. Za ispit sam se intenzivno pripremao sedam nedelja, ali je

rezultat ipak izostao. Imao sam osećaj da nešto nije u redu i da je došlo vreme da se preorijentišem. Tako da sam se odlučio za ekonomiju, predmet koji sam voleo još kao gimnazijalac.

Nakon jednog semestra na univerzitetu koji mi je protekao prilično dosadno, radio sam pola godine kao praktikant kod jednog električara. Radio sam fizički posao, upoznao nove ljude, zarađivao novac i imao vremena za razmišljanje. Do kojeg zaključka sam došao? Upisao sam Postmatursko ekonomsko obrazovanje, u kojem se tokom šestomesečnog teorijskog dela uče osnovne stručne veštine, a zatim polažu ispiti, da bi se na osamnaestomesečnoj praksi koja sledi, produbilo stečeno znanje.

Za kratko vreme sam našao odgovarajuće preduzeće za praksu, a potom završio školovanje za referenta u reviziji i konsaltingu. Za mog poslodavca je ovaj model obrazovanja bio toliko uspešan da i dalje radimo sa pripravnicima, tj. učenicima Postmaturskog ekonomskog obrazovanja. Oni su stariji od srednjoškolaca, samostalniji su i imaju više samopouzdanja, npr. prve kontakte preko telefona uspostavljaju sa većom profesionalnošću.

Ova vrsta obrazovanja usmerenog ka praksi, meni potpuno odgovara. Popunjavamo poreske prijave a pri tome i rešavamo kompleksne slučajeve za bogatu klijentelu koja poseduje nepokretnu imovinu ili hartije od vrednosti, ali takođe i za prezadužene mušterije ili utajivače poreza koji žele da pripreme samoprijavu. Vodimo poslovne knjige, vršimo obračun zarada za etablirana preduzeća i radimo administraciju zaposlenih, od njihovog zaposlenja do penzije. Pružamo pomoć preduzetnicima pri osnivanju firme, ali i prvu godinu-dve nakon početka poslovanja jer mogu biti neprofitabilne, a isto tako, kao nezavisna kompanija za reviziju i konsalting, obavljamo propisanu godišnju reviziju.

U stalnom kontaktu sa mušterijama

Sve to zvuči kao da se radi o poslu koji iziskuje od mene da uglavnom sedim za računarom i da žongliram brojkama. Ni u kom slučaju! U stalnom sam kontaktu sa mušterijama, raspravljam sa njima i dajem im savete. Budući da se oko 50 posto naših klijenata nalazi u inostranstvu, imam priliku da govorim strane jezike. Redovno razgovaram sa inostranim poreskim upravama, na primer iz Velike Britanije ili Francuske. Pored toga, radim u međunarodnom timu, svako od nas ima migrantsku pozadinu, tako da pored nemačkog i engleskog jezika koristimo i francuski, italijanski, portugalski, hrvatski ili španski, što zaista mnogo vredi.

Obrazovanje i radna svakodnevica u kompaniji za reviziju i konsalting su mi otvorili vrata u jedan zanimljiv svet. Oduševljen sam ekonomskim povezanostima, a istovremeno uz direktan kontakt sa ljudima mogu da činim dobre stvari za njih.»

**NIKOLA EGLI, ŠVAJCARSKA
REFERENT U REVIZIJI I KONSALTINGU
PRIPREMA SE ZA STRUČNI ISPIT ZA KONSULTANTA**

POSTMATURSKO EKONOMSKO OBRAZOVANJE

Svršeni gimnazijalci koji su zainteresovani za ekonomiju i koji traže alternativu za visokoškolske studije, imaju mogućnost da upišu dvostepeno postmatursko ekonomsko obrazovanje koje se sastoji od:

- šestomesečnog osnovnog obrazovanja koje se završava sticanjem sertifikata,
- osamnaestomesečne prakse u firmi koja omogućava «brz ulazak» u željenu struku.

U zavisnosti od kompanije u kojoj se praksa realizuje, učenici i učenice već za vreme školske obuke mesečno zarađuju oko 2.000 franaka.

Postmatursko ekonomsko obrazovanje potpomaže udruženje koje se sastoji od više od 30 firmi, između ostalog iz oblasti banaka, osiguranja, revizije i konsaltinga. Zainteresovani se mogu obratiti direktno odgovornima u preduzećima koja svake godine nude oko 100 mesta za praksu.

Troškovi za školsku obuku iznose skoro 10.000 franaka i snose ih uglavnom poslodavci.

Ne odvija se svaka obrazovna karijera istom putanjom. Moguće je, na primer, da ne uspete da završite osnovno stručno obrazovanje odmah posle obaveznog školovanja ili da ne položite završne ispite iz prvog puta. Postoje mogućnosti naknadnog sticanja stručne kvalifikacije. U Švajcarskoj postoji velika povezanost između poslovnih delatnosti, obrazovanja i usavršavanja, koje dokazuju vaše sposobnosti i koje vam mogu povećati šanse na tržištu rada.

Ovo poglavlje je namenjeno migrantima koji rade u Švajcarskoj i koji žele da povećaju svoje mogućnosti i šanse na tržištu rada, tako što će naknadno steći stručnu kvalifikaciju i time dobiti priznatu potvrdu o svojim stručnim kompetencijama.

Iskoristiti šanse i mogućnosti

Stručna kvalifikacija za odrasle

Sadržaj

- 110 **Stručna kvalifikacija za odrasle**
- 110 *Alaitin Koçahal, Turska, kulinarski tehničar*
«Prvo dvogodišnje, pa onda trogodišnje obrazovanje»
- 111 *Luis Neto, Portugal, zidar*
«Ipak osnovno stručno obrazovanje»
- 112 *Markus Šmid, Švajcarska, inspektor za rad*
u Službi za srednje škole i stručno obrazovanje
u kantonu Cirihi
«Na konkretan način započeti naknadno sticanje stručne kvalifikacije»

Stručna kvalifikacija za odrasle

Moguće je da se vaša obrazovna karijera ne razvija jednosmerno. Odrasla ste osoba, međutim, još niste završili osnovno stručno obrazovanje ili opšte-obrazovno školovanje. Zbog toga želite naknadno da steknete stručnu kvalifikaciju.

ALAITIN KOČAHAL, TURSKA
KULINARSKI TEHNIČAR

Prvo dvogodišnje, pa onda trogodišnje obrazovanje: «Po dolasku u Švajcarsku odmah sam našao posao kao pomoćni radnik u kuhinji, zato što sam već imao iskustva u ugostiteljstvu. ...

Onda sam ostao bez posla. Uz pomoć regionalnog centra za posredovanje u zapošljavanju uspeo sam da završim dvogodišnje stručno obrazovanje za kuvara. Regionalni centar mi je pružio finansijsku pomoć i posredovao u nalaženju mesta za praktičnu obuku koje sam našao u jednoj instituciji za integraciju na radno tržište. Praktična obuka u preduzeću i te-

orija u školi mi nisu predstavljali nikakav problem. Međutim, zbog lošeg poznavanja jezika predmeti opšteg obrazovanja, kao što je pravo, su mi bili teški. Kolege sa posla i šef su mi pomagali kada sam imao problema oko razumevanja, a pored toga sam pohađao i kurseve jezika. Iako sam bio jedina odrasla osoba u stručnoj školi, mladi su me ipak veoma srdačno prihvatili. Još uvek sam u kontaktu sa nekoliko tadašnjih školskih drugova. Moja raznolikost je imala i pozitivnu stranu: jedan od nastavnika mi je nakon završetka školovanja ponudio radno mesto u svojoj firmi, jednom staračkom domu. Ovo stručno obrazovanje me je i lično osnažilo. Izgubio sam strah od neuspeha i bio sam siguran da mogu da promenim radno mesto.

Nakon godinu dana sam odlučio da se doškolujem za kulinarskog tehničara. U tu svrhu sam dve godine pohađao poseban kurs za odrasle i polagao iste završne ispite kao i ostali učenici.»

Ipak osnovno stručno obrazovanje: «Odrastao sam u jednom malom selu na jugu Portugala sa oko 100 stanovnika. Tamo sam išao u osnovnu školu do šestog razreda, a nakon toga narednih šest godina sam pohađao školu u jednom većem mestu. ...

Nakon obaveznog školovanja nisam znao za šta da se opredelim, zbog čega sam dodao još dve školske godine i koncentrisao se pre svega na matematiku i prirodne nauke. Odmah posle toga sam upisao stručnu školu za ekonomskog tehničara – bio sam u prvoj generaciji ovog obrazovanja u Portugalu. Međutim, iskreno rečeno, u ovoj struci nisam nikada radio, jer mi je posao bio prilično dosadan. Nekoliko prijatelja je položilo prijemne ispite na univerzitetu, ali ja to nisam hteo. Želeo sam da se zaposlim, da konačno sam zarađujem i da se osamostalim. Iako sam, doduše, našao radno mesto, nisam zarađivao ni približno dovoljno za samostalan život.

Konačno samostalan

U to vreme sam posetio tetku u Švajcarskoj. Pitala me da li bih radije živio ovde. Pa naravno da sam želeo! Za kratko vreme mi je našla posao i ja sam pre četiri go-

dine došao u Švajcarsku. Tada sam dobro zarađivao, mogao sam sebi da priuštim stan i samostalan život. Radio sam kod jednog vrtlara i u suštini sam bio veoma zainteresovan, ali nije bilo vremena za pitanja ili za učenje novih stvari. Morao sam da radim brzo i efikasno. Shvatio sam da ću, ukoliko ostanem u Švajcarskoj bez priznatog obrazovanja, celog života morati da radim naporan posao pomoćnog radnika, zarađujem manje od drugih, a možda i s vremena na vreme da ostanem bez posla u slučaju da poslodavac nema dovoljno porudžbina, što se dva puta i dogodilo.

Zbog toga sam odlučio da započnem još jedno obrazovanje. Naravno, bio sam pomalo nervozan, naročito zbog male plate. Već duže vreme ne zavisim finansijski ni od koga i delim stan sa partnerkom. Postojala je i mogućnost naknadnog sticanja stručne kvalifikacije za odrasle, koja se sprovodi na osnovu člana 32 Uredbe o stručnom obrazovanju, međutim, u tom slučaju bih morao sam da savladam celu teoriju. To iziskuje mnogo napora zbog čega sam tražio i brzo pronašao mesto za praktičnu obuku tokom osnovnog stručnog obrazovanja za zidara.

«To i ja želim da postignem»

Pre nego što sam počeo sa školom bio sam na praksi kod istog poslodavca i primetio da na gradilištu ima samo nekoliko školovanih radnika, koji rade zanimljiv posao kao predradnici ili građevinske poslovođe. Njihov posao nije težak, zato bih i ja želeo to da postignem.

Radujem se stručnoj školi, radujem se što mogu da naučim nove stvari, da se ponovo bavim matematikom, da čitam planove, da razumem kako nastaje zgrada i šta je pri tome od značaja. Znam da ću pohađati školu sa mladima, ali za mene to ne predstavlja problem. Igram fudbal i često se srećem sa mladim ljudima. Potrebno je da im se ostavi slobodnog prostora, to znam jer sam i ja bio takav.

Moja majka se naravno čudi što sam sad ponovo počeo sa osnovnim stručnim obrazovanjem, i to za zidara. Na gradilištima u Portugalu ne rade Portugalci nego Afrikanci. A moj otac se slaže, po njegovom mišljenju osnovno stručno obrazovanje je dobar temelj za sledećih 40 godina. Obojica znamo da bih u Portugalu sa obrazovanjem iz Švajcarske bio šef gradilišta.»

LUIS NETO, PORTUGAL

1. GODINA OBRAZOVANJA ZA ZIDARA

MARKUS ŠMID, ŠVAJCARSKA
INSPEKTOR ZA RAD

*Na konkretan način
započeti naknadno stic-
anje stručne kvalifikacije:
«Kao inspektoru za rad veoma često
mi se obraćaju odrasle osobe, koje,
doduše, već duže vreme rade u nekoj
struci, ali još uvek nemaju nikakvu
stručnu kvalifikaciju. Takođe,
kontaktiraju me učenici koji ne polože
završne ispite iz prve, te moraju ili
žele da ih ponove. ...*

Već godinama u istoj struci, ali bez diplome

Naravno, i kao odrasla osoba možete da tražite mesto za praktičnu obuku i da ovim putem naknadno steknete osnovno stručno obrazovanje. Međutim, to za mnoge ne dolazi u obzir, jer imaju porodične obaveze i moraju da zarađuju novac.

Zato postoji mogućnost da se na osnovu člana 32 Uredbe o stručnom obrazovanju naknadno stekne stručna kvalifikacija. Praktični deo ispita ne bi trebalo da vam predstavlja problem, zato što vam je potrebno najmanje pet godina radnog iskustva. Međutim, teorijski deo ispita je težak. Pripremajući se za ispit, morate da savladate isto metodičko i stručno znanje kao i ostali učenici. Pošto niste u situaciji da se tri ili četiri godine pripremate za završni ispit, nemate iskustva sa ocenama. Vama je jedino važan «dan D».

Dakle, morate da se pripremate za dan završnog ispita. Obrazovni plan vašeg zanimanja vam jasno pokazuje gradivo koje se ispituje. Gradivo možete da naučite samostalno ili pohađajući pripremni kurs za opšteobrazovni deo. Kako biste uspešno položili završni ispit, potrebno vam je da dobro znate jezik, zato što morate da razumete pitanja, da ih ispravno protumačite i da na njih pismeno odgovarate.

Bez uspeha na završnom ispitu

Ukoliko ne položite završni ispit, kontaktirajte nadležnog inspektora za rad. On će da organizuje pregled završnog testa. Zajedno sa glavnim ekspertom, a najbolje i sa instruktorom iz preduzeća, moći ćete tačno da pregledate iz kojih razloga niste položili završni ispit. Ako se ne slažete sa ocenjivanjem, imate pravo na žalbu.

Lako razumete zbog čega niste položili ispit, situacija nije jednostavna. Ukoliko ste motivisani i ulažete trud, u većini slučajeva polaganje završnog ispita uspe iz drugog pokušaja.

Različite mogućnosti

Nakon nepoloženog stručnog ispita stoje vam na raspolaganju sledeće mogućnosti:

- Produžavate školovanje za godinu dana. Međutim, često se dešava da se preduzeće ne slaže, jer su sva mesta za stručnu obuku već zauzeta. A teško je da se pronađe novo mesto za stručnu praksu, pogotovo zato što ih u letnjem periodu nema mnogo.
- Tražite mesto koje vam omogućava da radite 80% radnog vremena, kako biste mogli da ponovite poslednju godinu stručne škole i da se na taj način pripremite za ispite. Iako nemate mesto za praktičnu obuku, ova ponuda je za vas besplatna.
- Tražite mesto za praksu u vašoj struci. Jasno je da vam je u tom slučaju manja zarada, ali sa odgovornima u preduzeću možete da se dogovorite da vam pružaju obuku iz određenih oblasti.

Kantonalne službe za srednje škole i stručno obrazovanje u ovoj situaciji nude podršku. Ako želite, možete na primer da zatražite stručni savet. Takođe, one vam pomažu u organizovanju međuispita u novom preduzeću kako biste odredili vašu poziciju. Ovim koracima ste u stanju da analizirate vaše potencijale i nedostatke, te da sastavite program učenja u cilju pripreme za ponavljanje završnog ispita.»

Markus Šmid je inspektor za rad u Službi za srednje škole i stručno obrazovanje u kantonu Cirihi i na toj funkciji je nadležan za zanimanja u sektoru ugostiteljstva i prehrambenih proizvoda.

VELIKI BROJ MOGUĆNOSTI

Mnoga obrazovanja koja mladi u Švajcarskoj završavaju, stoje na raspolaganju i odraslim osobama. Oni mogu naknadno da polože stručnu ili gimnazij-sku maturu za odrasle, kako u javnim tako i u privatnim školama. Školovanje traje 3 do 4 godine (vidi na strani 80).

Odrasli mogu pod izvesnim uslovima da upišu i skraćeno osnovno stručno obrazovanje i da na taj način steknu stručnu kvalifikaciju. Školovanje traje uglavnom godinu dana manje od regularnog osnovnog obrazovanja. Nakon završetka osnovnog stručnog obrazovanja moguće je, takođe, i naknadno polaganje poslovne mature za šta je potrebno 1 do 2 godine (v. na strani 80).

VALIDACIJA ZNANJA I VEŠTINA

Ukoliko posedujete iskustvo od najmanje 5 godina u poslovnom svetu, a pri tome imate najmanje 3 godine prakse u željenoj struci, u tom slučaju validacija znanja i veština može biti prikladan način naknadnog sticanja stručne kvalifikacije.

U procesu validacije dokazujete svoje već stečeno znanje i veštine sastavljanjem dokumentacije koja sadrži vaše radne kompetencije (tzv. dosije validacije). Stručnjaci vam mogu pomoći prilikom sastavljanja dokumentacije. U jednoj fazi procesa dokazujete celokupno teorijsko znanje koje ste stekli na poslu ili van struke i koje ste primenjivali u praksi.

PODRŠKA KANTONA

Koju vrstu podrške možete očekivati od strane službe za stručno obrazovanje zavisi od kantona u kojem živite. Ako želite da naknadno steknete stručnu kvalifikaciju ili da ponovite završne ispite osnovnog stručnog obrazovanja, raspitajte se u službi za stručno obrazovanje kako da na najbolji način započnete taj proces.

Glosar

Glossar

centar za profesionalnu orijentaciju	Berufsinformationszentrum BIZ
certifikat srednje stručne škole	Fachmittelschulausweis
član 32 Uredbe o stručnom obrazovanju	Artikel 32 der Berufsbildungsverordnung
diploma o stručnoj osposobljenosti	Eidgenössisches Fähigkeitszeugnis EFZ
dodatna nastava	Stützkurse
dodatno osnovno stručno obrazovanje	Zweitlehre
dokumentacija za konkurisanje	Bewerbungsdossier
dopisna visoka škola strukovnih studija	Fernfachhochschule
dopisni univerzitet	Fernuniversität
gimnazija	Gymnasium, Gymnasiale Maturitätsschule
gimnazijska matura, opšta matura	Gymnasiale Maturität
intervju za posao, razgovor za posao	Vorstellungsgespräch
međurešenja	Brückenangebote
nastava opšteg obrazovanja	Allgemeinbildender Unterricht ABU
negativni odgovori	Absagen
obavezno školovanje	Obligatorische Schule
obrazovni sistem u Švajcarskoj	Bildungssystem der Schweiz
opšte obrazovanje	Allgemeinbildung
osnovna zanimanja	Grundberufe
osnovno stručno obrazovanje	Berufliche Grundbildung, Lehre
osnovno stručno obrazovanje za odrasle	Berufsabschluss für Erwachsene
«pasarela»	Passerelle
plan za izbor zanimanja	Berufswahlfahrplan
početni stepen, dečiji vrtić	Eingangsstufe, Kindergarten
poslovna matura	Berufsmaturität
poslovna oblast	Berufsfeld
postdiplomski programi	Diplomstudiengänge
postmatursko ekonomsko obrazovanje	Postmaturitäre Wirtschaftsausbildung PWA
postupak prelaska	Übertretungsverfahren
praksa	Praktikum
preduzeće za praktičnu obuku	Lehrbetrieb
primarni stepen	Primarstufe
priprema za izbor zanimanja	Berufswahlvorbereitung
pripremno stručno obrazovanje	Vorlehre
probna praksa	Schnupperlehre
radno mesto za praktičnu obuku	Lehrstelle
redovno obrazovanje	Vollzeitschule
savetovalište za profesionalnu orijentaciju	Berufsberatung
sekundarni stepen I	Sekundarstufe I
sekundarni stepen II	Sekundarstufe II
selekciona praksa	Selektionspraktikum
školarina za studije	Studiengebühren
skraćeno osnovno stručno obrazovanje	Verkürzte Lehre
služba za stručno obrazovanje	Amt für Berufsbildung
srednja stručna škola	Fachmittelschule FMS
srednja trgovačka škola	Handelsmittelschule HMS
stipendije	Stipendien
stručna matura	Fachmaturität
stručna škola	Berufsfachschule
stručni ispit sa državnim svedočanstvom	Berufsprüfung BP, eidgenössischer Fachausweis
stručno obrazovanje	Berufsbildung
strukovni kursevi	Überbetriebliche Kurse
Švajcarski tehnički univerzitet	Eidg. Technische Hochschule ETH
svedočanstvo o stručnoj obuci	Eidgenössisches Berufsattest EBA
tercijarni stepen	Tertiärstufe
test za ispitivanje stručne sposobnosti	Eignungstest
traženje radnog mesta za praktičnu obuku	Lehrstellensuche
ugovor o praktičnoj obuci	Lehrvertrag
univerzitet	Universität
usavršavanje	Weiterbildung
validacija znanja i veština	Validierung von Bildungsleistungen
viša stručna škola	Höhere Fachschule HF
viši stručni ispit sa državnim diplomom	Höhere Fachprüfung HFP, eidgenössisches Diplom
visoka pedagoška škola	Pädagogische Hochschule
visoka škola strukovnih studija	Fachhochschule FH
visokoškolski sistem	Hochschulsystem
završni ispit (osnovnog stručnog obrazovanja)	Lehrabschlussprüfung LAP

Glossaire

Glossario

Centre d'information sur les professions	Centro di informazione sulle professioni
Certificat de culture générale	Certificato di scuola specializzata
Article 32 de la Loi sur la formation professionnelle	Art. 32 dell'Ordinanza sulla formazione professionale
Certificat fédéral de capacité AFC	Attestato federale di capacità AFC
Cours de soutien	Corsi di sostegno
Deuxième apprentissage	Seconda formazione professionale di base
Dossier de candidature	Dossier di candidatura
Haute école spécialisée à distance	Scuola universitaria professionale a distanza
Université à distance	Università a distanza
Ecole de maturité gymnasiale (gymnase, lycée, collège)	Liceo, scuola di maturità
Maturité gymnasiale	Maturità liceale
Entretien d'embauche	Colloquio di presentazione
Fillières, mesures de transition	Soluzioni transitorie, formazioni transitorie
Enseignement de la culture générale	Insegnamento della cultura generale ICG
Réponses négatives	Risposte negative
Ecole obligatoire	Scuola dell'obbligo
Système suisse de formation	Sistema educativo svizzero
Enseignement général	Formazione generale
Métiers CFC ou AFP	Professioni con CFP o AFC
Formation professionnelle initiale, apprentissage	Formazione professionale di base, tirocinio
Certification professionnelle pour adultes	Qualifica professionale per adulti
Passerelle	Passerella
Processus du choix professionnel	Processo di scelta professionale
Premier cycle de l'école primaire, école enfantine	Scuola dell'infanzia
Maturité professionnelle	Maturità professionale
Champ professionnel	Settore professionale
Diplômes postgrades	Formazioni post-diploma
Formation commerciale pour titulaires de maturité	Formazione economica post-maturità
Procédure de transition	Procedura di transizione
Stage	Stage
Entreprise formatrice	Azienda formatrice
Ecole primaire	Livello primario, scuola elementare
Préparation au choix professionnel	Preparazione alla scelta professionale
Préapprentissage	Pre-tirocinio
Stage d'orientation	Stage d'orientamento
Place d'apprentissage	Posto di tirocinio
Ecole à plein temps	Scuola a tempo pieno
Orientation professionnelle	Orientamento professionale
Secondaire I	Livello primario, scuola elementare
Secondaire II	Livello secondario II
Stage de sélection	Stage di selezione
Taxes d'études	Tasse scolastiche
Apprentissage de durée réduite	Formazione professionale di base ridotta
Office de la formation professionnelle	Divisione della formazione professionale
Ecole de culture générale ECG	Scuola specializzata
Ecole de commerce	Scuola media di commercio
Bourse d'études	Borse di studio
Maturité spécialisée	Maturità specializzata
Ecole professionnelle	Scuola professionale
Examen professionnel, brevet fédéral BF	Esame di professione, attestato professionale federale APF
Formation professionnelle	Formazione professionale
Cours interentreprises	Corsi interaziendali
Ecole polytechnique fédérale EPF	Politecnico federale
Attestation fédérale de formation professionnelle AFP	Certificato federale di formazione pratica CFP
Degré tertiaire	Livello terziario
Test d'aptitudes	Test attitudinale
Recherche d'une place d'apprentissage	Ricerca di un posto di tirocinio
Contrat d'apprentissage	Contratto di tirocinio
Université	Università
Formation continue, perfectionnement	Formazione continua, perfezionamento
Validation des acquis de l'expérience	Validazione degli apprendimenti acquisiti
Ecole supérieure ES	Scuola specializzata superiore SSS
Examen professionnel supérieur, diplôme fédéral DF	Esame professionale superiore EPS, diploma federale
Haute école pédagogique HEP	Alta scuola pedagogica ASP
Haute école spécialisée HES	Scuola universitaria professionale SUP
Système des hautes écoles	Sistema universitario
Examen de fin d'apprentissage	Esame di fine tirocinio

4. prerađeno i prošireno izdanje, 2016
© 2016 SDBB/CSFO, Bern
Sva prava zadržana.

Izdavač

SDBB/CSFO
www.sdbb.ch, www.csfo.ch

Uredništvo i redakcija

Roland Egli, Heinz Staufer, SDBB/CSFO

Koncept i tekstovi

Helgard Christen, Steckborn;
Roland Egli,
Heinz Staufer, SDBB/CSFO

Prevod i obrada

Dragan Morarević, Ehlimana Morarević,
Herisau

Fotografije

Maurice Grünig, Zürich;
Iris Krebs, Bern;
Frederic Meyer, Zürich;
Reto Klink, Zürich;
Peter Kraft, SDBB/CSFO

Dizajn

Trix Stäger, Zürich

Produkcija, prelom

Roland Müller, SDBB/CSFO

Štampa

gdz, Zürich

Prodaja, korisnički servis

SDBB Vertrieb, Kundendienst
CSFO diffusion, service client
CSFO distribuzione, servizio clienti
Industriestrasse 1, 3052 Zollikofen
Telefon 0848 999 001 (nemački),
Tél. 0848 999 002 (francuski/italijanski),
Fax + 41 (0)31 320 29 38,
vertrieb@sdbb.ch/distribution@csfo.ch/
distribuzione@csfo.ch
www.shop.sdbb.ch/www.shop.csfo.ch

Broj artikla

L19-3014

Jezičke verzije

Ova brošura je izdata i na
drugim jezicima.
Najnovije informacije možete
dobiti na stranici
www.shop.sdbb.ch,
www.shop.csfo.ch

Serbisch, serbe, serbo

Srdačno se zahvaljujemo svim
osobama i firmama koje su saradivale
na ovom projektu.
Uz podršku Državnog sekretarijata za
obrazovanje, istraživanje i inovacije.